

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Diplomová práce

Globalizace ve světle sociální nauky církve

Vedoucí práce: PhDr. Roman Míčka, Th.D.

Autor práce: Zuzana Třešková

Studijní obor: Etika v sociální práci

Ročník: II.

Forma studia: Kombinovaná

2013

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

27. března 2013

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Romanovi Míčkovi, Th.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji svému manželovi za trpělivost v období tvorby práce.

Obsah

Úvod	2
1. Kontext globalizace a její reflexe.....	4
1.1. Počátek globalizace?.....	4
1.2. Pozitiva a negativa globalizace.....	6
1.3. Perspektivy a rizika globalizace	9
1.4. Globalizace a rozvoj v encyklice <i>Caritas in Veritate</i>	14
2. Dimenze globalizace.....	17
2.1. Způsob globálního myšlení.....	20
2.2. Etický rozměr globalizace	21
3. Oblast politická	24
3.1. Demokracie a její současná podoba.....	24
3.2. Globalizační ideologie - neoliberalismus	26
3.3. Global Governance – globální vláda, světovláda	28
3.4. Hrozba současnosti - terorismus	33
4. Oblast ekonomická	35
4. 1. Vývoj nadnárodních společností, trh, výroba, pohyb zboží a služeb v globalizačním procesu	37
4.2. Ekonomické aktivity a ekonomický rozvoj	41
4.3. Teorie dlouhých vln – Kondratěvovy vlny	42
4.4. Současná ekonomická krize.....	46
5. Oblast sociální	51
5.1. Solidarita, subsidiarita, její krize a tříštění z pohledu sociální nauky církve.....	52
5.2. Populační politika – urbanizace, migrace, populační růst, stárnutí populace.....	55
5.3. Globalizace v úkolech lidstva pohledem sociální nauky církve	59
5.4. Postoj sociální nauky církve ke globalizačním problémům - nezaměstnanost, sociální rozdíly, sociální nejistoty	61
5.5. Význam vzdělávání a vzdělání	63
5.6. Rozvojová pomoc, spolupráce lidské rodiny.....	64
6. Oblast životního prostředí a ekologie.....	67
6.1. Společnost ve vztahu k ochraně životního prostředí	68
6.2. Stav a význam enviromentálních zdrojů.....	69
6.3. Změny klimatu	70
6.4. Životní prostředí v reflexi encykliky <i>Caritas in Veritate</i>	71
7. Oblast kulturně-náboženská.....	73
7.1. Sociální role náboženství	74
7.2. Kulturní a náboženské tradice.....	76
7.3. Soužití a spolupráce lidské rodiny	77
8. Scénáře budoucího vývoje globalizace.....	79
Závěr	88
Seznam použitých zdrojů:.....	91
Abstrakt:.....	95
Abstract:	96

Úvod

Globalizace je fenomén, který je pozoruhodný tím, že zasahuje a ovlivňuje život každého, kdo žije na planetě Zemi. Svou povahou je to jev především prudký a dynamický, a ač je jeho potenciál až neuvěřitelně velký a mohl by lidem žijícím na Zemi přinášet nevídaný užitek a prospěch, zdá se, že v lidských rukách je zatím tak trochu nebezpečnou zbraní. Přesto je třeba říci, že je stále ještě každý den možné obrátit kurz, kterým v současnosti globalizace směřuje a začít více naplňovat účel, který globalizace může mít. Totiž rozvíjet lidskou společnost - k větší lidskosti, vyšším hodnotám a lepšímu materiálnímu zabezpečení.

Cílem diplomové práce bude především nastínění pojmu globalizace, globalizačního procesu, tak jak jej reflektují současní odborníci z oboru ekonomie, politiky, sociologie, ekologie a další a také jak jej interpretuje sociální nauka církve. Ta totiž jako svébytná disciplína v rámci teologie promlouvá (především prostřednictvím papežských encyklik) k církevní i mimocírkevní veřejnosti o aktuálních problémech lidské společnosti. Cílem předestření pohledů těchto „dvou světů“ není jejich vzájemné srovnávání, nýbrž poskytnutí co nejpřesnějšího obrazu o skutečnosti globalizace. Bezpochyby budou z textu patrné momenty, kdy se v určitých situacích pohledy „těchto světů“ na globalizaci setkávají a prolínají, zatímco v jiných se více, méně nebo zcela rozcházejí.

Mezi hlavní odborníky, jejichž názory a postoje budu v rámci problematiky globalizace prezentovat, patří současná významná ekonomka výjimečná svým sociálním vnímáním ekonomie Ilona Švihlíková, právník, sociolog a velkou měrou ekolog Václav Mezřický, sociolog s výraznými názory na pojem „sociální stát“ Jan Keller nebo autoři odborných článků sdružující se v internetovém časopise *Marathon*. Ze zahraničních odborníků zmiňuji názory a postoje například anglického sociologa Anthony Giddense nebo ekonoma T. E. Woodse jr. Pohled na globalizaci „očima katolické církve“ bude reprezentovat především současný papež Benedikt XVI. a jeho předchůdci – významný „mírotvorec“ Jan Pavel II. a papež „v bouřlivých časech“ Pavel VI.

V první a druhé kapitole bude text věnován popisu globalizačního procesu v kontextu jeho vzniku, obsahu, účelu, charakteristiky, popisu jeho pozitiv, negativ, perspektivy a rizik, dimenze, etického rozměru a okrajově způsobu myšlení globalizace. Cílem zde bude úvodní seznámení s fenoménem v základních a opěrných bodech, na kterých bude mou ambicí dále rozvíjet pravdu o globalizaci, a to jednak jak je prezentována „světem světu“ a jednak jak se jeví „ve světle sociální nauky církve.“

Ve třetí až sedmé kapitole půjde o představení fungování a projevů globalizace v různých oblastech života, jako politické, ekonomické, sociální, kulturně-náboženské nebo v oblasti životního prostředí a ekologie. Zde bude mým primárním cílem konstatování a prezentování jednotlivých aspektů dané oblasti ve vztahu ke globalizaci, tak jak jsou vnímány světem a církví (sociální naukou církve). Snahou bude také vystihnout v každé oblasti pro ni to nejtypičtější. Sekundárním cílem bude nenucené navedení čtenáře k vnímání nebo alespoň povšimnutí si rozdílů a jednotících prvků v postojích na globalizaci „těchto dvou světů.“ V osmé kapitole uvedu některé možné scénáře a predikce dalšího vývoje globalizace, které jsou v současné době zveřejňovány. Ráda bych nechala na samotném čtenáři, aby si udělal vlastní názor na tyto předpovědi.

Jako „červená nit“ by se měla celým textem táhnout snaha o předložení pravdivého obrazu globalizace, a to i ve světle sociální nauky církve. Po přečtení práce bychom měli mít zodpovězené otázky: Co je globalizace, o co v ní a komu jde? Jaká je její povaha? Jak je viděna ve světle sociální nauky církve?

1. Kontext globalizace a její reflexe

1.1. Počátek globalizace?

G. Therborn vnímá proces globalizace s kořeny již ve starověku. Klasifikuje globalizaci do tzv. „šesti vln“, které jsou definovány především různými přelomovými dějinnými událostmi. První vlna se vyznačovala šířením velkých světových náboženství a vznikem transkontinentálních civilizací. Druhou vlnu globalizace spojuje s expanzí Evropanů v 16. století, která byla ve znamení námořních objevných plaveb, kolonizací cizích území a moderními vědami. Třetí vlnu vymezuje změnami souvisejícími s válkami evropských velmocí. Čtvrtou vlnu globalizace spojuje Therborn s vrcholem evropského imperialismu v 19. století, tzn. růstem obchodu, migrací a vznikem světového trhu v období před I. světovou válkou. Pátou vlnu vymezuje druhou světovou válkou a potřebou nových přístupů v nadnárodní problematice a období studené války v „západní a východní“ Evropě, která se tímto rozdělením začleňovala do politiky obou bloků. Současnou šestou vlnu definuje vznikem nových fenoménů: rostoucí migrací a obecnou mobilitou nejen lidí, ale i kapitálu, rozvojem nových informačních, mediálních a dalších technologií.¹ Někteří odborníci, jako Pointing nebo Wallenstein, kladou počátky globalizace do 15. století a dávají ji do souvislosti se vznikem moderního kapitalismu.² Anthony Giddens její počátek vysvětluje procesem „modernizace“ a její „zrod“ klade do 18. století.³ Ve svém díle *Unikající svět* uvádí, že mnoho autorů a odborníků vidí potvrzení reálnosti globalizace v hospodářských těžkostech, které způsobily asijskou krizi v roce 1998. V uvedené knize upozorňuje na zajímavý jev globalizace. Totiž, že nejdůležitější silou působící v globalizačních procesech je transformace času a prostoru v našem životě. Ta má za následek, že vzdálené skutečnosti, ať již ekonomické či jiné, nás dnes ovlivňují mnohem příměji a zejména bezprostředněji, než tomu bylo v minulosti.⁴ Obecně se počátek globalizačních procesů klade do 70. let 20. století. Ač jde o proces velmi dynamický, prudký a hlavně celosvětový, dosud chybí opravdu jasná a pevná definice tohoto procesu.⁵ Václav Mezřický v knize *Perspektivy globalizace* datuje počátek globalizačních procesů do roku 1973, kdy byla zrušena vázanost světových měn na dolar jako v té době nejsilnější světovou

---

¹ Srov. PETRUSEK, Z., SUŠA, O. *Historie globalizace* [online]. Enviwiki, [citováno 1. 4. 2013]. Dostupné na [www. http://www.enviwiki.cz/wiki/Historie_globalizace](http://www.enviwiki.cz/wiki/Historie_globalizace).

² Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 17.

³ Srov. GIDENNS, A. *Unikající svět*, s. 17-18

⁴ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 10.

⁵ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 11.

měnu a byl nastolen systém tzv. „plovoucích kurzů“, čili platila volná směnitelnost měn regulovaná jen jejich vzájemnou kupní silou.

I. Švihlíková používá pojem globalizace pro události, které proběhly ve světové ekonomice také od 70. let 20. století, kdy dle ní dochází k fundamentálnímu zlomu ve vývoji světového hospodářství, který pocítujeme dodnes. Zároveň se v této době dle Švihlíkové objevuje pojem „globální problémy“ pro problémy, které již není možné řešit na úrovni jednoho národního státu.⁶ „Končí „zlatá éra“ sociálního státu a objevují se nové politicko-ekonomické inovace, které ale mají zásadně odlišný dopad než v 50. - 60. letech. Vedou například k úspoře pracovních míst – problému číslo jedna, který se vyskytuje v průběhu celé globalizační doby.“⁷ Nezaměstnanost se stala noční můrou všech politiků a od této doby se „uhnízdila“ v západních ekonomikách natrvalo. V 70. letech se také ekonomie výrazně posouvá do roviny služeb. Ovšem přechod ke službám je nutně spojen s dokončením procesu industrializace v rozvinutých ekonomikách. Švihlíková uvádí, že je možné se domnívat, že se v těchto letech sešlo několik krizí a zároveň došlo k technologické změně přechodu na méně pracovně náročný ekonomický růst a vyspělé země vstoupily do postindustriální fáze svého vývoje – resp. se dostaly do tzv. dolní fáze IV. - K vlny (bude vysvětleno v dalších kapitolách).⁸

V neposlední řadě je možno na konci 70. let vidět zárodky zcela jiného světa, než byla blahobytná 60. léta. Ropa už nestála 4 dolary za barel. Do zemí OPEC⁹ se petrodolary jen hrnuly a bylo pouze otázkou, na co je použít. Nákladová inflace a vyčerpání poválečné obnovy vyvolaly stagnaci, která byla později vyřešena novými politicko-ekonomickými teoriemi. Ty dále vedly k podpoře trhu, menší roli státu a k procesu deregulace a privatizace. Zároveň se začaly rozšiřovat nadnárodní firmy, které počaly určovat výrobní proces, jaký byl do té doby nevídaný. Bohužel ekonomickou moc, které se v 70. letech státy vzdávaly ve jménu vyřešení ekonomických problémů a vysokého tempa růstu, již nikdy nenabýly zpět. Stejně tak se již nikdy nepodařilo navrátit se k nízké nezaměstnanosti poválečných let.¹⁰

---

⁶ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 9-10.

⁷ ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 6.

⁸ Srov. tamtéž, s. 18.

⁹ OPEC- Organizace zemí vyvážejících ropu.

¹⁰ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 22-23.

Významný český sociolog Jan Keller za globalizaci označuje „komplexní proces technických, ekonomických, politických, sociálních a kulturních změn“, jež se projevují zejména v posledních dvou desetiletích 20. století. Za jejich jádro považuje vytváření nové mocenské asymetrie, která je dána různými možnostmi mobility.¹¹

Mezinárodní měnový fond (MMF) jedna z nevlivnějších organizací v globalizačním procesu,¹² definuje globalizaci jako rostoucí ekonomickou vzájemnou závislost zemí ve světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu a druhu přeshraničních transakcí zboží a služeb a toku mezinárodního kapitálu jako i rychlejšího a rozsáhlejšího šíření technologií.¹³

Liberálové Keohane a Nye odlišují globalizaci od vzájemné závislosti. Podle nich se nejedná o srovnatelné pojmy, neboť zatímco závislost je diagnózou stavu, globalizace neimplikuje stav, ale nárůst. Keohane a Nye proto zavádějí pojem globalismus, který definují jako: „Stav světa, který zahrnuje síť vzájemné závislosti na multikontinentální vzdálenosti propojené skrz toky a vlivy kapitálu a zboží, informací a myšlenek, lidí a moci stejně jako environmentálně a biologicky relevantních látek. Globalizace a deglobalizace se týkají nárůstu a poklesu globalismu.“¹⁴ Ian Clark se ve své knize *Globalization and International Relations Theory* zamýšlí nad globalizačními souvislostmi mezi ekonomikou a politikou, zvláště bezpečností obyvatel současného světa v souvislosti s fungující nebo nefungující demokracií.¹⁵

1.2. Pozitiva a negativa globalizace

Proces globalizace je téma velmi široké, dotýkající se všech oblastí života lidí, ať již žijí v centru dění Evropy, Ameriky, Asii, Africe, Austrálii nebo na nejdálejších místech světa. Zasahuje oblast ekonomiky, sociální oblast, politickou, kulturní, náboženskou i oblast životního prostředí a další.

Globalizace je fenomén, který je zároveň neuchopitelný. Vlády světa, odborníci a další zodpovědné osoby globalizaci analyzují, směřují a řídí, nicméně se zdá, že si s její dynamikou, která je pro ni typická, ne vždy ví rady. V historii lidstva se nikdy nic v tak

---

¹¹ ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 10.

¹² J. Stiglitz si ve své slavné knize *Jiná cesta k trhu* nebere servítky, když konstatuje, že MMF se podařilo dokázat, že kapitalismus je ještě horší, než jak ho líčili občanům komunističtí vůdci.

¹³ MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 10.

¹⁴ BARŠA, P., CÍSAŘ, O. *Anarchie a řád ve světové politice*, s. 388.

¹⁵ Srov. CLARK, I. *Globalization and International Relations Theory*, s. 33.

obrovském měřítku nevyskytlo. Nikdy před tím nebyl svět „tak malý“, jednotlivé části světa „tak blízko“, časově „tak rychlý“ a způsobem vývoje „tak dynamický.“¹⁶

Jak již bylo uvedeno, globalizace přináší nebývalé příležitosti, výzvy a šance, ale také rizika a hrozby a obsahuje širokou škálu pozitiv a negativ. Za to, co globalizace lidstvu a celé planetě Zemi přinese, je zodpovědný člověk. Z křesťanského hlediska člověk od Boha dostal tuto Zemi, aby na ní hospodařil a pečoval o ni. Tehdy Bůh řekl: „*Učiňme člověka k našemu obrazu, podle naší podoby! Ať panují nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem, nad dobyt看, nade vši zemí i nad veškerou havětí lezoucí po zemi.*“ Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, k obrazu Božímu stvořil jej: jako muže a ženu stvořil je. A Bůh jim požehnal. Bůh jim řekl: „*Plodte a množte se, naplňte zem, podmaňte si ji a panujte nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem i nad každým živočichem lezoucím po zemi.*“¹⁷ Zda je člověk, se zřetelem na dobu globalizační, citlivý a moudrý hospodář nebo spíše ten co pro svůj zisk a prospěch využívá všeho a všech, se ukáže teprve v budoucnu. Až podle toho, co přinese světu globalizace a čím se završí.

Tak jako se obtížně specifikuje historie globalizace, tak je nejednotný názor na pozitiva a negativa, která globalizace přináší. Dokonce je debata odborníků na toto téma natolik nejednotná, že se vzájemně pozitiva a negativa zaměňují a co je pro určitou skupinu vyznavatelů pozitivum, pro druhou skupinu je to negativum. Nicméně v této debatě můžeme alespoň obecně tyto protipóly na základě dosavadních zkušeností rozčlenit.

Jelikož stěžejní oblastí a „motorem“ globalizace je oblast ekonomická, odehrávají se nejvýznamnější pozitiva a negativa zde. Nejvýznamnějším a nejviditelnějším pozitivem je v současné době růst obchodu globálně obchodovatelného zboží. Je to zjevně způsobeno možnostmi propojení světa ať již v komunikacích, technologiích a hlavně dopravě. Pohyb zboží je v rámci celého světa neuvěřitelně dostupný. S tím zcela jistě souvisí ekonomický růst mnoha do nedávné doby rozvojových zemí (například Hong kongu, Tchaj-wanu, Malajsie, Indočíny). Ekonomická vyspělost těchto a dalších států se výrazně změnila, totiž zlepšila. Další rozvojové státy (například Indonésie, Filipíny, Brazílie, Mexiko a další) v současné době zažívají ekonomickou expanzi a rychle se dostávají „vstříc ekonomickému výsluní.“ Anthony Giddens hovoří o tzv. „zpětné kolonizaci“, kdy nezápadní země ovlivňují vývoj na Západě.¹⁸ Pozitivum ekonomického růstu souvisí i s novým přeskupením sociálních vrstev obyvatelstva. Stoupá životní úroveň obyvatel mnoha států, ve kterých

---

¹⁶ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 73.

¹⁷ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Gn 1, 26-28.

¹⁸ Srov. GIDDENS, A. *Unikající svět*, s. 28.

probíhá pozvednutí zejména střední třídy (například v asijských a latinskoamerických státech).¹⁹

Další pozitivum se nachází v politické oblasti, kdy nově vznikají silné a relativně stabilní společnosti nadnárodního charakteru nebo se posiluje význam celých útvarů jako například Evropské unie. Toto se týká i rozmachu a posilnění vlivu mezinárodních charitativních křesťanských a humanitárních organizací. V neposlední řadě vzniká kultura tzv. druhé modernity nebo také „translokální kultura“, která působením masmédií je vlivům působícím globálně otevřená navenek, na rozdíl od kultury „první moderny“, která byla do sebe uzavřená.²⁰

Průběh globalizace a její dopady a důsledky budou takové, jaké lidé připustí. Lidé jsou jako jednotlivci zodpovědní za své morální nebo nemorální chování a jednání. Z obrovského celoplanetárního pohybu a stěhování lidí, ale i bohatství a majetku může současná civilizace profitovat, může být obohacena nejen materiálně, ale i duševně, může se stát lepší. Naopak ale, v důsledku chybného směřování a řízení a při vedení nesprávného, nemorálního či sobeckého způsobu života jednotlivce i celé společnosti, může být celá planeta plundrovaná a duševně devastovaná, a to s nedozírnými následky.

Negativními dopady mohou v ekonomické oblasti být například nekontrolovatelné pohyby finančních prostředků, které jsou mnohokrát vyšší než objem obchodovaného zboží, což přináší riziko „finančních kolapsů“,²¹ ke kterým už také v nedávné minulosti došlo například v Mexiku, Brazílii, nebo v Jihovýchodní a východní Asii. Vlivem prudkého, ale nerovnoměrného ekonomického růstu v některých zemích ekonomický růst stagnuje nebo dokonce zpomaluje. To znamená, že především ve vyspělých ekonomických a průmyslových zemích rostou rozdíly v příjmech a tyto rozdíly se čím dál více ukazují. Paradoxně tak mnohé rozvojové země z globalizace profitují a dosud vyspělé a ekonomicky silné země začínají mít problémy, například s růstem nezaměstnanosti, což je způsobeno především přesunem výroby, služeb a pracovních sil do méně vyspělých zemí.²² „Globalizace oslabuje roli národního státu. Státy ztrácejí vliv na chod ekonomiky a jsou často stále více

---

¹⁹ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 15.

²⁰ Srov. tamtéž, s. 15.

²¹ Ekonomický kolaps se definuje jako těžká verze hospodářské krize, kdy je ekonomika určité časové období v naprosté nouzi (může se jednat nejen o měsíce a roky, ale i desetiletí). Ekonomický kolaps může být charakterizovaný především celkovou hospodářskou krizí, občanskými nepokoji a zvýšenou chudobou a nezaměstnaností.

²² Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 15-16.

odkázány na rozhodování mezinárodních a světových organizací (například MMF, Světové banky, Světové obchodní organizace apod.).²³

Bohužel, ač se setkávání různých kultur, náboženství a tradic v globalizačním systému děje v celosvětovém měřítku, dochází v současné době spíše k růstu kulturních antagonismů, xenofobie, rasismu a dalším jevům, které přináší zášť a nenávisť vůči lidem. Čím dál více vzrůstá vliv a moc médií a informačních technologií, které silně působí na chování a myšlení lidí a formuje sociální vztahy,²⁴ postoje, hodnoty a normy.

Další negativa globalizace nacházíme i v oblasti životního prostředí, potažmo zemědělství. Dle principů globalizačního myšlení zaměřeného především na prospěch a zisk, drancují se určité země a jejich přírodní a nerostné bohatství. V semiperiferních a periferních zemích²⁵ vyvíjí globální trhy velkou snahu, která vede k destrukci tradičních zemědělských praktik a narušuje sociální vztahy a soudržnost mezi obyvateli.²⁶

Nutno říci, že se k uvedeným a dalším problematikám vyjadřuje široké spektrum finančních odborníků, vědců, bankéřů, ekonomů, politiků, sociologů, ekologů, ale i církevních představitelů a veřejnost. Vedou se diskuze a stále se hovoří o směřování globalizačního procesu. I když existují různé názory na řízení a směřování tohoto procesu, dokud existuje vůle a snaha k diskuzi a vzájemné komunikaci, může být globalizace pro nás všechny velkou výzvou, šancí a přínosem.

1.3. Perspektivy a rizika globalizace

Dle V. Mezřického se perspektivy do budoucna globalizace citelně změnily po událostech v USA 11. září 2001. Do té doby byla perspektiva globalizace vesměs v pozitivních očekáváníích a celkem bezstarostné víře v její přednosti. Teroristickým útokem se svět opět začal jakoby navracet k významu národního státu, ovšem od té doby se čím dál více snaží před terorismem chránit. Z důvodu této hrozby, spolu jednotlivé státy více spolupracují.²⁷ Podle českého politologa Jiřího Pehe 11. září 2001 globalizace neskončila. Někteří pozorovatelé upozorňují, že touto událostí skončila doba politické postmodernity. Doba, v níž se mnohé universální hodnoty vytvořené především západní civilizací, staly obětí všeobjímající relativizace zdůvodňované respektem pro bezbřehou multikulturnost.²⁸

²³ MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 16.

²⁴ Podle U. Becka začínají v globalizační době sociální vztahy tzv. „globalizační šok.“

²⁵ Bývalé kolonie dnešní rozvojové země.

²⁶ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, 1. s.16-24.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 24.

²⁸ Srov. PEHE, J. *Globalizace*, Hospodářské noviny, dne 31. 10. 2001, s. 17.

Mezi významné perspektivy patří tedy zvýšená bezpečnostní opatření, daleko větší zavádění různých kontrol, například nad komunikačními prostředky, bankovními konty, to znamená nad hlavními nástroji řízení globální ekonomiky. Od teroristického útoku 11. září 2001 se výrazně zvýšily bezpečnostní kontroly na veřejných místech, zdokonalují se osobní doklady s upřesněním naší identity, velmi se změnily také kontroly na letištích a místech, které vymezují státní integritu. Tento trend bude nadále pokračovat. Další nemalé změny doznaly protimigrační opatření, opatření zpřísnující podmínky pro udělování politického azylu, vydávání povolení k pobytu a pracovních povolení cizincům. Zároveň se tyto kontroly snaží těmito opatřeními regulovat a řídit přesuny migrujících osob. Další výhled do budoucnosti globalizace se přisuzuje zvýšeným antiglobalizačním tendencím v Evropské unii. Odborné studie připouští možnost prudké reakce proti globalizaci v případě, že by se zde udály silné ekonomické a politické šoky. Toto predikoval ve své knize *Globalizace V*. Mezřický již v roce 2003.²⁹

V současné době plně zvýšeného sociálního napětí v české společnosti plynoucího z radikálních úsporných ekonomických opatření, které se dotýkají všech věkových kategorií obyvatel (dětí, studentů, pracujících, seniorů), špatné nálady, tristní politické situace a morálně příliš neutěšeného stavu není vyloučeno, že se tato predikce nejen na území České republiky nenaplní.

Myšlení církve je velmi pragmatické, se schopností nazírat na svět v globálních souvislostech. Například již roku 1967 v encyklice *Populorum progressio* katolická církev sdělovala, že „sociální otázka má dnes světové rozměry.“ Dalším příkladem úžasné předvídavosti a správného úsudku církve bylo sdělení Jana Pavla II. v encyklice *Sollicitudo rei socialis* (1987) o samozřejmosti globální perspektivy, a to 2 roky před pádem komunistického režimu. Od té doby se církev intenzivněji zabývá a analyzuje závažné celosvětové sociální, ekonomické a další problémy.³⁰

Církev má velmi zdařile vypracovanou organizační strukturu a velmi dobře využívá svého univerzálního a komparativního přístupu, zkušenosti a možnosti sdílet život s lidmi žijícími napříč všemi kontinenty a oblastmi světa. Velká zásluha a ocenění v tomto duchu patří církvi za plnění úkolu coby nositele učitelského a prorockého úřadu. Svou organizační strukturou, která je unikátní ve své síle a míře oslovování lidí všude na světě, je církev (odedávna) svou podstatou fungování vlastně jakýmsi prototypem pojmu toho, čemu se dnes

---

²⁹ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 72.

říká „globální.“ Věřím, že tohoto potenciálu si je dobře vědoma a že jej bude nadále využívat k šíření pravdy, lásky a dobra po celém světě.

Co se týká perspektiv globalizace, církev v rámci sociální nauky obecně sdílí a spatřuje naději na možnost lepší a hlubší celoplanetární spolupráce celé lidské rodiny, což je výzva, která v takové míře a možnosti realizace nebyla v celých lidských dějinách. Papež Benedikt XVI. v encyklice *Caritas in Veritate* poukazuje na „Lásku v pravdě“, která je velkou výzvou pro církev ve světě postupující a pronikavé globalizace. Nebezpečí ovšem spatřuje v tom, že skutečnému vzájemnému propojení mezi lidmi a národy neodpovídá žádná etická frakce svědomí³¹ a rozumu, z níž by měl ve výsledku vzejít pravý lidský rozvoj.³²

Odborníci ze světové rady církví varují před rostoucí závislostí zemí, kterou globalizace produkuje. Církevní představitelé jsou názoru, že globalizace v tomto směru může být spíše etapou na cestě k záhubě a nikoli směřováním k pokroku. Mezřický se odkazuje na názor církve obecně a uvádí, že se často zmiňuje v rámci vyjádření ke globalizaci o tom, že člověk a lidská společnost si čím dál více nárokuje vládu nad přírodou a nazývá se „jejími pány.“³³ Naproti tomu, když člověk není Bohu poslušný a odmítá se podrobit jeho moci, staví se mu příroda na odpor a neuznává ho za svého "pána", protože pošpinil Boží obraz. Povolání k vlastnění a k užívání stvořených prostředků platí sice dále, ale po hříchu se jejich užívání stává obtížným a je plné námahy.³⁴ (srov. Gn 3,17-19).

Dle V. Mezřického se lidé snaží osvobodit „od pout, která se na ně zdála být přírodou vložena.“ Autor je názoru, že se lidé velmi často k přírodě chovají „pansky“ a využívají všechny její zdroje ke svému zisku, a to bez ohledu na zachování „alespoň dobrého stavu přírody“ a přírodních zdrojů pro další generace.³⁵ Zdá se, že lidé přírodu kvůli svému prospěchu a zisku často spíše drancují a likvidují, než aby se k ní chovali jako správci a hospodáři, kterým podle Božího slova byla pouze svěřena do péče a užívání.

Církev vystupuje proti lidmi uplatňované moci, které se domáhají, a kterou se prokazují především bohatí obchodníci, politici, bankéři a jejich skupiny. Církev tak musí připomínat limity, které ekonomická expanze nerespektovala. Z toho plyne její velký úkol. Aby prosazovala lidská práva, chránila slabší a bezbranné a bojovala za zachování odpovědnosti, tolerance, pomoci a spolupráce mezi lidmi na každém místě na světě. Církev se také snaží

---

³¹ Helmut Weber definuje svědomí jako celek morálních představ, jež někdo má: vědomosti o dobru a zlu, o úkolech a zákazech, ale také citová hodnocení, jež vznikla spíš nereflektovaně skrze zážitky nebo ve styku s druhými lidmi nebo jež jsou vůbe dána lidstvím jako mnohá elementární hnutí a reakce.

³² Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 8.

³³ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 25.

³⁴ Srov. JAN. PAVEL. II. *Sollicitudo rei scialis*, čl. 30.

³⁵ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 25.

odporovat všem koncentracím moci.³⁶ Tak například prostřednictvím sociální nauky hájí, vyzývá a propaguje pokrok a rozvoj založený na kvalitních mezilidských vztazích, lásce, soudržnosti a spolupráci lidské rodiny.

Mezřický poukazuje, tak jako Benedikt XVI., na riziko současné společnosti, ve které dnešní člověk tzv. „financionalizovaného“ světa dává místo Bohu ve svém životě přednost mamonu.³⁷

„Zdá se, že od roku 2000 začínají nad pozitivy převažovat negativa.“³⁸ Autor Pavel Sirůček v článku s názvem *Dimenze a perspektivy současné globalizace* uvádí, že důraz v dnešní době bývá především na „financionalizaci“ světa, která je stále nebezpečnější. Objevuje se termín „krize globalizace“ a sílí volání po zkrocení neoliberální globalizace. Zároveň autor poukazuje na to, že se v posledním desetiletí zmiňují čím dál více tzv. „globální problémy.“

Rizika globalizace se začala poprvé zmiňovat v návaznosti na řadu destabilizujících trendů a nejistot a strach vzbuzujících událostí a fenoménů 20. století. Jako jedno z prvních rizik bylo představeno riziko spojené s masivní nezaměstnaností. V Evropě se udály a dále dějí překotné nejen politické změny. Po celém světě se začaly šířit a růst sociální nerovnosti. Teorie rizik zaujala prominentní místo při výkladu těchto jevů a odhalila nesoudržnost globální společnosti. Sociolog Ulrich Beck nazval dnešní společnost „rizikovou.“³⁹ Tento významný sociolog se mimo jiné intenzivně zasazuje (především v Evropě) o výklad možných sociálních a politických důsledků plynoucích z tohoto faktu.

Dalším neméně významným rizikem je nesouhlas a odpor ke globalizaci různých hnutí a skupin. Tento nesouhlas se projevuje vyvoláváním konfliktů, demonstrací a bojkotů lidí sdružujících se v těchto hnutích a skupinách všude na světě. Česká republika, zvláště v poslední době, není v tomto trendu výjimkou.

Zcela základní současná rizika globalizace definovala v roce 2008 zpráva *Global risks* vydaná Světovým ekonomickým fórem.⁴⁰ Tato zpráva vytipovala 4 základní rizika pro nejbližší budoucnost.

---

³⁶ Srov. tamtéž, s. 25.

³⁷ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 87.

³⁸ SIRUČEK, P. *Dimenze a perspektivy současné globalizace*, Marathon, č.92/2009, s. 22-23.

³⁹ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 13.

⁴⁰ **Světové ekonomické fórum** (*World Economic Forum, WEF*) je nezisková organizace založená v Ženevě. Pořádá každoroční zasedání ve švýcarském Davosu, kde se setkávají špičkoví podnikatelé, světoví politici, vybraní intelektuálové a novináři a diskutují o nejnaléhavějších problémech, kterým svět čelí.

1. **„Finanční rizika:** Kořeny jsou v současné finanční situaci zejména Spojených států, jejichž zadluženost neustále narůstá. Odhaduje se, že je to předzvěst konce hegemonie dolaru ve světové ekonomice.
2. **Potravinová bezpečnost:** Jde o propojení problémů sahajících od klimatické změny přes energetickou bezpečnost až po nedostatek vody.
3. **Hrozby zásobovacím sítím:** Slučováním firem v rámci mezinárodní spolupráce došlo k fragmentaci výroby, neboť tržní ohledy vedly k přenášení výroby různých součástí a součástek téhož výrobku do různých částí světa. Zranitelnost krizemi finančního trhu, terorismem, politickými krizemi, přírodními katastrofami ohrožuje plynulost a stabilitu navzájem propojených ekonomických procesů.
4. **Role energie:** Energie je klíčovým vstupem světové ekonomiky. Vzrůst ceny ropy (v roce 2007 poprvé nad 100 USD/barel) indikuje budoucí problémy.⁴¹

V tomto smyslu nesmíme zapomenout zmínit též průběh ekonomické krize v Evropě, která právě vlivem globalizačních principů více či méně ovlivňuje ekonomický, politický a sociální vývoj v celém světě. Pro současné dění zvláště v Evropě, ale též jinde na světě je prioritní otázkou „finanční krize.“ Typickými nástroji pro stabilizaci především ekonomické situace jsou regulace, optimalizace, restrukturalizace, důchodové a jiné reformy, škrty ve státních výdajích atd. Vývoj v poslední době však silně otráská situace celku Evropské unie. Probíhá mnoho jednání směřujících k zavádění opatření potřebných pro její záchranu a další existenci.

Anthony Giddens v knize *Unikající svět* vyjadřuje názor na rizika globalizace předně ve smyslu klimatických změn, globálního ochlazování a oteplování způsobeného zejména lidskou činností. Zároveň však poukazuje na to, že riziko nemusí být spojeno výlučně s negativním postojem. Uvádí: „Žít v globálním věku znamená vyrovnávat se s rozmanitostí nových rizikových situací.“ Navrhuje, abychom se i v dnešním světě globalizace chovali jako společnost spíše odvážně než opatrně.⁴² Jsem si jistá, že do budoucna bude lidská rodina potřebovat silnou dávku odvahy, ale také moudrosti, zodpovědnosti a morální zralosti.

---

⁴¹ MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 13-14.

⁴² Srov. GIDDENS, A. *Unikající svět*, s. 33-50.

1.4. Globalizace a rozvoj v encyklice *Caritas in Veritate*

Pojem rozvoj lidstva je v rámci učení katolické církve popsán prostřednictvím encykliky *Caritas in Veritate*⁴³, jako osvobození národů od hladu, sociální, mravní, ekonomické, politické a kulturní bídy, chorob a nemocí, které celosvětově zabíjí obrovské množství lidí.

Stěžejně důležitý je ovšem fakt, že od doby papeže Pavla VI. do současnosti zaznamenal lidský rozvoj velmi rychlý vývoj, zvláště pak s porovnáním dnešní doby globalizace v „plném proudu“ a působící celosvětové krize. V době Pavla VI. se politika a ekonomika odehrávala z valné většiny na jednom vymezeném území a mohly tak být vzájemně provázané a navzájem spolupracovat. Politici jednotlivých států mohli velmi dobře a kompaktně určovat ekonomické priority a zvolenými nástroji je naplňovat, včetně kontroly jejich dosahování. Též byli schopni vytvářet podmínky pro služby a výrobu, které se uskutečňovaly především v rámci národních hranic.⁴⁴ Ještě v sociální encyklice *Populorum progressio*⁴⁵ církev připisovala veřejné moci⁴⁶ zásadní roli se silně centrálním zaměřením na politické, ekonomické, sociální a kulturní dění v jednotlivých státech. Ač Pavel VI. globalizaci předvídal, Benedikt XVI. konstatuje, že její rozměry a intenzita, jakou se šíří, je překvapující.⁴⁷ V rámci globalizačních tendencí se dnes již o centralizovaném řízení nedá tak jednoznačně mluvit jako v době Pavla VI. Spíše se ve světě globalizace hovoří o opaku. Ekonomické, hospodářské, politické a finanční transakce se odehrávají bez hranic, v celosvětovém prostředí a měřítku. To se vyznačuje například narůstající mobilitou kapitálu a materiálních i nemateriálních výrobních prostředků. Tento koncept zasahuje samozřejmě i řízení vládní moci, a to opět ve všech oblastech života.⁴⁸

---

⁴³ *Caritas in Veritate*, v českém překladu *Láska v pravdě*, je poslední papežskou sociální encyklikou vydanou v roce 2009. Jejím autorem je BENEDIKT XVI. Hlavním tématem encykliky jsou možnosti a meze rozvoje jednotlivého člověka i celých národů. Papež v encyklice promýšlí a navrhuje konkrétní přístupy v celé škále oblastí: ekonomické (viz etika podnikání; odpovědnost finančního sektoru; nová úloha odborů), kulturní (viz přístup ke vzdělání, absolutní nárok techniky; převažující technicistní mentalita; moc médií), etické (viz obrana lidské důstojnosti od počtů po přirozenou smrt; otevřenost vůči životu; právní systémy a koncept práv a povinností), globální (viz fenomén migrace; zásady mezinárodní rozvojové pomoci; ochrana životního prostředí; energetická otázka) a politické (viz princip společného dobra; spolupráce věřících a nevěřících; význam občanské společnosti; úloha neziskového sektoru a reforma OSN).

⁴⁴ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 21.

⁴⁵ *Populorum progressio*, v českém překladu *Rozvoj národů* je encyklika, kterou napsal papež Pavel VI. a vydaná byla v roce 1967. Encyklika se zabývá především moderním kapitalismem, sociálními právy a nerovností mezi lidmi. Bohaté národy dále bohatnou a chudé se stávají ještě chudšími. Papež v ní říká: „Osobně sice nekrademe, ale účastníme se kolektivní krádeže, protože struktury už jsou takové, že v hospodářsky vyspělých zemích žijeme na útraty chudých a stále více se obohacujeme, zatímco miliony lidí v rozvojových zemích umírají hladem.“

⁴⁶ Čl. 23.33: loc. cit., 268-269. 273-274 (Sociální encykliky 1981-1991, s. 236-237.240).

⁴⁷ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 24.

⁴⁸ Srov. tamtéž, čl. 24.

V sociální oblasti je lidský rozvoj též velmi patrný. V dobách, ve kterých se papež Pavel VI. vyjadřoval ke světovému dění⁴⁹ fungovaly systémy sociálního zabezpečení a sociální péče, včetně práce sociálních odborů znatelně odlišně. Globální svět se snaží přemístit výrobu do zemí s nižšími výrobními náklady, které rozvíjí nové formy ekonomické soutěže mezi státy. Tlak je na snížení výrobních nákladů a daní, ale také na snížení pracovní síly a regulaci pracovního trhu. To má většinou za následek ohrožení práv pracujících, jejich pracovního postavení, ohrožení lidských práv a solidarity podporované tradičními systémy sociálních států. Spolu se snižováním respektu k pracovníkům se snižuje respekt k odborovým organizacím, které práva a svobody pracujících lidí ochraňují.⁵⁰

Významnou kapitolou je oblast kultury, která zahrnuje postoje k tradicím, jednotlivým kulturám, ale i etickému kodexu, úctě k životu, člověku, sobě samému a prolíná se s oblastí náboženskou. V oblasti kultury a náboženství jsou rozdíly v dnešní době oproti době Pavla VI. a tehdejšímu učení církve ještě znatelnější. Tehdy byly kultury a jejich tradice a život poměrně přesně dány, respektovány, udržovány a chráněny. V tehdejší době byla jasně hlášána a chráněna úcta k životu a jeho smyslu, úcta k bližnímu a též úcta k Bohu. Tehdejší společnost neměla problém plně přijímat do svého života tyto fakta a neměla potřebu vyhledávat jiné alternativy, způsoby a životní styly než ty, co byly společností a církví dané.⁵¹

Dnes jsou tendence a možnosti vzájemného působení mezi kulturami mnohem větší a je výrazně větší prostor pro přijímání „všeho nového.“ Dnešní společnost se vyznačuje tzv. „kulturním eklekticismem.“⁵² Z tohoto vnímání kultur se rodí tzv. „relativismus,“ který ovšem způsobuje to, že tyto „na jednu úroveň“ dané kultury a společnosti mezi sebou v podstatě nekomunikují a nespolupracují, což v důsledku nevede k vzájemné integraci a zdravému vývoji společnosti. Paradoxně ale na druhé straně dochází ve společnosti

---

⁴⁹ Tzn. v letech 1963–1978.

⁵⁰ Výzvy sociální nauky církve (počínaje encyklikou *Rerum Novarum*) k zakládání odborových organizací na obranu práv pracujících je třeba v současné době ocenit ještě více než v minulosti, stejně jako je třeba dát jasnou a pohotovou odpověď na naléhavou potřebu zavedení nových forem jejich součinnosti na místní i mezinárodní úrovni. Benedikt XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 25.

Dále srov. problematiku sociálních odborů v encyklice Jana Pavla II. *Laborem Exercens*, čl. 20.

⁵¹ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 26.

⁵² **Eklekticismus**, z řec. *ek-lektos*, vybraný - je v obecné rovině způsob tvorby a práce, který čerpá z cizích vzorů nebo z děl starších období a mísí je dohromady. **Eklektik**, česky snad „vyběrač“, je člověk, který si z rozmanitých filosofických systémů nebo stylů vybírá to, co se mu právě hodí, a z toho skládá vlastní stanovisko.

ke kulturnímu zplošťování,⁵³ kdy se ztrácí jinak hluboký smysl a význam určitých kultur a tradic, které pomáhají člověku hledat a udržet vlastní identitu a lidskou přirozenost.⁵⁴

Mezi důležitý a významný bod sociálního učení církve vždy patřila a patří „otevřenost vůči životu, jako středu pravého rozvoje lidstva a společnosti.“⁵⁵ Globalizace, která v tomto smyslu šíří životní styl s přijímáním takových skutečností jako je interrupce⁵⁶ nebo eutanázie jistě ke zmíněnému rozvoji, do doby změny smýšlení v těchto problematikách, nepřispěje.

Co se týká rozvoje lidstva v oblasti náboženství i zde globalizace způsobila velké změny oproti době, ve které je specifikoval papež Pavel VI.⁵⁷ Boje a konflikty „ve jménu teologie, religiozity nebo nějakého boha“ tu byly od nepaměti, globalizace však přinesla nový termín „terorismus“ a různá „fundamentalistická hnutí.“ Dále nejsou v ojedinelé míře uplatňovány směry jako „náboženský fanatismus“ nebo naopak náboženská lhostejnost, praktický ateismus a další.⁵⁸

V důsledku probíhající hospodářské, finanční, politické a společenské krize se stává sociální učení církve ještě potřebnější. Dobrým základem je to, že se pohled církve i světské moci shoduje v hodnocení globalizace, jako fenoménu, který přináší obrovskou příležitost pro celé planetární oblasti, které se mohou vymanit ze zaostalosti. Také může posunout lidskou společnost ve vědě, technice, ekonomice, kultuře a hlavně v „lidskosti“ o významný kus dopředu.

---

⁵³ Elekticismus a kulturní zplošťování mají společné to, že oddělují kultury od lidské přirozenosti. Kultury už nejsou schopny nacházet svá kritéria v přirozenosti, která je přesahuje, a člověk se tak po kulturní stránce stává pouhou statistickou položkou. Když k tomu dochází, je lidstvo vystaveno novým nebezpečím poroby a manipulace. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 26.

⁵⁴ Srov. tamtéž, čl. 26.

⁵⁵ Srov. JAN PAVEL II. *Centesimus Annus*, čl. 47; JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei socialis*, čl. 26; BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 28.

⁵⁶ V roce 2011 bylo jen v České republice 38 864 interrupcí. Potraty. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR [online]. s. 95 [cit. 2013-04-01]. ISSN ISSN: 1210-8642, (0862-5743). Dostupné z: <http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-statistika/potraty>.

⁵⁷ Srov. JAN PAVEL VI. *Populorum progressio*.

⁵⁸ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 135-144.

2. Dimenze globalizace

Pro svět, který se řídí především zákony tržní ekonomiky, ekonomickými, bankovními a politickými mechanismy za vydatného přispění médií, která se snaží utvářet „model dnešního člověka“ je globalizace výzvou, novým směrem, který na rozdíl od všech ostatních existujících po celé dějiny lidstva, má celosvětový rozměr, průběh a význam. Přední světoví obchodníci, bankéři, politici, úředníci, vědci a jejich organizace, firmy a instituce, mají velký zájem na tom, aby jim globalizační proces přinesl prospěch a co nejvíce užitku. A tak hlavními tématy globalizace jsou celosvětový vývoj trhů, pohyb zboží a finančních toků, aktiv, cenin, lidí, majetku, toků energií, světový politický, ekonomický a hospodářský vliv a v neposlední řadě životní prostředí, především přírodní zdroje a nerostné bohatství. Hlavními tématy jsou ale také vysoká míra nezaměstnanosti, finanční, ekonomická, potravinová a morální krize, dluhy, chudoba, stárnutí populace, terorismus atd. Zdá se, že je zatím globalizace spíše ve znamení touhy po zvýšení zisku a prospěchu. Skoro jako by šlo o poslední nebo alespoň obrovskou šanci na obohacení se, zlepšení životní úrovně, získání vlivu, moci a prestiže, a to především určitých skupin lidí.

„Motorem“ globalizace je ekonomika a její aktivity. Z tohoto faktu vyplývají i hlavní priority a zájmy. Je zřejmé, že pro svět, který se neřídí křesťanskými zásadami, v nichž je nejvyšší prioritou láska k Bohu a k bližnímu, je uvnitř globalizace hlavní pozornost věnovaná zisku a užitku. V tomto světě jsou hlavní směr a dění udávány zájmy nadnárodních společností, spřátelenými politiky, bankéři, významnými lobbisty a jinými specialisty. Pokušení k obohacení a ziskům je velké a tak je zcela jistě velmi důležité, aby se vládním organizacím, které chrání lidská práva zajišťující bezpečnost a ochranu, charitativním a církevním institucím dopřálo sluchu, vlivu, respektu a rovnocenné pozice při vyjednávání a směřování budoucnosti lidstva.

Zvláště v posledních letech se stupňují tzv. „globalizační problémy“ a procesy jako reorganizace, vládní škrty, zvyšování daní, snižování sociálních jistot, restrukturalizace, a to napříč všemi stupni organizací. V celosvětovém měřítku jsme svědky jevů zvyšování nezaměstnanosti, migrace, pohybu pracovních sil, krize solidarity atd. Vlivem zvýšeného napětí ve společnosti způsobeného nejistotami dochází k oslabování a rozvratům manželství, populačním problémům,⁵⁹ šíření netolerance a nesnášenlivosti mezi různými skupinami.⁶⁰

---

⁵⁹ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 105-107.

⁶⁰ Srov. KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*, s. 29-43.

Doufejme, že se pro globalizaci nenaplní vize sociologa Jana Kellera, který ve své knize *Soumrak sociálního státu* uvádí, že posledním cílem veškerého usilování v globalizovaném světě není ani zisk, ani ovládnutí cizích trhů. To vše, jsou dle Kellera jen nástroje podporující hlavní účel, kterým je pouhé přežití v podmínkách stále se zostřující konkurence.

Církev vždy přistupovala ke všem záležitostem světa prostřednictvím hlásání lásky. Jejím úkolem bylo, je a má být hlásání Boží lásky. Dále ti, kdo Boží lásku přijímají, jsou ustanoveni k tomu, aby byli jejími nositeli a byli povoláni, aby sebe sami učinili za nástroj milosti, aby se láska šířila do „všech koutů světa.“⁶¹ Boží láska lidem darovaná je náplní sociálního učení církve, zvěsti pravdy o lásce Kristově mezi lidmi. Dle tohoto učení pravda Boží chrání a vyjadřuje osvobozující sílu lásky uprostřed stále se měnícího světa. Pro církev je Boží láska a pravda to nejdůležitější, a toto platí i pro současnou dobu, současný globalizovaný svět. Katolická církev v rámci sociální nauky upozorňuje, že právě pravda a láska je potřebná pro celosvětový lidský rozvoj a sociální blahobyt. Je také odpovědí na dnešní závažné sociálně-ekonomické problémy, které v současné době společnost trápí.

„Bez pravdy, důvěry a lásky k pravdě neexistuje společenské svědomí ani odpovědnost. Společenské jednání se pak stává hříčkou soukromých zájmů a logiky moci, což má rozkladné účinky na společnost, tím spíše na globalizující se společnost v současných obtížných časech.“⁶² Benedikt XVI. v encyklice *Caritas in Veritate* zdůrazňuje, že pro globalizující svět jsou důležité především dva principy, potřebné hlavně pro morální jednání, které je v dnešní době oslabené. Princip „spravedlnosti“ a „společného dobra.“ Je nezbytně nutné, aby se zvláště tyto principy prosazovaly ve všech oblastech života, v každodenním jednání a konání, ať již v pracovním nebo soukromém životě. Prostřednictvím sociálních nauk se církev zasazuje o to, aby globální společnost fungovala a rozvíjela se na základě vztahů, které jsou charakterizovány nezištností, čistou láskou, milosrdenstvím a společenstvím. Církev neúnavně povzbuzuje společnost k rozvoji prostřednictvím konání společného dobra. Prosazovat společné dobro znamená chránit a užívat soustavu institucí, které právně, občansky, politicky a kulturně strukturují společenský život dle Boží vůle.⁶³ Globalizace je pro církev velkou výzvou, kterou přijímá a má opravdový zájem se do ní, dle jí dané pozice, zapojit.

---

⁶¹ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 5.

⁶² BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 5.

⁶³ Srov. tamtéž, čl. 8.

Uvědomuje si ale také nebezpečí současné doby, které spočívá v tom, že reálně vzájemnému propojení lidí a celých národů bohužel neodpovídá žádná etická interakce svědomí a rozumu, z níž by mohl ve výsledku vzejít opravdový lidský rozvoj. Církev je přesvědčená o tom, že jediná síla, kterou lidstvo může v pravém slova smyslu dosáhnout zdravého rozvoje, který tkví předně ve více polidštěné společnosti, je **Boží láska**.⁶⁴ Velké téma rozvoje národů osvětlil v pravdě a lásce Kristově papež Pavel VI.⁶⁵ Zdá se, že svým pevným postojem stojí proti názoru „světské společnosti“ když říká: „aby lidé mohli sdílet statky a zdroje, z nichž vychází opravdový rozvoj, nelze zajistit jenom technickým pokrokem a jenom vztahy založenými na užitečnosti, nýbrž potenciálem lásky, která přemáhá zlo dobrem,⁶⁶ a která lidi v jejich svědomí a svobodě činí otevřenými pro vzájemnost.“⁶⁷

Ač se katolická církev nezapojuje do politických, světských záležitostí, což vychází z Kristova učení, přesto se plně zajímá, pozornost věnuje a komentuje současné světové dění, čímž naplňuje svou velmi významnou roli. Je velmi důležité, aby veřejně a nahlas poukazovala na záležitosti, které nejsou v souladu s Božím, tzn. „zdravým plánem“ pro lidskou společnost. Dále aby poukazovala například na to, že bez lásky a pravdy upadá člověk do empirického a skeptického pohledu na život⁶⁸ plného zmatku a nejistoty, kdy se už ani není schopen pozvednout nad záležitosti a starosti všedního dne, není schopen kotvit se k opravdovým hodnotám, které řídí a orientují zdravý životní styl a jasný pohled na svět.

Jedním z nejdůležitějších úkolů a cílů církve, a to v každé době a tedy i v dnešní globalizační je bezesporu hledání, hlásání a rozpoznávání pravdy, a to za jakýchkoli okolností - vhod i nevhod.⁶⁹ „Tohoto úkolu, jenž je posláním, se církev nikdy nemůže zříci.“⁷⁰

Zbývá dodat krátké zamyšlení o směřování globalizace. Zemi by jistě velmi prospěla spolupráce „mocných, vlivných a úspěšných lidí světa“, kteří globalizační dění posouvají

---

⁶⁴ BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 8.

⁶⁵ Srov. PAVEL VI. *Populorum progressio* (encyklika je věnovaná tématu Rozvoj národů, proto neuvádím čísla článků obsahující toto téma).

⁶⁶ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ř. 12,21. „Nenech se přemáhat zlem, ale přemáhej zlo dobrem“.

⁶⁷ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 9.

⁶⁸ Tamtéž, čl. 9.

⁶⁹ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. 2Tm 4,1-5. „Zapřísahám tě před Bohem a před Kristem Ježíšem, který bude soudit živé i mrtvé, až přijde nastolit své království: Hlásej Slovo, buď připraven vhod i nevhod, usvědčuj, napomínej, povzbuzuj a vyučuj s nejvyšší trpělivostí. Přijde totiž doba, kdy lidé nestrpí zdravé učení, ale budou se podle vlastních chutí obklopovat učiteli, kteří jim budou lechtat sluch. Odvrátí uši od pravdy a uchýlí se k bájím. Ty však buď ve všem střízlivý, snášej útrapy, konej dílo kazatele evangelia, naplň svou službu“.

⁷⁰ BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 9.

kupředu, s církevními představiteli, uznávanými humanisty a odborníky vývoje lidské společnosti. Věřím, že by navzájem obohatili nejen vlastní pohledy na události a možný další rozvoj, ale i lépe pochopili souvislosti, které jsou nutné pro zdárný vývoj lidské společnosti, aby i nadále byla Země dobrým a příznivým místem pro život.

2.1. Způsob globálního myšlení

Většina odborníků se shoduje na tom, že „hnacím motorem“ a „hlavním pilířem“ globalizace je ekonomika. Jistě právě ekonomika a všeobecný způsob myšlení v této oblasti ovlivňuje globální myšlení nejvíce. Je tedy třeba říci něco více o způsobu myšlení, a to především v ekonomických souvislostech. Jan Keller uvádí, že nejvýznamnějším imperativem globalizované ekonomiky je neustálé úsilí každého jedince o zvyšování vlastní konkurenceschopnosti v soupeření se všemi ostatními jedinci. Toto každodenní soupeření platí jak na pracovní úrovni v našem životě, kde jde hlavně o to, abychom obstáli na trhu práce. Toto úsilí lze vztáhnout i na uplatnění států a jejich systémů, které usilují o přilákání a udržení firem, které zaměstnávají především ty lidi, kteří odpovídají vysokým požadavkům a nárokům svých zaměstnavatelů. Se zmíněnou konkurenceschopností ať již firem nebo celých států souvisí snižování nákladů.⁷¹

Trendem současné doby na úrovni firem je především snižování nákladů a s ním spojené snižování počtu zaměstnanců. Na úrovni státu to znamená nabízení nižší daňové zátěže pro firmy a zároveň přejímání části jejich nákladů, například formou investičních pobídek. Snaha nebo často nutnost snižování nákladů v rodinách je nezdárka způsobená ztrátou zaměstnání jednoho z rodinných příslušníků. Velmi často se snižování výdajů dotkne dětí. Bohužel v současné době se snaha o snížení nákladů a maximalizaci úspor dotýká i plánování počtu potomků. Způsob myšlení lidí z mnoha evropských zemí je takový, že z obavy z nejisté budoucnosti děti raději neplánují. Stát přenáší mentalitu úspor i na seniory a minimalizuje výdaje na tuto, ale i další věkové a sociální skupiny.

V lidské společnosti odedávna existuje jev, kterému se v rámci současného globalizačního myšlení příliš nedaří. Je jím „solidarita“, která v dnešním světě dostává v našich životech čím dál menší místo. Jan Keller v knize *Soumrak sociálního státu* uvádí: „Protože konkurence má své vítěze a své poražené, solidarita s druhými v boji o přežití snižuje každému jeho vlastní šance na úspěch. Solidarita se tak stává projevem určité

---

⁷¹ Srov. KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*, s. 46-47.

nezodpovědnosti, ohrožením vlastní konkurenceschopnosti.“⁷² Dle Kellera pod vlivem globálního myšlení dochází k návratu sociálního darwinismu, jehož filozofie dává šanci na přežití pouze nejsilnějším, nejschopnějším a nejflexibilnějším jedincům.⁷³

Těžko domýšlet konce, kdyby se dále koncepce tohoto myšlení rozvíjela. Z uvedeného je zřetelně vidět současné vnímání pojmu sociální stát a lze i celkem snadno odvodit predikce jeho fungování v budoucnu. Každý stát je tlačěn k zamýšlení se nad nastavením svého sociálního systému. Žádný stát nemá svobodu se globálního vývoje neúčastnit.⁷⁴ Keller konstatuje: „Liberalismus neustále řeční o svobodě, jeho volný trh se zákazem obchodních bariér však nedává žádné zemi koncipovat svoji sociální politiku.“⁷⁵

Dalším stěžejním typickým výrazem pro globalizační myšlení a „běh událostí“ je mobilita. Vše je jakoby v pohybu, a to na celoplanetární úrovni. Ať již jde o myšlenky, komunikaci, přesuny lidí za pracovními příležitostmi, turismus, bankovní transakce, trh zboží a služeb atd. Současně platí pravidlo: kdo je více mobilnější a flexibilnější, vítězí nad méně mobilnějšími a flexibilnějšími. Vyšší mobilita jedněch způsobuje nejistotu druhých, těch méně mobilnějších.⁷⁶

Skoro se zdá, že právě mentalita plná nejistoty, obav a strachu se stává v dnešní době zbraní a výrazem moci, ať je uplatňovaná na úrovni mezilidských vztahů nebo na úrovni státu. Samozřejmě lze diskutovat o pozitivním přínosu konkurenceschopnosti a zdravém tržním systému. Bohužel globalizace zatím v těchto pojmech nepřináší tolik pozitivních výsledků, jak bychom si přáli.

2.2. Etický rozměr globalizace

V globalizačním procesu je nutné respektování etických zásad ve všech oblastech existence. Nejzřetelnějším trendem dnešní celosvětové společnosti a dění v ní, je ekonomické myšlení a ekonomické aktivity. Globalizace přináší ekonomické a technologické výzvy, které v rámci politických a sociálních změn dávají ekonomické společnosti stále více pociťovat nutnost hledání konkurenčních výhod.⁷⁷ Podle autorky Z. Džbánkové díky počítačovým a komunikačním prostředkům disponuje světová komunita obrovským množstvím dostupných informací a znalostí. Těž je dosahováno enormní produktivity a zrychlení

---

⁷² KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*, s. 46-47.

⁷³ Srov. tamtéž, s. 46-47.

⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 47.

⁷⁵ Tamtéž, s. 47.

⁷⁶ Srov. tamtéž, s. 47.

⁷⁷ Srov. DŽBÁNKOVÁ, Z. *Etický rozměr ekonomické vědy i globální soutěže*, Marathon, č. 92/2009, s. 3-5.

vývoje. Zároveň ale i světového měnového a ekologického propojení a růstu migračních tendencí. Uskutečňovány jsou celosvětové přesuny pracovních míst, obchodních, bankovních a jiných rozhodovacích center.⁷⁸

Dnešní doba je jako žádná jiná v historii enormně náročná na rozvoj lidských zdrojů. Náročná na lidský pracovní a společenský výkon, vzdělání a připravenost čelit ekonomickým, společenským, kulturním a politickým tlakům a tzv. „držet krok“ především v pracovním životě s plnou výbavou informačních, jazykových, technických a jiných znalostí a schopností.⁷⁹ Při tomto tak trochu vnucovaném životním trendu hrozí ovšem opomíjení dimenze etické, morální a duchovní. Dle Benedikta XVI. dochází ke zpochybňování a ničení tradičních hospodářských a společenských struktur. Bohužel současné globalizační procesy přináší mnohé eticky rozporuplné dopady.⁸⁰ Z. Džbánková a P. Sirůček uvádí: „Nárůst neviditelnosti soukromého vlastnictví, neviditelnost dopadů jednání účastníků trhu spolu s oslabením role národních ekonomik a rozvojem nadnárodních společností vyvolávají potřebu respektování globální odpovědnosti. Ve světovém měřítku je spatřováno nebezpečí „srážky civilizací“, v důsledku migrace, nezaměstnanosti a destrukce životního prostředí dochází k růstu kulturních antagonismů. Formování sociálních vztahů (vlivem médií, informačních technologií, a prudce probíhajících společenských změn) a národní a kulturní společenství není ukotveno a zažívá globalizační šok.“⁸¹ P. Nováček zkoumá vztah etiky a globální společnosti. Její hlavní rysy spatřuje v základní hodnotě, totiž úctě k životu, rovnoprávnosti, svobody a spravedlnosti.⁸² J. Pribáň konstatuje, že etika požívala vážnosti ještě v období „modernity“, avšak v současné době se citelně vytrácí a ve společnosti „přebývá“ pouze morálka, která nemá v etice základ.⁸³

Docházíme k tomu, že v současné době vyvstává naléhavá potřeba po větším ustanovení etických zásad a principů a jejich prosazování, ať již v celém vědecko-technicko-ekonomickém vývoji, tak také v dynamicky se měnících lidských postojích a způsobech chování a jednání.⁸⁴

Velkou a důležitou roli při ustanovování a prosazování etických principů má a přáním je, ať čím dále více má, katolická církev a její sociální nauka, která je výrazně zaměřená na

---

⁷⁸ Srov. DŽBÁNKOVÁ, Z. *Etický rozměr ekonomické vědy i globální soutěže*, Marathon, č. 92/2009, s. 3-5.

⁷⁹ Srov. tamtéž, s. 4.

⁸⁰ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 45.

⁸¹ SIRUČEK, P.; DŽBÁNKOVÁ, Z. *Práce a kapitál v soudobé fázi globalizace – teoretický a etický rozměr*. In. Kolektiv autorů: *Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice*. Materiál z mezinárodní vědecké konference konané v Praze 13. -14. 9. 2007. Praha, Victoria Publishing 2007.

⁸² Srov. NOVÁČEK, P. *Křižovatky budoucnosti*, s. 152.

⁸³ Srov. PRIBÁŇ, J. *Hranice práva a tolerance*, s. 16.

⁸⁴ Srov. DŽBÁNKOVÁ, Z. *Etický rozměr ekonomické vědy i globální soutěže*, Marathon, č. 92/2009, s. 3-5.

morální odpovědnost člověka k sobě, k druhým lidem, ke své rodině, životnímu prostředí, zemi. Předkládá vzorce chování a jednání člověka ve společnosti a zasazuje se o zdravý rozvoj lidské obce. Církev se dnes kriticky staví k utilitárnímu zaměření člověka, jeho honbou za ziskem, materiálním konzumem a plýtváním všeho druhu a sociálním vyprazdňováním lidských citů a ztrátě životního smyslu. Nebezpečí naší doby spatřuje v tom, že faktickému vzájemnému propojení mezi lidmi a národy neodpovídá žádná etická interakce svědomí a rozumu, z níž by měl ve výsledku vzejít skutečný lidský rozvoj.⁸⁵ A tak shrnuji tuto podkapitolu slovy Benedikta XVI: „Jedině láskou, kterou osvěcuje světlo rozumu a víry, lze dosáhnout cílů rozvoje, jež mají více lidskou a více zlidšťující hodnotu.“⁸⁶

---

⁸⁵ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 9.

⁸⁶ Tamtéž, čl. 9.

3. Oblast politická

3.1. Demokracie a její současná podoba

Abraham Lincoln říká, že demokracie je vláda lidu, lidem a pro lid. Winston Churchill v „Projevech v dolní sněmovně“ uvádí: „*Demokracie je tou nejhorší formou vládnutí, nepočítáme-li všechny ostatní, které se čas od času zkoušely*“. Pavel Sirůček charakterizuje demokracii jako politickou metodu, tedy jistou formu institucionálního uspořádání, pomocí které lze dospět k politickým rozhodnutím se zdůrazněním určitých ideálů a zájmů, mezi které náleží svoboda svědomí a projevu, spravedlnost, spořádaná vláda atd.⁸⁷ Anthony Giddens demokracii rozumí systém vyžadující opravdovou soutěž politických stran o mocenské pozice. V demokracii, dle autora, probíhají pravidelné a spravedlivé volby, kterých se mohou účastnit všichni členové společnosti. Tato práva na demokratickou účast jdou „ruku v ruce“ s občanskými svobodami - svobodou projevu a diskuze a svobodou vytvářet politické skupiny a sdružení a připojovat se k nim.⁸⁸ I. Clark se zamýšlí, zda je vůbec možné v globalizační době demokracii států zachovat.⁸⁹ F. Furger poukazuje na důležitost existence „Charty lidských práv“, která stanoví demokratický řád jako způsob lidského sebepojetí, jenž dává každému jedinci rovným způsobem periodicky uskutečnitelné, všeobecné a svobodné volební právo. Zároveň mu zaručuje ve společnosti práva a svobody a zdůrazňuje jeho povinnosti vůči společenství.⁹⁰

A. Giddens uvádí, že na západě se demokracie plně rozvinula až ve dvacátém století. Státy východní Evropy, včetně České republiky nebo některé latinskoamerické země jako Argentina, měly demokracii demokratické vlády již v minulosti. Tu ovšem dočasně ztratily, aby ji pak znovu, vlivem různých politických událostí, opět nastolily. Tak jako jiné režimy, tak i demokracie byla a je často svrhávána a ani dnes nemůžeme s jistotou mluvit o totální stabilitě současné demokracie. Giddens hledá odpověď na to, proč demokracie zhruba od 60. let 20. století učinila stejně velký pokrok jako v předešlých více než sto letech. Spolu s příznivci teorie neotřesitelné víry v západní kombinaci demokracie a volných trhů tvrdí, že demokratický systém v porovnání s ostatními v minulosti obstál nejlépe. Autor konstatuje, že v současnosti existuje ovšem tzv. „paradox demokracie“, který spočívá v tom, že ačkoli

---

⁸⁷Srov. SIRŮČEK, Pavel. Analýza Schumpeterova kapitalismu, socialismu a demokracie. Marathon [online].2/2005.[cit.2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.valencik.cz/marathon/05/mar050206.htm>.

⁸⁸ Srov. GIDDENS, A. *Unikající svět*, s. 88-89.

⁸⁹ CLARK, I. *Globalization and International Relation Theory*, s. 147-150.

⁹⁰ Srov. FURGER, F. *Etika seberealizace, osobních vztahů a politiky*, s. 154.

se demokracie šíří do všech míst planety, ve státech s vyspělou a zralou demokracií se nad ní objevuje značné rozčarování a nedůvěra v její funkčnost, hlavně jejích vlád. Proč se ale na mnoha místech objevuje toto zklamání? Giddens analyzuje, že čím dál více lidí mění v rámci globalizačního procesu svůj životní styl a myšlení a přestává svůj život chápat jako předem jim určený a neměnný osud. Autoritářství jednotlivých vlád už není v souladu s životními zkušenostmi, například flexibilitou a dynamičností, které především v globální elektronické ekonomice nabývají obrovského významu. Aby se opět demokracii vrátil její význam a přínos, Giddens zdůrazňuje, že je třeba především prohlubovat demokracii samu, přičemž tento proces nazývá „demokratizace demokracie.“ Dle Giddense je dnes, vlivem globalizačních tendencí, zapotřebí demokratizovat svět v nadnárodním měřítku, stejně jako na nižších úrovních.⁹¹ Giddens říká: „Demokracie demokratizace bude mít v různých zemích odlišné formy v závislosti na jejich podmínkách, ale neexistuje země tak pokročilá, aby z tohoto procesu byla vyňatá. Demokratizace demokracie vyžaduje, abychom dospěli k faktickému převedení moci tam, kde je; jako v Británii – stále vysoce koncentrovaná na rovině celostátní. Znamená to také přijímat účinná antikorupční opatření na všech úrovních.“⁹² Demokratizace demokracie závisí také na pěstování zdravé občanské kultury. Samotný tržní mechanismus takovou kulturu vyprodukovat nemůže. Nemůže vyprodukovat ani pluralismus společensky angažovaných skupin. Měli bychom pochopit, že neexistují jen dva sektory společnosti, stát a trh – neboli sektor veřejný a soukromý. Mezi nimi je oblast občanské společnosti, zahrnující rodinu a jiné neekonomické instituce. Jednou ze součástí rozvinuté občanské kultury je vytváření „emoční demokracie.“ Občanská společnost je arénou, ve které se musí rozvíjet demokratické postoje včetně tolerance. Občanská sféra může být podporována vládou, ale sama je zase jejím kulturním základem.⁹³ Giddens rozvíjí i další téma spojené s demokracií vně státu a říká, že tuto demokracii čím dál více ovlivňují nadnárodní a celosvětové problémy jako ekologická rizika, výkyvy globální ekonomiky, technologické změny apod. Oslabuje význam a síla národního státu. Proto Giddens vkládá naději do nadnárodních a mezinárodních organizací a v celku Evropské unie vidí průkopníka „nadnárodní vlády.“⁹⁴

---

⁹¹ Srov. GIDDENS, A. *Unikající svět*, s. 88-96.

⁹² Tamtéž, s. 97.

⁹³ Tamtéž, s. 98.

⁹⁴ Srov. Tamtéž, s. 101.

Podle indexu demokracie zpracovaného za rok 2012 je Česká republika v pořadí 16. nejdemokratičtější zemí světa. Dle téhož zdroje tak patříme mezi 11 % lidí světa žijících v plné demokracii.

3.2. Globalizační ideologie - neoliberalismus

Nyní se zaměříme na to, co znamená pojem neoliberalismus,⁹⁵ jaké jsou jeho typické znaky, co jej charakterizuje a jak se projevuje. Neoliberalismus je především současnost. Zdá se, že neoliberalismus v českém prostředí prožívá přijetí. Zasahuje a ovlivňuje život, chování a jednání každého z nás. Budoucnost ukáže, zda bude ve svém dalším vývoji úspěšný. Pojďme se ale nyní soustředit na to, co o neoliberalismu uvádí povolání odborníci.

Ilona Švihlíková uvádí, že neoliberalismus je možno chápat jako ideologii, která je dle neoklasické ekonomické teorie zakotvena v tržním principu, který se prosazuje nejen v ekonomice, ale i v oblasti sociální politiky, kultury apod. Rozšiřuje vlastně tržní logiku na celé chování člověka, a má tendenci ho chápat zúženě jako *homo economicus*⁹⁶. „Neoliberálové mají tendenci se domnívat, že trh vyřeší všechny problémy (nejen ekonomické, ale např. i sociální apod).⁹⁷ Neoliberalismus je také mnohdy chápán jako tzv. „nová pravice.“ Zatímco v politice a mezinárodních vztazích dominuje neokonzervatismus, v ekonomice je to neoliberalismus.⁹⁸

Teorie zvaná neoliberalismus se začíná prosazovat již od 80. let 20. století. V současné době je jedním z nevlivnějších nástrojů této teorie tzv. washingtonský konsenzus.⁹⁹ H. Zbořilová a H. Žídek z Centra výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky uvádí, že se prezentuje jako soubor dobře míněných rad, které jsou současným jak národním tak celosvětovým problémům „šité na míru.“¹⁰⁰ Švihlíková konstatuje, že mezi tyto rady, které mají efektivně problémy a těžkosti řešit, patří například škrty ve státních výdajích, rušení progresivních daní a zvyšování daní nepřímých, jakou je například DPH, dále privatizace

---

⁹⁵ **Neoliberalismus** je možno chápat jako ideologii, která je zakotvena v tržním principu dle neoklasické ekonomické teorie, který prosazuje nejen v ekonomice, ale i v oblasti sociální politiky, kultury apod. Rozšiřuje vlastně tržní logiku na celé chování člověka, a má tendenci ho chápat zúženě jako *homo oeconomicus*. Neoliberálové mají tendenci se domnívat, že trh vyřeší všechny problémy (tzn. nejen ekonomické, ale i sociální).

⁹⁶ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 271.

⁹⁷ Tamtéž, s. 271.

⁹⁸ Srov. tamtéž, s. 14.

⁹⁹ Termín washingtonský konsenzus pochází od J. Williamsona a týká se doporučených politik MMF, Světové banky a amerického ministerstva financí.

¹⁰⁰ Srov. ZBOŘILOVÁ, H., ŽÍDEK, Libor. Washingtonský konsenzus v české ekonomické praxi 90. let. Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky.[online].[cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/papers/wp2005-06.pdf>.

státních podniků a jiného majetku nebo deregulace vybraných služeb.¹⁰¹ Zkušenosti těchto ekonomických nástrojů zažívá dnes ve svém životě většina obyvatel České republiky. Prostřednictvím médií můžeme pozorovat, že se tyto opatření aplikují i u našich sousedů, potažmo v rámci celé Evropské unie a dalších mnoha zemí světa. Opatření jako liberalizace obchodu i kapitálu nebo vstup na domácí trh zahraničních firem a podnikatelů pak země učinily citelně zranitelné vůči zahraničním vlivným, silným a mocným subjektům, jako jsou nadnárodní firmy či spekulativní kapitál. Akademik Joseph Stiglitz, výrazná osoba ve spojení s washingtonským konsenzem, je přirovnává k mantře volného trhu, spojené s liberalizací obchodu a kapitálu.¹⁰² C. Martinek připomíná, že světový finanční řád, kterým washingtonský konsenzus je, nabízí sice opatření, ke kterým se musí zadlužené země zavázat, aby se postupně vyvázaly ze svých ekonomických problémů, avšak neumožňuje spravedlivé rozdělení příjmů.¹⁰³

Ani M. Ehl v knize *Globalizace pro a proti* nevidí ideologii neoliberalismu příliš v pozitivním světle. Za kolébku neoliberalismu považuje Latinskou Ameriku v 80. letech 20. století, kdy ekonomická globalizace začala slavit úspěch. Uvádí, že tuto ideologii, jejíž hlavním obsahem bylo liberální, co možná nejsvobodnější přístup k ekonomickému, podporovaly i světové finanční instituce. Ehl však konstatuje, že tato svoboda byla (i ve střední Evropě) chápána různě.¹⁰⁴ A uvádí: „Jenže jak jsme si ověřili i my ve střední Evropě, v různých podmínkách byla taková svoboda chápána různě a často znamenala jen nezodpovědné využívání zdrojů, pracovní síly; ztráta silné pozice státu vyvolala nespokojenost obyvatel, strukturální změny ekonomiky byly příčinou vysoké nezaměstnanosti a hospodářská pozice státu se oslabil.“¹⁰⁵

P. Barša a O. Císař v knize *Anarchie a řád ve světové politice* popisují neoliberalismus především z pohledu bezpečnosti a mezinárodních vztahů. Uvádí, že neoliberalismus zaměřený na politické režimy a instituce se označuje termínem „institucionalismus“ či „neoliberální institucionalismus.“ Dle tohoto směru, nespočívá těžiště mezinárodního systému v anarchické struktuře ovládané mocenskou rovnováhou, ale v institucionálních praktikách. Státní zřízení pak, podle autorů, není nic jiného než soubor norem, pravidel a procedur, kterými se řídí daní aktéři. Mechanismus mocenské síly nastupuje tak až ve

---

¹⁰¹ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 23.

¹⁰² Srov. tamtéž, s. 23-24.

¹⁰³ Srov. MARTINEK, C. *Cesta k solidaritě*, s. 268.

¹⁰⁴ EHL, M. *Globalizace pro a proti*, s. 42.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 42.

chvíli, kdy režim přestává fungovat a styk se omezuje pouze na promyšlenou soutěž o nejvyšší bezpečnost prostřednictvím aktivizace vojensko-politické moci.¹⁰⁶

Na území České republiky, respektive do Československé republiky se neoliberalismus, tak jako do ostatních zemí východní Evropy dostal po pádu komunistického režimu. To se naplno otevřely brány pro vše, co do té doby probíhalo především v západních zemích, ale i jinde na světě. Zároveň se s pádem „železné opony“ ukázalo, že socialismus pod vedením Sovětského svazu selhal, přičemž se v neoliberalismu, řečeno Fukuyamou, objevuje konec lidských dějin.

Švihlíková popisuje, že i Mezinárodní měnový fond z rozpadu komunistického režimu v části Evropy začal profitovat a zahájil aplikaci svých metod, které vešly později ve známost jako „tržní fundamentalismus.“ Autorka specifikuje znaky neoliberalismu a uvádí, že mezi ně patří například: nadměrný důraz na cenovou konkurenci opakovanými hlubokými devalvacemi, chaotická, neprůhledná a rychlá privatizace, zbrklé zavedení nepřiměřeně široké vnější směnitelnosti nebo teorie ekonomiky s tzv. „odražením ode dna.“ Uvádí, že neméně zajímavá je teorie, kterou po vzoru Mezinárodního měnového fondu propagují mnohé vlády zemí, a to nutnost „přinášení obětí“, „utahování opasků“ a jiná ekonomická a sociální utrpení, která mají přinést budoucí ekonomický růst.¹⁰⁷

Méně kritickým je k teorii neoliberalismu Martinek C., který shodně s uvedenými autory píše, že jde především o zvýšení nabídky a snížení cen, ale cílem neoliberalismu je zejména ekonomický a hospodářský růst, vyrovnaný státní rozpočet, stabilní platební bilance a snižování inflace. Zároveň Martinek upozorňuje na vnímání ekonomiky a politiky v sociálním učení církve, které za jejich cíl považuje zvýšení obecného blaha, tzn. zvýšení blahobytu pro všechny lidi bez rozdílu.¹⁰⁸

Mým velkým přáním, jakožto člověka s cítěním sociálního pracovníka v této souvislosti je „vzbudit“ solidaritu, a to předně tu, která bude vycházet od politiků a veřejných činitelů, kteří mohou prostřednictvím různých opatření pomoci zejména ekonomicky slabším a sociálně vyloučeným občanům.

3.3. Global Governance – globální vláda, světová vláda

Na úvod je třeba říci, proč a na základě čeho vůbec svět, respektive odborníci, vlivní a mocní lidé, vlády a společnosti začali diskutovat o něčem jako je světová vláda, světové

¹⁰⁶ Srov. BARŠA, P., Císař, O. *Anarchie a řád ve světové politice*, s. 191.

¹⁰⁷ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 25-26.

¹⁰⁸ Srov. MARTINEK, C. *Cesta k solidaritě*, s. 221.

centrum řízení, superstát, *Global Governance*¹⁰⁹ apod. Je celkem logické, že jako první se o toto zřízení začali zajímat globální hráči, jako nadnárodní společnosti, nadnárodní sítě státních byrokracií, mezivládní organizace jako MMF, světová banka, Světová obchodní organizace, nevládní humanitární organizace a v neposlední řadě, se již dlouhou dobu, s možnou existencí světovlády ve svém učení ztotožňuje i katolická církev. Potřebou celosvětové vlády se v historii zabýval například Friedrich Nietzsche nebo anglický historik John Gray, který zastává názor, že je třeba na celosvětové úrovni řídit ekonomické a finanční trhy, tak aby zajišťovaly soudržnost společností a integritu států.¹¹⁰ V rámci církve byla takováto instituce navržena již Janem XXIII. Dále je tato myšlenka podporována i současným, k lítosti mnohých, v čase vzniku těchto řádků, odstupujícím papežem Benediktem XVI.¹¹¹

Nejvýznamnější důvody v uvažování o ustavení světovlády se nachází v oblasti celosvětové bezpečnosti, ekonomické a sociální stability světa, nebo v návaznosti na celosvětové přírodní a nerostné zdroje a bohatství.¹¹² V roce 1995 vytvořila OSN pod hlavičkou zřízené organizace Komise pro politiku světového vládnutí¹¹³ přehled klíčových problémových oblastí politiky, které je třeba řešit na úrovni světového vládnutí. Jsou jimi:

- ▶ globální bezpečnost (předcházení krizím, jejich rozpoznávání a zamezování);
- ▶ management vzájemné hospodářské závislosti;
- ▶ celosvětové posílení právního státu;
- ▶ reforma OSN.¹¹⁴

Přičemž OSN je přední organizace, která se zasazuje o nastavení světového vládnutí a v současné době aspiruje na jednoho z možných kandidátů, který by zaštiťoval tuto úlohu. V rámci těchto ambicí podala také vyčerpávající výčet světových problémů, které poskytují „živnou půdu“ pro všemožné celoplanetární konflikty, a které by mohly vést k destabilizaci globální ekonomické, politické a sociální situace. Podobného obsahu jsou též závěry zprávy

---

¹⁰⁹ Globální řízení. Enwiki [online]. 2008, 12.10.2008 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: http://www.enwiki.cz/wiki/Glob%C3%A1ln%C3%AD_%C5%99%C3%ADzen%C3%AD.

¹¹⁰ Srov. MEŽŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 196.

¹¹¹ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 67.

¹¹² Srov. MEŽŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 196.

¹¹³ *The Commission on Global Governance, Our Global Neighbourhood*. Oxford University Press, Oxford 1995.

¹¹⁴ *The Commission on Global Governance, Our Global Neighbourhood*. Oxford University Press, Oxford 1995.

pracovního týmu vedeného Ingomarem Hauchlerem, působícím na Brémské univerzitě. Jsou jimi:

- ▶ vytvoření mezinárodního konkurenčního prostředí překonávajícího neoliberální anarchii a zachovávajícího tržní principy ekonomiky;
- ▶ silnější vazba mezinárodních finančních toků na reálné hospodářské cíle růstu a zaměstnanosti;
- ▶ sociální záruky proti narůstajícím strukturálním změnám výroby, které globalizovaná ekonomika vyostřila;
- ▶ vyrovnaní drastické hospodářské a sociální propasti mezi světovými regiony;
- ▶ internalizace rostoucích sociálních a ekologických nákladů;
- ▶ mezinárodní právní normy, které zastaví nadměrné spotřebování neobnovitelných přírodních zdrojů.¹¹⁵

Problematikou „Globálního vládnutí“ se zabývá i R. Míčka. V odborném článku *Idea Global Governance ve světle sociálního učení církve* se věnuje různým existujícím ekonomickým a politickým přístupům na dané téma. Uvádí například, že jsou v současné době chaotický svět ekonomické i politické globalizace a tradiční formy vyvažování zájmů nejsilnějších velmocí považovány za neuspokojivé a dysfunkční. Autor se zabývá rozdílnými koncepty perspektiv a normativů globálního vládnutí, kdy podle levicových a liberálních protagonistů je v ideálu *Global Governance* spatřován zejména příslib větší ovladatelnosti globální ekonomiky a globálních politických procesů, případně možnost zvýšení demokratické participace v rozhodovacích procesech na mezinárodní a globální úrovni. „Pravicový“ pohled klade důraz spíše na zvýšenou „manažerskou“ efektivitu mezinárodních institucí.¹¹⁶

Zároveň však R. Míčka k těmto pohledům uvádí některé odmítavé postoje a kritiku konceptu světového vládnutí jako například levicové pojetí tohoto pojmu, které odmítá ideál silné vlády a technokratismu nebo pravicově-konzervativní postoj se silným důrazem na autonomii státu a odmítání autoritativních politických a ekonomických regulativů. Důležité je také v této souvislosti zmínit existující obavu před růstem vlivu a moci

---

¹¹⁵ Hauchler, I. (ed.): *Globale trends 1996. Fakten, Analysen, Prognosen*. Stiftung Entwicklung und Frieden, Frankfurt am Main 1995.

¹¹⁶ Srov. BARŠA, P. *Levice v postrevoluční době*, s. 183.

neformálních a tajných skupin.¹¹⁷ Autor se dále věnuje empirickému a normativnímu rozměru *Global Governance*, kdy se tzv. „realisté“ omezují na chápání globální politiky jako logické mocenské rovnováhy mezi uzavřenými státy v jinak anarchických mezinárodních vztazích a tzv. „idealisté“, kteří jsou v očekávání celosvětového politického sjednocení.¹¹⁸ R. Míčka uvádí: „Mezi těmito póly nalézáme mnoho pozic interpretujících empirické poznatky s rozličnými důrazy na jednotlivé aspekty problému – proměnu role státu v situaci globalizace, stávající roli států a nestátních aktérů, mezinárodních režimů, dohod a pravidel, víceúrovňovost globálního vládnutí apod. Normativní teorie globálního vládnutí vedou spory o možnostech a mechanismech demokratické legitimacy nadnárodních institucí, potencialitě „globální demokracie“ a „globální sociální spravedlnosti“.¹¹⁹ Tuto „neteologickou“ úvodní část článku autor ukončuje konstatováním vyplývajícím ze současné debaty vedené mezi teoretiky a odborníky mezinárodních vztahů a politickými filozofy, ze které nevházejí žádné jednoznačné odpovědi na to, ke kterému typu světového vládnutí mezinárodní politické uspořádání směřuje či jaká vize v tomto ohledu „vítězí.“ V současnosti není zatím ani známo, zda se bude jednat spíše o vládu určitých mezinárodních vládních či nevládních institucí nebo bude probíhat spíše ve formě vlády některých podstatných principů a pravidel.¹²⁰

Podle Jamese Rosenaua globální vládnutí tvoří především kontrolní mechanismy, jejichž charakter určují různé cíle, historie, procesy a struktury. Globální vládnutí, je dle Rosenaua, prostor plný nepředvídatelných a flexibilních a proměnlivých událostí, které lidi doslova nutí jednat inovativními způsoby.¹²¹

Idea jedné vlády celého světa – „světovlády“ je každopádně dějinně přelomová. Nikdy v minulosti, v celých dějinách lidstva, nebylo ani myslitelné o něčem takovém v globálním měřítku uvažovat. A právě vrcholem a možným vyústěním éry globalizace může být naprosto nové fungování světa, založeném na jedné jeho vládě. Domnívám se, že zvláštním, principiálně podobným modelem světovlády je hlava církve – papež. Osoba, která řídí, pečuje, rozhoduje, spravuje a organizuje všeobecnou (katolickou) církev, její členy a příznivce, kteří žijí všech částech světa. Snad i z tohoto faktu se církev k tomuto zřízení vyjadřuje pozitivně a s podporou. Na druhou stranu se idea světovlády – světovládce

---

¹¹⁷ Srov. MÍČKA, R. *Idea Global Governance ve světle sociálního učení církve*. Revue církevního práva, č. 54-1/2013, s. 17-31.

¹¹⁸ Srov. tamtéž, s. 17-31.

¹¹⁹ MÍČKA, R. *Idea Global Governance ve světle sociálního učení církve*. Revue církevního práva, č. 54-1/2013, s. 17-31.

¹²⁰ Srov. MÍČKA, R. *Idea Global Governance ve světle sociálního učení církve*. Revue církevního práva, č. 54-1/2013, s. 17-31.

¹²¹ Srov. BARŠA, P., CÍSAŘ, O. *Anarchie a řád ve světové politice*, s. 389.

nachází na dost „tenkém ledě.“ Může totiž až nápadně připomínat biblické varování v podobě „příchodu Antikrista“,¹²² který bude disponovat veškerou mocí nad celým světem.

Jednou z katolických církevních autorit, která řešila tematiku globální vlády a viděla potřebu jejího zřízení, byl papež Jan XXIII., když prohlásil: ¹²³ „Protože však dnes klade obecné blaho všech národů otázky, které se týkají všech etnik, a protože tyto otázky může vyřešit jen taková veřejná autorita, jejíž moc i forma i nástroje by byly týchž rozměrů a jejíž působnost by byla světová, pak z toho plyne, že sám mravní řád žádá ustavení celosvětové politické moci.“¹²⁴ Tento papež také definoval určitá kritéria pro takovou globální vládu. Například by měla být státy přijata na základě dobrovolnosti, měla by být nezávislá, jejím cílem by měla být ochrana a podpora lidských práv a fungovat by měla na principech subsidiarity. Z kontextu vyjádření Jana XXIII. vyplývá, že své naděje v tomto směru vkládal do organizace OSN. Zatímco se Jan XXIII. otázkou globální vlády zabýval, jeho nástupci Pavel VI. a Jan Pavel II. se na toto téma v zásadě nevyjadřovali.¹²⁵

Současná hlava církve (bohužel právě odstupující), se na toto téma vyjadřuje v tom smyslu, že události současného světa si naléhavě žádají existenci světové politické autority.¹²⁶ Potřebu zřízení této instituce odvíjí od nezadržitelného růstu globální vzájemné závislosti a probíhající světové recese. Benedikt má na srdci a na mysli také chudší státy, kterým by se v rámci této formy vlády mohlo dostat větší pozornosti a pomoci. Taktéž by globální vláda, dle papeže, mohla s ohledem na propojenost světa kompaktněji řídit politické, právní a ekonomické uspořádání a posilovat mezinárodní spolupráci k solidárnímu rozvoji národů.¹²⁷

Papež Benedikt XVI. říká: „Integrovaný rozvoj národů a mezinárodní spolupráce vyžadují, aby byl pro řízení globalizace ustanoven vyšší stupeň mezinárodního uspořádání, založený na subsidiaritě, a aby konečně došlo k uskutečnění společenského řádu, který odpovídá mravnímu řádu, stejně jako k propojení mezi mravní a společenskou sférou, mezi politikou a sférou ekonomickou a občanskou, jak to bylo načrtnuto už v Chartě Spojených národů.“¹²⁸

---

¹²² 1J 2, 18. „Draží je tu poslední hodina. Slyšeli jste, že přijde Antikrist? Ted' se objevila spousta antikristů, a tak víme, že je poslední hodina“.

¹²³ Srov. MÍČKA, R. *Idea Global Governance ve světle sociálního učení církve*. Revue církevního práva, č. 54-1/2013, s. 17-31.

¹²⁴ JAN XXIII. *Pacem in terris*, čl. 137.

¹²⁵ Srov. MÍČKA, R. *Idea Global Governance ve světle sociálního učení církve*. Revue církevního práva, č. 54-1/2013, s. 17-31.

¹²⁶ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 67.

¹²⁷ Srov. tamtéž, čl. 67.

¹²⁸ BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 67.

Zdá se, že ustanovení globální vlády může být stejně nebezpečné jako celý proces jménem globalizace. Zároveň však mohou tyto dějinné fenomény přinést velký užitek, spravedlnost, pořádek, blaho a lidské a duchovní hodnoty, po kterých, věřím navzdory tomu, co se děje kolem nás většina lidí ve skrytu duše touží.

3.4. Hrozba současnosti - terorismus

Poslední téma této kapitoly není vůbec pozitivní, nicméně aktuálně má a v budoucnosti pravděpodobně bude mít mnoho prostoru pro svou existenci. O terorismu se zmiňují zejména proto, že je čím dál větší součástí globalizace. Lze konstatovat, že v každém tématu jednotlivých oblastí našich životů, které jsou v práci uvedeny lze najít mnoho pozitivních i negativních prvků, které daná problematika přináší. Dovolím si ale vyjádřit názor, že v problematice zvané „terorismus“ nelze nic pozitivního najít.

Policie České republiky uvádí definici pojmu terorismu v tomto znění: „Přesně vymezit pojem terorismus není jednoduché. Tento jev lze vykládat odlišně s ohledem na subjekt, který výklad provádí, historické časové období, kdy byl pojem používán anebo na účelu či záměru, pro který byl použit. Dodnes neexistuje například na úrovni Organizace spojených národů jednotná a všemi uznávaná definice. Pro Českou republiku je přitom rozhodující definice, založená na skutkové podstatě trestného činu „teroristický útok“ uvedená v trestním zákoně. Ve stručnosti lze terorismus definovat jako užití násilí nebo hrozba násilím za účelem vyvolání pocitu strachu ve společnosti, s cílem dosažení určitých, zpravidla politicky motivovaných cílů.“¹²⁹

Terorismus je jednou z forem vedení útoku, konfliktu nebo války. Odborník v oblasti bezpečnostní politiky Jiří Šedivý uvádí, že terorismus byl v určité formě vždy dějinně přítomen jako forma boje proti politickým oponentům. Vývoj terorismu člení do fází od starověkých forem do současné doby, kdy jde o nový typ terorismu, a to především v návaznosti na specifickou globalizační dobu. Současný terorismus totiž ovlivňují skutečnosti typické pro globalizační proces jako propustnost hranic, levná letecká doprava, elektronická komunikace, otevřenost demokratických společností a jejich zranitelná infrastruktura. Autoři knihy *Autorita a řád ve světové politice* P. Barša a O. Císař navíc zmiňují velkou roli nadnárodních společností, které mohou přispívat a být využívány

---

¹²⁹ Co je to terorismus. Policie České republiky [online]. 2010 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/narodni-kontaktni-bod-pro-terorismus.aspx>.

k šíření globálního terorismu.¹³⁰ R. Míčka v odborném článku pod názvem *Mír a válka v kontextu globalizace* uvádí: „Pro novodobý terorismus je také charakteristické sebeobětování osob k provedení sebevražedného útoku a jakési transcendentní cíle, které, na rozdíl od minulých dob, nemá jasně formulovaný konkrétní politický obsah.“¹³¹ V debatě o terorismu nelze nezmínit „teroristický útok 11. září 2001“, který údajně navždy změnil svět“.¹³² Po této události, bylo v rámci celosvětové bezpečnosti učiněno velké množství bezpečnostních opatření, nových pravidel a zásad, nicméně je otázkou, zda se jimi svět stal bezpečnějším. Roman Míčka ve zmíněném článku předkládá otázku, „zda byly budovy WTC srdcem nenáviděné Ameriky, nebo právě spíše obecným symbolem globalizačních (zejména ekonomických) procesů, kde na onom milionu čtverečních metrů sídlily kanceláře firem z více než 60 zemí světa?“¹³³ Naomi Kleinová zveřejňuje v knize *Šoková doktrína* zajímavé zjištění, totiž, že po 11. září 2001 se například prudce zvedly ceny akcií firem zabývajících se vnitřní bezpečností států.¹³⁴

Benedikt XVI. v encyklice *Caritas in Veritate* hovoří o terorismu ve spojitosti s popíráním práva na náboženskou svobodu. Uvědomuje si, že v minulosti (v průběhu celých dějin lidstva) se vedly války a konflikty, přičemž bylo zabíjení mnohdy představováno „ve svatém jménu Boha,“¹³⁵ což se, již jen vzhledem k nekonečné Boží lásce jako podstaty Božího charakteru, musí odmítnout. Benedikt XVI. odsuzuje jakékoli násilí a vyjadřuje, že je brzdou opravdového vývoje a rozvoje národů a brzdí společenské, ekonomické a duchovní blaho. Benedikt XVI. zvláště odsuzuje terorismus s fundamentálním pozadím, „který způsobuje bolest, devastaci a smrt, klade překážky dialogu mezi národy a odčerpává značné finanční zdroje, které by společnost mohla užít pro mírové účely.“¹³⁶

R. Míčka předkládá zajímavou úvahu: „zatím se můžeme tedy pouze domnívat, že by mohly být globalizační procesy „globalizací terorismu“ vlastně zpomaleny a destruovány, a to především v závislosti na opatření jako omezení migrace z rozvojových zemí, menší prostupnost hranic, politikou energetické bezpečnosti apod.“¹³⁷

---

¹³⁰ Srov. BARŠA, P., CÍSAŘ, O. *Anarchie a řád ve světové politice*, s. 478.

¹³¹ MÍČKA, R. *Mír a válka v kontextu globalizace*, MARATHON, č. 92/2009s. 13-16.

¹³² Tamtéž, 13-16.

¹³³ Tamtéž, s. 15.

¹³⁴ Srov. KLEINOVÁ, N. *Šoková doktrína*, s. 434.

¹³⁵ Srov. tamtéž, čl. 29.

¹³⁶ BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 67.

¹³⁷ MÍČKA, R. *Mír a válka v kontextu globalizace*, Marathon, č. 92/2009, s. 13-16.

4. Oblast ekonomická

Jak již bylo na předešlé stránce řečeno, „motorem“ globalizace se bezesporu stala ekonomika. Globalizační proces se začal pojmenovávat právě v souvislosti s určitými ekonomickými jevy, jakými se zhruba od 70. let 20. století stal prudký a obrovský nárůst obchodu zboží a služeb, finančního kapitálu a rozsáhlé šíření technologií v celosvětovém měřítku. Dle V. Mezřického je globalizace primárně vnímána jako soubor ekonomických aktivit a procesů, které ovšem vyvolávají celé řady společenských důsledků.¹³⁸

I. Švihlíková uvádí, že se již od 70. let 20. století do současné doby globalizační proces vyznačuje integrálními krizemi a součástí tohoto procesu jsou i hluboké nerovnováhy. S tím je spjatý nejvýraznější problém globalizace – nárůst nezaměstnanosti.¹³⁹ Významnou událostí, která alespoň dočasně podpořila vývoj globalizace, byl rozpad evropského východního bloku, který do dotčených zemí pozvolna přinášel neoliberalní přístup, globální působení a navíc zde vznikl nový nenasyčený trh zboží a služeb, na který začaly okamžitě proudit produkty ze západních zemí. Bezmezná správnost ekonomického myšlení byla poprvé výrazněji zpochybněna až asijskou krizí (v roce 1998), dříve než udeřila krize dluhová a krize současná.¹⁴⁰

Švihlíková konstatuje, že se v poslední době „mnozí zamýšlí,“ zda se v globalizačním procesu neděje něco špatně. „Zdroje globálního růstu se přesouvají spíše do rozvíjejících se ekonomik, které staví na průmyslu, primárních komoditách a moderních službách. Jejich vysoká tempa růstu ale nenaznačují jen jejich úspěšné zapojení do ekonomiky dneška, ale především nemožnost dosahovat vysokých (a pro kapitál nutných) temp růstu již v dost nasycené ekonomice. Bohužel to ale není tak, že by potřeby všech lidí byly uspokojeny a ekonomie by již nemusela vlastně existovat. Jak se zdá, sociálních a environmentálních potřeb je více než kdy jindy. Na tyto potřeby však trh reagovat neumí, neboť mu jsou například sociální nebo ekologické potřeby cizí. Trh je především nástrojem efektivity, ale ne „přítel“ dbající na sociální, kulturní, náboženské a ekologické potřeby.“¹⁴¹

Švihlíková konstatuje: „Současná generace žije na konci určité epochy. Naznačují to signály o přítomnosti nerovnováhy v systému, na které však zatím lidská společnost příliš nereaguje a místo radikální změny životního stylu se spíše plníme finančními produkty a dluhy, které se však mnohdy stávají neúnosnými. Navzdory tomu, že tato představa mnoho

---

¹³⁸ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 10.

¹³⁹ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 263.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 264.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 264.

lidí děsí, a rizika, že se systém „zvrhne“ například ve fašismus, jsou v celku obrovské, máme před sebou jedinečnou šanci ke skutečné změně. Šanci zavést systém, ve kterém bude člověk chápán jako plnohodnotná bytost a ne jen jako „pracovní faktor“ či zadlužený spotřebitel. Jde o to nastavit systém, v němž životní prostředí bude přirozeným limitem všech dalších ekonomických úvah a ne další nákladovou položkou. Systém, kde dravá konkurence bude předstížena solidaritou a spoluprací.“¹⁴²

Katolická církev ve své nauce nezapomíná připomínat, že právě v oblasti ekonomie se člověk dopouští mnoha (ne-li nejvíce) hříchů. Papež Benedikt XVI. v encyklice *Caritas in Veritate* zdůrazňuje, že si je člověk čím dál více vědom, aniž by si to přiznal, že úvaha o vlastní soběstačnosti a nezávislosti na nikom a ničem je mylná. V dnešní době materialismu lidé často směřují štěstí a spásu s imanentními formami materiálního blahobytu a společenskými aktivitami. Dále papež upozorňuje na to, že přesvědčení o tom, že hospodářství si žádá autonomii a nesmí přijímat žádné morální vlivy, přivedlo člověka dokonce až k ničivému zneužívání ekonomických nástrojů. Tyto názory vedly dlouhodobě k ekonomickým, společenským a politickým systémům pošlapávajícím svobodu lidské osoby i společenských útvarů, a právě proto nebyly s to zajistit spravedlnost, kterou slibovaly. Má-li být totiž nejen ekonomický, ale i společenský a politický rozvoj opravdu lidský, pak v něm musí být prostor pro *princip nezištnosti* jako výraz bratrství.¹⁴³

Benedikt XVI. zmiňuje, že ekonomický trh je institucí, kde se lidé ve vzájemné důvěře setkávají jako ekonomické subjekty a prostřednictvím uzavřených smluv si vzájemně směňují dle své potřeby zboží a služby rovnocenné hodnoty za účelem uspokojení svých tužeb a potřeb. Trh zásadně podléhá tzv. „komunikativní spravedlnosti.“¹⁴⁴ Sociální nauka církve nikdy nepřestala v rámci tržní ekonomiky zdůrazňovat důležitost *distributivní spravedlnosti* a *sociální spravedlnosti*. I v tržních podmínkách má, dle sociální nauky církve, převládat lidská důstojnost, spravedlnost a rovnocennost všech nad ekonomickými zájmy, ziskem a finančním obohacením. Dle solidárního jednání postaveného na vzájemné důvěře nemůže totiž trh zcela plnit svou vlastní ekonomickou funkci.¹⁴⁵

Již papež Pavel VI. ve své encyklice *Populorum progressio* zdůraznil důležitost principu spravedlnosti.¹⁴⁶ Podle Pavla VI. by samotný ekonomický systém obecným uplatňováním spravedlnosti získal, protože bohaté země by z rozvoje chudých zemí měly

---

¹⁴² Tamtéž, s. 265.

¹⁴³ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 34.

¹⁴⁴ Komunikativní spravedlnost usměrňuje vztahy dávání a přijímání mezi rovnocennými partnery.

¹⁴⁵ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 35.

¹⁴⁶ Srov. PAVEL VI. *Populorum progressio*, čl. 59.

prospěch jako první. Pavel VI. připomíná, že chudí lidé se mají z ekonomického hlediska chápat jako zdroj nikoli jako břímě.¹⁴⁷

Ohledně ekonomických aktivit katolická církev zaujímá prostřednictvím sociální nauky pevný postoj a říká, že v rámci jejich naplňování nesmí při jejich přerozdělování docházet k ekonomickým nevyváženostem. Ekonomická činnost nemá nic společného s ničím antisociálním. V ekonomických procesech také nikdy nemá docházet k nerovnostem, kdy ekonomicky silnější převažuje nad slabším. Církev ale ve své nauce poukazuje na to, že hospodářství a financí se jakožto nástrojů může využívat nesprávně, jsou-li v nich sledovány především lidské sobecké zájmy a cíle. K odpovědnosti za to, aby se toto nedělo, je třeba volat výhradně člověka, jeho mravní svědomí a jeho osobní i společenskou odpovědnost.¹⁴⁸

4. 1. Vývoj nadnárodních společností, trh, výroba, pohyb zboží a služeb v globalizačním procesu

V souvislosti s aktuální ekonomickou krizí považuji za důležité zmínit zásadní článek ředitele WTO Pascala Lamyho, který představuje skutečný zlom v nazírání na mezinárodní obchod a prospěch, který může (ale nemusí) přinášet. Jedná se zároveň o jakési vystřízlivění z let 90., kdy byla rychlá liberalizace obchodu a kapitálu, bez ohledu na asymetrie mezi zeměmi pokládána za všelék a někdy - jako v případě obchodu NAFTA¹⁴⁹ byla dokonce cílem sama o sobě jako jakési univerzální dobro. Pascal Lamy ve svém projevu „*Restoring citizen's confidence in trade*“¹⁵⁰ reagoval nejen na propukající krizi a obavy z nárůstu protekcionismu. Jasně konstatuje, že obchod vede k nárůstu efektivity, podpoře inovací a vytváří bohatství, ale neznamená to automaticky, že je volný obchod vhodný pro kteroukoli zemi, v kterémkoli období. Je dobré vzpomenout, že i podle teoretika komparativní výhody Davida Ricarda má otevření ekonomiky své obrovské náklady. Jedná se o značné přesuny výrobních faktorů mezi odvětvími s komparativní výhodou i bez ní, které sice nakonec mohou vést k vyšší světové efektivitě a lepší dělbě práce, ovšem mají své značné sociální náklady.¹⁵¹

---

¹⁴⁷ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 35.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, čl. 36.

¹⁴⁹ NAFTA je zkratka pro Severoamerickou zónu volného obchodu.

¹⁵⁰ Restoring citizen's confidence in trade, WTO News, 29. 10. 2008. World Trade Organization. Understanding the WTO. [online]. 2013 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm.

¹⁵¹ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 117-118.

Podívejme se ještě na vlastní existenci nadnárodních firem a důvody pro ně typického „rozpínání.“ Švihlíková na toto téma uvádí, že nadnárodní firmy fungují v tzv. sítích. Skládají se z tzv. „matky“ - jakési centrály firmy a jejích „dcer“, které jsou ve většině případů matkou řízeny a mají pouze v omezené míře vlastní samostatné fungování. Matky se většinou nalézají v zemích triády (USA, EU a Japonsku). Zde se koncentruje činnost s největší přidanou hodnotou, kde ovšem zpravidla není potřeba mnoho pracovní síly. Matka obvykle přesouvá výrobu podle svého zaměření do zemí semiperiferie (například pro automobilový průmysl je známá Česká republika) nebo do zemí periferie. Dceřiná společnost si obvykle v místě fungování podmaňuje dodavatele nebo subdodavatele, který samozřejmě dle zákona silnějšího a mocnějšího ztrácí, výměnou za někdy třeba pouze nízký zisk, svou samostatnost a stává se na nadnárodní firmě závislý.¹⁵²

Nadnárodní společnosti mají zhruba tři základní důvody a motivy pro vznik a přesun svých dceřiných společností kamkoli do světa. Jedním z důvodů je tzv. „hledání dalších zdrojů.“ Přemísťování společností se děje v rámci hledání přírodních bohatství, například těžby přírodního bohatství a nerostných surovin. „Hitem“ poslední doby je zemědělství a agrobyznys, kdy například gigantické čínské společnosti rozvíjejí svou zemědělskou činnost v Africe, kde pracovní síla z Číny obdělává pole, která odkoupili čínští obchodníci. Tento byznys je důvod pro příliv přímých zahraničních investic do Afriky.¹⁵³ Zdá se, že spokojené mohou být obě strany, což je ovšem, s domýšlením konců tohoto konání, velmi záludné. Komu však bude patřit africká půda, kdo bude mít zajištěnu základní potravinu a kdo na tom všem nakonec nejen finančně vydělá?

Dalším důvodem „rozpínání“ nadnárodních společností je hledání trhu, respektive odbytiště. Znamená to, že se přítomnost na určitém trhu pro nadnárodní společnost zdá být „zajímavá“, tedy že zdejší trh je rozsáhlý a důležitý svou kupní silou. Určujícími faktory jsou například koupěschopnost střední třídy obyvatel, dosavadní nasycenost trhu nebo geografické možnosti dané země. Nejspornějším, ale nejvlivnějším důvodem je ovšem důvod „efektivity.“ Zde má své místo otázka nižších mzdových nákladů, daňové výhody a politika dané země nebo nižší „výhodné“ standardy v oblasti životního prostředí. Bohužel je v současnosti trendem, že státy navzájem soupeří v nabídce lepších výhod a investičních pobídek. Za peníze vlastních občanů staví pro tyto společnosti „infrastrukturu dle přání“, darují jim daňové prázdny, oslabují vliv a moc vlastních sociálních odborů, nemluvě o občasném získání odměn do „vlastních kapes.“ Nadnárodní společnosti ovšem poté, co

---

¹⁵² Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 138-139.

¹⁵³ Srov. tamtéž, s. 139.

pro ně výhodné podmínky skončí a oni by měly začít fungovat dle standardních pravidel hostitelského státu, začnou tento stát vydírat a vyjednávat o tom, že pokud výhodné podmínky nebudou stále pokračovat, půjdou dále na východ a zanechají za sebou zpustošené regiony s vysokou nezaměstnaností.¹⁵⁴ V tomto směru vyjadřují své obavy P. Barša a O. Císař, kteří poukazují na to, že se tyto problémy a těžkosti nedají kvůli své povaze řešit pouze na „domácí půdě“.¹⁵⁵

Britské listy o vztahu globalizace a nadnárodních společnostech píší: „Hnací a vedoucí silou globalizace je několik stovek největších nadnárodních korporací, jejichž roční obrat je nejménou větší než hrubý domácí produkt některých států střední velikosti. Nadnárodní společnosti ovládají zhruba dvě třetiny světového obchodu. Tyto korporace mění charakter světového trhu, přeměňují jej na svůj vnitropodnikový trh a mají tendenci vytlačovat z něj volnou soutěž. I když si přitom ostře konkurují, je prostor pro soutěž mezi nimi trvale zužován jejich dalšími fúzemi. Přitom jsou výsledky této soutěže stále více ovlivňovány i využíváním dumpingových praktik, rozmísťováním výrobních faktorů do levných „rájů“ – mzdových i daňových. Tím vším tyto korporace posilují monopolní tendence. Za těchto podmínek se světový trh proto stále více stává trhem nerovných subjektů – s nerovným přístupem do sítí nadnárodních společností (navzdory formální liberalizaci těchto trhů) a s nerovnými cenami. Nadnárodní společnosti ovšem nejsou zcela nenárodní – obvykle si vytvářejí úzké vazby spolupráce s domovským státem nebo s hostitelskými státy. Snaží se své zájmy prosazovat vůči jednotlivým státům i mezinárodním mezivládním i celosvětovým organizacím.“¹⁵⁶

V encyklice *Caritas in Veritate* Benedikt XVI. poukazuje na to, že již papež Pavel VI. vyzýval k vážnému posouzení škod, které může způsobit vlastní zemi přesun kapitálu do zahraničí kvůli ryze osobním zájmům.¹⁵⁷ Papež Pavel II. zase upozornil, že investování má vždy kromě ekonomického významu i význam morální.¹⁵⁸ Benedikt XVI. se v této souvislosti v encyklice *Caritas in Veritate* zabývá především významem a obsahem pojmu „podnikání.“ Podotýká, že se pojem podnikání musí v současné době mezinárodního ekonomického vývoje, který je poznamenáný závažnými deformacemi a selháními měnit. Připomíná nebezpečí, že podnikání bude uspokojovat především ty, kdo investují a omezuje

¹⁵⁴ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 139.

¹⁵⁵ Srov. BARŠA, P., CÍSAŘ, O. *Anarchie a řád ve světové politice*, s. 478.

¹⁵⁶ Globalizace: přísliby i hrozby [online]. 2003 [cit. 2013-04-04]. ISSN ISSN 1213-1792deník o všem, o čem se v České repub. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/15367.html>.

¹⁵⁷ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 40.

¹⁵⁸ Srov. JAN PAVEL II. *Centesimus annus*, čl. 36.

tak vlastní společenskou hodnotu. Přesně a výstižně zmiňuje a upozorňuje na ta fakta podnikání, které dnešní ekonomický svět vyzdvihuje – na nebezpečí „rozkvětu“ nadnárodních firem. Papež uvádí, že podniky rostou a potřebují stále větší kapitál, přičemž jsou stále méně řízeny jedním stálým vlastníkem, který omezuje svou zodpovědnost za výsledky a plánuje fungování podniku spíše na kratší dobu.¹⁵⁹ Jistě jsme rádi, že doby „pětileté“ jsou již za námi a snad i nenávratně pryč, ale plánovat a predikovat ekonomickou budoucnost na pouhý měsíc dopředu je zcela jistě také extrém.

Benedikt XVI. vystihuje nejožehavější problémy spojené s existencí nadnárodních společností, na které reagují i známí ekonomové a jiní odborníci. Poukazuje na fakt týkající se přemísťování výrobní činnosti do vytipovaných zemí. To však může podnikatele vést k oslabení smyslu pro zodpovědnost k zainteresovaným stranám, tedy pracovníkům, dodavatelům, spotřebitelům, širší společnosti a přírodnímu prostředí, ke kterým nemá zdaleka tak zodpovědný vztah jako ve vlastní zemi. Jako přidanou hodnotu k tomuto tématu sociální nauka církve přidává hlásání etických a morálních hodnot. V debatě o mezinárodním obchodu, vyzdvihuje nutnost zodpovědnosti ve všech typech vztahů a také hodnotu nejen toho, kdo „dává práci, tedy peníze“, ale také toho, kdo ji vykonává. Benedikt XVI. zmiňuje poměrně nový jev doby, a to vznik kosmopolitní třídy manažerů, kteří se často řídí jen pokyny hlavních akcionářů. Jde o anonymní fondy, které určují výši odměn bez ohledu na problémy, které se v rámci pracovního procesu v cizích zemích vyskytují. Katolická církev v čele s Benediktem XVI. se staví proti tomuto nezodpovědnému, neetickému a ziskuchtivému podnikání. Poukazuje na nepřijatelnost přemísťování výroby a vykořisťování pracujících jen kvůli využití mimořádně příznivých podmínek v dané destinaci, aniž by se skutečně pomáhalo ke vzniku místního silného výrobního a sociálního systému. Podnikatelskou činnost povyšuje Benedikt XVI. na „hodnotnou činnost“, která má především význam lidský, který předchází významu profesnímu.¹⁶⁰ Jan Pavel II. prohlásil, že „Je součástí každé práce, chápané jako *actus personae* tedy čin osoby.“¹⁶¹ Je dobré, aby každý, kdo pracuje, mohl vyjevit vlastní přínos, aby cítil možnost, že prací na společném díle uvědoměle pracuje na svém.“¹⁶² Papež Benedikt se také k existenci nadnárodních společností a mezinárodnímu obchodu vyjadřuje ve smyslu, že by tento druh ekonomických aktivit měl být veden moudře a vyváženě,

---

¹⁵⁹ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in veritate*, čl. 40.

¹⁶⁰ Srov. tamtéž, 40.

¹⁶¹ Srov. JAN PAVEL II. *Laborem exercens*, čl. 24.

¹⁶² Tamtéž, čl. 15.

s přihlédnutím ke skutečnosti, že má velký potenciál pomáhat chudším rozvojovým zemím k jejich rozvoji a ne za každou cenu k dobývání a zisku.¹⁶³

4.2. Ekonomické aktivity a ekonomický rozvoj

Ekonomické aktivity se stěžejně podílejí na ekonomickém rozvoji. Ekonomický rozvoj by měl být především cílem všech ekonomicko-hospodářských snah. Je součástí ekonomického života, týká se každého člověka, ovlivňuje životní standard každého z nás a samozřejmě je součástí globalizačních tendencí a snah.

Podle Benedikta XVI. ekonomická aktivita není schopna pouhým rozšířením „tržní logiky“ vyřešit všechny sociální problémy, které lidstvo v současné době trápí. Silně zdůrazňuje, že každá taková aktivita musí mít ve svém záměru především konat dobro pro celé lidstvo, a to bez rozdílů. Oddělování ekonomické aktivity, jež by měla za úkol pouze generovat zisk a bohatství od politické činnosti, jíž by zase mělo náležet uplatňování spravedlnosti prostřednictvím přerozdělování, způsobuje velké rozdíly a nevyváženosti.¹⁶⁴ Církev ve svém učení vždy zdůrazňovala, že tržní vztahy nemají být chápány jako antisociální nebo neetické. Naopak, povzbuzuje společnost, aby i v tržních vztazích hledala cestu jednoho člověka ke druhému a aby tržní vztah nebyl obrazem fungování a převahy „silnějšího nad slabším.“ Je pravda, že se má společnost chránit před negativními vlivy trhu, neboť může jít nesprávným směrem. Ale chránit své srdce dostal křesťan za úkol od Boha. A tak nám křesťanům nezbyvá nic jiného, než být stále ostražitý, moudrý a bystrý v přemýšlení o veškerém dění kolem nás a chránit svá srdce a mysl před zlým a špatným. Povzbuzením pro lidskou rodinu může být to, co církev ve svém učení na toto téma sděluje, totiž, že opravdu důležité jsou lidské vztahy. Přátelské vztahy uvnitř církve mohou být uskutečňovány a prožívány i v rámci ekonomických aktivit. Svou podstatou ekonomická oblast není a nemá být neetická, nelidská a antisociální, ale právě naopak. Podobně jako jiná lidská aktivita a činnost má být etická, pro lidská a vzájemně přínosná a užitečná.¹⁶⁵

Papež v encyklice *Caritas in Veritate* praví: „Velkou výzvou, před kterou dnes stojíme, a která byla vyvolána problémy rozvoje v době globalizace – a stala se ještě naléhavější následkem hospodářské a finanční krize, je prokázat na rovině myšlení a jednání, že nelze přehlížet nebo zlehčovat tradiční zásady sociální etiky, jako je transparentnost, poctivost a odpovědnost, ale také v tržních vztazích může, ba musí najít své místo v rámci běžných

¹⁶³ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 58.

¹⁶⁴ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 36.

¹⁶⁵ Srov. tamtéž, čl. 36.

ekonomických aktivit princip nezištnosti a logika daru jako výraz bratrství. Je to požadavek člověka současné doby i požadavek ekonomické logiky samé. Je to požadavek lásky a zároveň požadavek pravdy.“¹⁶⁶

Sociální nauka církve je názoru, že se spravedlnost plně dotýká všech fází ekonomických aktivit (tj. nacházení zdrojů, financování, výroba, spotřeba aj.) a také, že každé ekonomické rozhodnutí má morální důsledky. Je tedy logické, že je třeba nejen bedlivě dbát na ekonomickou výchovu, ale i na výchovu morální, neboť se oboje vzájemně prolínají. V dnešní době globalizace přesahuje řízení, vedení a kontrola ekonomických aktivit hranice určitých území a států. O to více je třeba promýšlet ekonomické dění a vše dělat s nejvyšší odpovědností k sobě i celé lidské společnosti. Benedikt XVI. v encyklice *Caritas in Veritate* moudře uvádí důležitou a morální skutečnost, a to, že ekonomický život vyžaduje nejen spravedlivé zákony a mechanismy přerozdělování řízené politikou, ale více potřebuje skutky, jež mu vtisknou „ducha daru.“ Konstatuje však, že globalizovaná ekonomika upřednostňuje bohužel logiku smluvní směny. Zároveň se ukazuje, že potřebuje i logiku politickou a logiku nezištného daru.¹⁶⁷ K tomuto tématu bych ráda dodala své přesvědčení, že církev svým nastavením a zaměřením byla, je a doufám, že i nadále bude nadčasová a prozíravá. Již papež Pavel VI. v encyklice *Populorum progressio* (1967) žádal o vytvoření a nastavení modelu tržní ekonomiky tak, aby byly do ekonomických aktivit zapojeny všechny národy, tedy ne pouze ty, které mají odpovídající možnosti a schopnosti.¹⁶⁸ Skoro se až zdá, že model globalizace ve své podstatě všeobjímající a „ničím nesvázaný“ (časem, místem, prostředky, rozsahem, dopadem apod.) kopíruje originál. Odvěký model existence a fungování samotné církve.

Až budoucnost ukáže, zda dnešní směřování ekonomického rozvoje bylo správné a moudré. Církev nadále hlásá, že jakákoli lidská činnost má být nebo dokonce musí být zaměřena především na dobro člověka a celé lidské společnosti. Pakliže se budou dodržovat morální a etické zásady a pakliže zvítězí snaha po dobru, nebojím se, že globalizace přinese mnoho dobrého ovoce.

4.3. Teorie dlouhých vln – Kondratěvovy vlny

Ještě než se dostaneme k významné a obsáhlé kapitole ekonomické oblasti, která je věnovaná současné finanční krizi, dovolím si předcházející podkapitolu věnovat Teorii

---

¹⁶⁶ BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 36.

¹⁶⁷ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 38.

¹⁶⁸ Srov. tamtéž, čl. 39.

dlouhých vln, potažmo „Kondratěvovými vlnami.“ A to z důvodů, které tvrdí, že je obrovská spjatost právě mezi v historií fungujícím jevem „dlouhých vln“ a současnou celosvětovou finanční, ekonomickou a hospodářskou krizí (nemluvě o etické, morální, sociální apod.), kterou tyto vlny podmiňují. Zdá se, že problematika dlouhých vln je nejen ve spojení s krizí významná, ale jako teorie také velmi zajímavá a určitě vhodná k zamyšlení.

Švihlíková nabízí pohled na současnou krizi geopolitickým pohledem, jako na krizi Západu. V knize *Globalizace a krize* uvádí, že krize vznikla v nejmypělejší zemi západu a největší dopady má na země triády. V souvislosti s typem růstu se nabízí otázka, zda není tato krize spojená s neúspěšným přechodem na fázi kvalitativně nového růstu. Jde o to, že podle teorie dlouhých vln, se pravděpodobně Západ již delší dobu ocitá ve fázi přechodu do kvalitativně jiné fáze růstu (neboli vlny), ale protože dané společenské podmínky tomuto přechodu nevyhovují, opakovaně tento pokus selhává a vytváří jakési „bubliny“, které krátkodobě zastírají skutečný stav věcí.¹⁶⁹

Švihlíková tuto teorii vysvětluje dále a uvádí, že pravděpodobně než se uskuteční úspěšný přechod do další vlny, budou existovat tendence objevit, a to i v době krize, nějakou „novou investiční příležitost“ tzn. vytvořit další „bublinu.“ Dle Švihlíkové je vše dáno tím, že současný systém vede ke generování obrovského přebytku (zisk vítězí na úkor mzdy), ale protože je kupní síla závislá na mzdě, podřezává si tím vlastně pod sebou větev a ještě se paradoxně zamýšlí nad tím, co dělat s přebytečným kapitálem. Významu a dramatičnosti nabývá za skutečnosti, že je ve vyspělých zemích reálná ekonomika již nasycena. Dále k současné situaci přispívá i fakt, že kupní síla je také ovlivněna nerovností distribuce bohatství a příjmů.¹⁷⁰ Koncentrace zisků je samozřejmě podpořena monopolizací a oligopolizací světové ekonomiky. Dalším zásadním faktorem jsou vyspělé technologie. Tato problematika bývá spojována s dlouhými vlnami. Teorií dlouhých vln se podrobně zabývá například E. Mandela ve své knize *Long waves of capitalist development*. Tento autor potvrzuje teorii dlouhých vln¹⁷¹ 20 až 25 let s výsledným konstatováním, že se v současnosti nacházíme na konci další dlouhé vlny.¹⁷²

„Mandela tvrdí, že v *mainstreamové* ekonomii nenalzááme přesvědčivé zdůvodnění, jak a proč se ze stagnace stane oživení a celý cyklus tak začíná znovu. Je tomu tak proto, že faktory za radikálním oživením, tj. naskočením nové vlny, jsou podle jeho názoru primárně

¹⁶⁹ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 60.

¹⁷⁰ Tento důvod uvádí i keynesiánský *mainstream* jako např. J. Stiglitz.

¹⁷¹ Kondratěvovy vlny byly delší, v odhadu až 60 let. Mandel podotýká, že i v jedné vlně se nadále vyskytují kolísání, tedy menší recese a boomy. Nicméně v expanzivní velké vlně jsou recese krátké a mělké, obráceně ve stagnační vlně jsou oživení krátká a slabá.

¹⁷² Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 61.

neekonomické, související často s válkami či revolucemi. Technologická změna vyvolávající novou vlnu musí být skutečně zásadní: musí vyvolat inovace a změny základních technik ve všech sférách produkce a distribuce, včetně dopravy a telekomunikací.“¹⁷³

K teorii dlouhých vln v návaznosti na krize se vyjadřuje také P. Sirůček, který tvrdí: „dnešní turbulence mohou být spojovány s tzv. „formační krizí“ vázanou na dobíhání dlouhé deprese v rámci dlouhé hospodářské K-vlny.¹⁷⁴ Předchozí formační krize (1848, 1896, 1939-1945) měly své přede hry. Přede hrou krize minulé, spojené s II. světovou válkou, mohla být Velká deprese 1929-33. Samotná II. světová válka představovala zlom či vyvrcholení. Délka krize včetně přede hry, činila tehdy 16 let (1929-1945). Počátky aktuální formační krize, resp. její přede hry je možné spojovat s událostmi let 1989, 1991 či 1998 (asijská finanční krize). Někteří se kloní až k roku 1998, neboť rozpad socialistické soustavy ekonomicky prospěl Západu a oddálil nástup krize. Pokud k tomuto roku přičteme 16 let, dospíváme k přibližnému datu 2014 jako očekávanému možnému nástupu dalšího dlouhodobého V. K-cyklu s fází expanze. Pokud však vyjdeme od aktuální globální finanční krize, možný nástup nastává až roku 2024. Současná formační krize může být delší a komplikovanější, neboť asi prožíváme krizi rodící se globální občanské a informační společnosti. Další technologická (informační) revoluce vytváří předpoklady pro uzavření celé industriální epochy lidstva. Není však vůbec jasné, s jakým společenským kataklyzmatem bude zlom, nebo vyvrcholení krize spojeno. Při mechanické interpretaci instrumentaria dlouhých K-vln lze nástup další dlouhé vlny očekávat kolem roku 2015 a to zřejmě nutně již v globálním měřítku. Kolem roku 2040 by tak nastal vrchol V. cyklu, který je spojený s tzv. otevírací krizí (minulé 1871, 1917 či 1968), která nastoluje nové otázky a úkoly. Včetně nástupu nových podob společenského uspořádání.“¹⁷⁵

„Jedním z nejzajímavějších ekonomických konceptů, které komplexně nahlízejí na propojení technologického růstu a změny ekonomických a společenských podmínek, jsou tzv. Kondratěvovy vlny (K-vlny) pojmenované po významném ruském ekonomovi a statistikovi Nikolaji Kondratěvovi. Kondratěvův přínos spočívá v tom, že jako první ekonom považoval vědeckotechnický pokrok za endogenní faktor ekonomického rozvoje. Inovace podle něj mohou být masově aplikovány pouze při vhodných podmínkách. Tyto vhodné podmínky zahrnují například akumulaci potřebných zdrojů, odpovídající stav

¹⁷³ ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 61.

¹⁷⁴ K-vlna je zkratka pojmu Kondratěvova vlna.

¹⁷⁵ SIRUČEK, P. *Dimenze a perspektivy soudobé globalizace*. Marathon, č. 92/2009, s. 21-22.

výzkumu, instituce i nutnou infrastrukturu k masové aplikaci. Tlak na změnu se dostává nejen do ekonomického subsystému, ale i politického a hodnotového.¹⁷⁶

Nyní se podívejme očima I. Švihlíkové na to, proč se vlastně dosud nepodařilo přejít do V. K-vlny a stále setrváváme ve IV. vlně. V případě Západu se nabízí několik důvodů, proč se přechod stále neuskutečnil. Jak již bylo uvedeno, nejpravděpodobnější je, že dosud pro tento přechod nejsou příznivé podmínky. Prognostik A. Toffler se domnívá, že v současnosti čelíme největší systémové změně v dějinách lidstva, která logicky celou situaci ovlivňuje. Existuje teorie, která tvrdí, že přechod z IV. do V. K-vlny blokuje „privilegovaní tohoto světa“, kteří se obávají, že by je tato skutečněná změna mohla odstranit. Další teorie tvrdí, že si vlastně elity s přechodem neví rady a snaží se udržet současný stav, ovšem způsoby, které dosud selhávají. Jedním z těchto způsobů může být dluh v různých podobách (zmiňme například domácností), který má alespoň dočasně přebít situaci klesající kupní síly středních a nízkopříjmových skupin. Dalším ze způsobů řešení přechodu byla marginalizace práce a pokračující tlak na to, aby se práce vyrovnala kapitálu. Bohužel ovocem dluhů¹⁷⁷ jsou spíše další „bubliny“ a krize. Mezi jiné způsoby, jak se dostat do další vlny je i vedení válek (především v USA), za účelem získání nerostných surovin (ropy) nebo dalších zdrojů. Švihlíková konstatuje, že všechny tyto snahy mají za úkol jediné, a to zadržení průběhu času a návrat do horního obratu IV. vlny. Autorka predikuje, že u zemí Západu budou spojeny faktory, kterými se snaží „řešit“ problémy s dolní částí IV. K-vlny a „nepřechodem“ k V. vlně a jednak ty, které mohou potenciálně vyjadřovat jejich silné stránky k přechodu. V neposlední řadě je nutno zmínit, že přechod do V. vlny je spojen s masivním rozšířením technologií. Predikci uzavírá tím, že tento přechod bude „ve znamení“ jiného ekonomického a společenského systému.¹⁷⁸

Nyní po částečném popisu významu K-vln, respektive důvodu nesnadného přechodu z IV. K-vlny do V. K-vlny, jehož produktem jsou současné krize, otevřeme tomuto jevu, který se nevyhnul ani České republice, dveře a budeme se jím v následující kapitole zabývat.

---

¹⁷⁶ ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 62-63.

¹⁷⁷ ŠVIHLÍKOVÁ, I. v knize *Globalizace a krize* (s. 137) k pojmu „dluh“ uvádí, že v současné globální ekonomice hraje zásadní roli- ať se týká amerických domácností nebo největšího deficitu běžného účtu, který zároveň tvoří mohutný globální poptávkový impuls. Znovu se objevuje otázka, do jaké míry je „dluh“ hybatelem současného globálního vývoje a proč je kritizován například vládní dluh a tolerován, ba spíše podporován dluh domácností.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 192-193.

4.4. Současná ekonomická krize

Dopady ekonomické (a nejen ekonomické) krize pociťuje v současné době každý z nás. Její rozsah, účinek a dopady na pracující, seniory i lidi dočasně nepracující a nezaměstnané lze hodnotit jako velmi intenzivní a bolestivý. Ekonomická krize nabývá globální charakter a většina současných vlád si „láme hlavu“ jak se z krize opět navrátit do stabilního běžného fungování.

Na začátek je dobré říci co vlastně pojem „ekonomická krize“ znamená. Švihlíková vysvětluje, že je jakýmsi vrcholným stádiem vývoje, kdy její jednotlivé fáze přechází do reálné ekonomiky. Tento stav se může stát cestou úvěrového kanálu, znehodnocením úspor obyvatel apod. Typickým příznakem ekonomické krize je to, že je doprovázena silnými ekonomickými dopady, zvyšující se nezaměstnaností, nízkým využitím průmyslových kapacit atd.¹⁷⁹ Finanční krize se obvykle přelije do krize ekonomické.

Ekonom a politolog Pavel Sirůček poukazuje na to, že svět je dnes zasažen globální finanční krizí, ale také krizí ekonomickou, politickou, sociální, ekologickou, kulturní, duchovní. Tvrdí, že krize samotné jsou součástí společensko-ekonomického života. Bývají příležitostí a může se jednat o fenomén dalšího růstu, kdy z chaosu vzniká kvalitnější řád. Mohou stmelovat a iniciovat hledání nových cest. Na druhé straně se však mohou stát fatálními a systém zahubit. A v neposlední řadě mohou být a jsou výmluvou a alibi. Jako dobrý příklad slouží aktuální problémy, kdy se na globální finanční krizi vymlouvá kdekdo z viníků, včetně špatných politiků, nenasytých bankéřů či podvodných spekulantů. Ti ovšem obvykle jednají racionálně a v logice tržního systému.¹⁸⁰

I. Švihlíková vede diskuzi, že krize plně propukla nejdříve na území Spojených států amerických. Tato krize byla ponejprve finanční, přičemž opatření, která vláda USA provedla, byla do té doby dle neoliberální doktríny nemožná. Vláda začala přebírat zodpovědnost a záruky za své bankovní instituce, do kterých „nasypala“ stovky miliard dolarů. Psal se rok 2007-2008 a všichni si plni strachu přáli jedině, a to, aby se tento jev nedostal za hranice USA a „nepřelil“ do reálné ekonomiky. Pouze připomenu, že se MMF nejprve k celé situaci vůbec nevyjádřil. Později, když už byla situace značně vyhrocená, doporučoval, na rozdíl od jiných ekonomů a odborníků, kteří doporučovali „postiženě“

---

¹⁷⁹ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 15.

¹⁸⁰ Srov. SIRUČEK, P. *Příčiny a následky finanční krize ve světle (staro)nových jevů globalizace*, který vznikl jako recenze ke knize autorů Foster J. a Magdoffa F. *Velká finanční krize: příčiny a následky*.

banky uzavřít, silnou monetární a fiskální expanzi a záchranu bank.¹⁸¹ Současný americký historik Thomas E. Woods jr. se zabývá problematikou této záchranu bank pomocí záchranným balíčkům (tzv. „*bailoutům*“). Tvrdí, že jejich poskytování bankovním institucím výrazně přispělo ke zhoršení situace. Dopadem těchto opatření dle autora bude déle trvající Hospodářská deprese než v opačném případě, kdy by se bez podobných zásahů nechaly pracovat samy tržní mechanismy.¹⁸²

Další prohloubení krize spojuje Švihlíková s tím, že Americké neoliberální elity zpočátku sváděly vinu na Billa Clintona, který podporoval bydlení pro „sociálně slabé“, kteří si nemohli dovolit vůbec žádné výdaje na bydlení, nebo sváděly vinu na extrémní regulaci. Trh začal být chápán a vnímán jako nedokonalý a výrazně se mluvilo i o morálním hazardu a chamtivosti bankéřů. Plně se projeví problémy hypotéčních domů a problémy nízkopříjmové vrstvy obyvatel Spojených států. Taková byla situace ve Spojených státech v roce 2007. Brzy na tyto události v Americe začala propukat „světová panika“, strach a stupňující se napětí a svět se ptal, co se stalo? V Čechách byla situace prezentována ministrem financí Miroslavem Kalouskem, který byl motivován vyjádřením George Bushe. Situaci M. Kalousek popsal jako nijak dramatickou s tím, že „je vše pod kontrolou“ a ekonomická nejistota je pouze krátkodobý jev.¹⁸³

Plný přerod do celosvětové krize je datován od září 2008. Americká vláda *de facto* znárodnila společnost Freddie a Fannie. Zkolabovala společnost Lehman Brothers - milník, který je dodnes používán pro označení skutečného propuknutí Velké deprese 21. století (14. září 2008). Na poslední chvíli byla zachráněna bankovní instituce AIG. Šéf americké centrální banky FED jménem Ben Bernanke a ministr financí Paulson přišel s návrhem záchranného balíčku ve výši 700 miliard dolarů. Záchranné akce byly spuštěny ve Velké Británii, v zemích Beneluxu (Fortis) či Německu.¹⁸⁴ Finančními, potažmo ekonomickými problémy ve Spojených státech to neskončilo a stejná krize se táhla a pokračovala napříč celým světem. Tak například islandské banky se dostaly do velkých dluhů, do potíží se dostaly i země, které mají hodně půjček v zahraničních měnách, jako například Ukrajina nebo Maďarsko. Rusko pozastavilo svůj obchod na burze, zatímco vláda Velké Británie rozhodla o velké finanční pomoci svým bankám, které se také ocitly v problémech. Některé země požádaly finanční pomoc od Mezinárodního měnového fondu

---

¹⁸¹ Autoři Fostera J. a Magdoff F. v knize *Velká finanční krize*, s. 87 uvádí, že MMF a Světová banka své zásady aplikují asymetricky-nejméně důsledně tehdy, když tato pravidla kolidují se zájmy Spojených států, a nejdůsledněji tehdy, když mají posloužit vykořisťování těch nejchudších tohoto světa.

¹⁸² Srov. WOODS, T. E. jr. *Krach*, s. 23.

¹⁸³ Srov. ŠVIHÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 56-57.

¹⁸⁴ Tamtéž s. 58.

(Maďarsko, Ukrajina, Island). Na konci roku 2008 byla svolána schůzka zemí G20¹⁸⁵, kde se zástupci jednotlivých států snažily situaci ekonomické krize řešit. Jedním z bodů, o kterých se na této schůzce rozhodlo, bylo zlepšení dosavadní deregulace a rozhodnutí o reformě mezinárodních institucí. Krize ovšem brzy udeřila na další významnou oblast průmyslu - automobilového. Do potíží se dostala například společnost General Motors či Opel.¹⁸⁶ Skutečností, že vláda poskytla záchranný balíček (*bailout*) Velké automobilové trojce (General Motors, Chrysler a Ford), zatímco střední firmy nechala „na pospas osudu“ shrnuje T. Woods to, že tím vlastně vláda vyslala trhu signál, že středně velká firma je za špatné hospodaření potrestána ztrátou, zatímco globální firma je za katastrofální hospodaření odměněna finanční pomocí od daňových poplatníků.¹⁸⁷

Na konci náročného roku 2008 významný americký ekonom J. Stiglitz vyjádřil domněnku, že tato krize nebude mít krátkodobý charakter. Jak již bylo výše uvedeno, v Čechách tou dobou panoval stále ještě optimismus. Bohužel, záhy propukla krize i v naší zemi. Další roky byly a dosud jsou ve znamení ekonomických, finančních a společenských otřesů, vlády států se všemožně snaží „oživovat“ vlastní ekonomiky. V Evropě, Americe jinde ve světě se zavádí systémy deregulací financí, finančních škrtů, restrukturalizuje se veřejný i neveřejný sektor, vlády hledají úspory.¹⁸⁸ Přičemž většina vlád zemí se domnívá, že nakonec tyto opatření přinesou ekonomickou a finanční stabilitu. Proti léčbě krize regulacemi a deregulacemi se hlasitě vyjadřuje T. Woods, který tvrdí, že právě tyto opatření způsobují další a další problémy a nestabilitu. Ač se mnozí odborníci a politici domnívají, že nás z krize vyvedou uvedená opatření, Woods zastává názor, že mnohem rozumnějším řešením je nechat volný trh, aby sám nastolil stabilnější a solidnější systém, který by nespolehal na neustálou pomoc vlád, potažmo daňových poplatníků.¹⁸⁹ V praxi se dosud vždy ukázalo, že řešení ve stylu „více regulací“ pouze ochromí flexibilitu trhu kvůli několika notorickým hříšníkům. Woods uvádí, že používání zmíněných finančních nástrojů je údajně jakási obdoba protiteroristických opatření, které občany vždy spolehlivě chrání proti včerejším teroristickým útokům - další vrah s výbušninou v botě¹⁹⁰ se už neobjeví, my

---

¹⁸⁵ Jedná se o skupinu států s největší ekonomikou na světě, za které jednají a zastupují ministři financí a guvernéri centrálních bank. Celkově ekonomiky této skupiny představují 85 % světového hrubého domácího produktu, 80 % mezinárodního obchodu a 2/3 světové populace.

¹⁸⁶ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 58-59.

¹⁸⁷ Srov. WOODS, T. E. jr. *Krach*, s. 79.

¹⁸⁸ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 58-59.

¹⁸⁹ Srov. WOODS, T. E. jr. *Krach*, s. 69.

¹⁹⁰ Odkaz na R. Colvin Reida, který se v roce 2001 pokusil neúspěšně odpálit na palubě letadla výbušninu ukrytou v botě.

jsme však na něj připraveni.“¹⁹¹ Autor důrazně říká, že „současnou krizi nezpůsobil volný trh, nýbrž státní zásahy do tržních mechanismů.“¹⁹²

V České republice jsme ovšem v současné době (v roce 2012-2013) svědky uvedených zásahů: zvyšování daní, DPH, snižování finančních příspěvků nezaměstnaným, nemajetným, neproduktivním, důchodové reformy, reformy zdravotnictví, mzdových úspor státních zaměstnanců apod. Tyto ekonomické tlaky způsobují to, že zbytky principu tzv. sociálního státu a jeho jistot trpí takovou měrou, že se v podstatě, dle sociologa J. Kellera, blíží svému zániku. Nutno dodat, že aktuální prognózy na rok 2013 a bohužel i další roky neslibují konečně ustálení situace, odeznění krize a opětné globální „fungování“, jaké bylo v dobách před krizí.

P. Sirůček uvádí, že jsou soudobé krize mnohorozměrné, které mají své kořeny především ve vlastnickém uspořádání a potvrzují, že se nevyhneme krizovému vývoji kapitalismu. Velké změny se dějí v novém uspořádání světa, nástupu nových silných globálních hráčů (jakými je třeba Čína) a hybných sil světa. P. Sirůček za klíčové označuje „reformovatelnost kapitalismu.“¹⁹³

Nyní se pojdme podívat, jak interpretuje celosvětovou krizi sociální nauka církve, která jak z jejích prezentovaných názorů a postojů vyplývá, byla často velmi blízko pozdějšímu naplnění predikcí, a která zastává moudrý, pozitivní a reálný pohled na věc. Při hledání pohledu na celosvětovou krizi očima církve musíme především zmínit minulost, ve které Pavel VI. zdůrazňoval, že cílem globálního rozvoje je především osvobození naší planety od hladu, bídy, endemických onemocnění a ngramotnosti. Z ekonomického hlediska se mělo jednat především o mezinárodní ekonomickou spolupráci za rovnocenných podmínek. Z pohledu sociálního o vývoj směrem k soudržným, solidárním a vzdělaným společnostem a z hlediska politického o udržení pokoje a míru nástroji demokracie. Velké varování světu udílí sociální nauka církve, když poukazuje na problém neustálé a chamtivé touhy lidí po stále větším zisku, moci a „splnění egoistických přání.“ Benedikt XVI. konstatuje, že se očekávání a vize církve o rozvoji se nenaplnily. Zato se však naplnil smysl jejího varování a prognózy o tom, co se stane, pakliže svět podlehe mamonu a materialismu. Naplnily se slova církve o tom, že zisk je užitečný pokud slouží jako prostředek vedoucí k cíli, jenž mu dává smysl, ať již jde o způsob, jakým bylo zisku dosaženo, tak o jeho využití. Stane-li se

---

¹⁹¹ WOODS, T. E. jr. *Krach*, s. 69.

¹⁹² Tamtéž, s. 20.

¹⁹³ Srov. SIRUČEK, P. *Příčiny a následky finanční krize ve světle (staro)nových jevů globalizace*, který vznikl jako recenze ke knize autorů Foster J. a Magdoffa F. *Velká finanční krize: příčiny a následky*.

však zisk jediným cílem, jestliže je ho dosahováno nepatřičnými prostředky a bez zřetele na kolektivní dobro, hrozí nebezpečí, že bohatství zmizí a nahradí ho chudoba.¹⁹⁴

Benedikt XVI. se v encyklice *Caritas in Veritate* neopomenul k současné ekonomické krizi vyjádřit. Konstatuje, že nás opětně staví do úvah o samotném údělu člověka, jeho přirozenosti a do rozhodování o budoucím vývoji jak jednotlivce, tak celé lidské společnosti.¹⁹⁵ „Mocné síly techniky, síť vzájemných vztahů na celoplanetární úrovni, zhoubné důsledky špatně zvládnutých, vesměs spekulativních finančních operací na reálnou ekonomiku, obrovské, často určitou okolností vyvolané migrační proudy, jež jsou ale poté ponechány bez odpovídající regulace, i nekontrolované vykořisťování přírodních zdrojů. To vše nás dnes vede k zamyšlení nad nezbytnými opatřeními vedoucími k řešení těchto problémů, které jsou nejen nové ve srovnání s těmi, jimž musel čelit Pavel VI., ale hlavně a především mají rozhodující dopad na současné i budoucí dobro lidstva.“¹⁹⁶

Církev nás však přeci jen nakonec povzbuzuje a říká, že současná krize se může stát příležitostí k novému promýšlení budoucnosti a můžeme ji chápat jako výzvu. Zároveň však apeluje, že nyní, v současné situaci lidstva s přihlédnutím ke krizi, musí společnost své rozhodování o budoucnosti postavit především prostřednictvím „nové humanistické syntézy.“ Jde o to realisticky s důvěrou a nadějí přijmout novou zodpovědnost, ke které nás volá světová scéna, která však potřebuje projít hlubokou, opravdovou kulturní obnovou, spojenou se znovuobnovením základních hodnot, morálky a etiky a na ní stavět lepší budoucnost. Benedikt XVI. nás jednoznačně povzbuzuje k důvěře při zdolávání obtíží a problémů dnešní doby, namísto naší rezignace na budoucnost.¹⁹⁷

---

¹⁹⁴ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 21.

¹⁹⁵ Tamtéž, čl. 21.

¹⁹⁶ Tamtéž, čl. 21.

¹⁹⁷ Srov. tamtéž, čl. 21.

5. Oblast sociální

K roli státu v otázce významu a přínosu „sociálního státu“ se vyjádřilo a vyjadřuje množství odborníků a znalců. Dle některých, například Jana Kellera, současný sociální stát čím dál více zaniká. Církev se o významu a důležitosti fungování státu vyjadřuje jako o sociální instituci se sociální podporou a ochranou občanů. S tímto faktem se ovšem musí zacházet moudře a v kontextu doby. Například Jan Pavel II. zmínil v encyklice *Centesimus annus*: „...stát má dále právo zasahovat, když monopoly brzdí rozvoj nebo mu brání. Kromě těchto úkolů koordinace a řízení rozvoje však může ve výjimečných případech převzít zástupné funkce, jsou-li sociální skupiny nebo podnikatelské systémy příliš slabé nebo teprve vznikají, a nejsou proto dosud schopny plnit svou úlohu. Takové intervence, k nimž vedou naléhavé důvody obecného blaha, však musejí být časově co nejvíce omezeny, aby nezbavovaly uvedené skupiny a systémy trvale jejich vlastní pravomoci, a aby nadměrně nezvětšovaly rozsah státních zásahů. To by škodilo jak hospodářské, tak občanské svobodě.“¹⁹⁸

V dnešní globalizované době se vážným způsobem ohrožují práva pracujících, základní lidská práva i solidarita uskutečňovaná tradičními formami sociálního státu. Jan Keller klade ustavení dnešní podoby sociálního státu do období počátku druhé poloviny 20. století, kdy svého vrcholu dosahovala moderní industriální společnost.¹⁹⁹ První úvahy o krizi sociálního státu dle J. Kellera přichází od 70. let 20. století, a to v době, kdy se objevuje první teorie o doznívání průmyslové společnosti a o nástupu společnosti postindustriální. Krize sociálního státu je spojená s jakýmsi „přeléváním“ pracovních sil v oblasti průmyslu, zemědělství a nakonec v oblasti služeb. Toto přelévání pracovních sil proběhlo ve 20. století vlivem dvou světových válek, kdy mnoho zemědělců a rolníků odešlo z vesnic do měst a v 70. letech 20. století masivním nástupem žen, které byly kdysi v domácnosti, do zaměstnání. Tento gigantický „přeliv“ pracovních sil měl obrovský dopad na situaci na trhu práce, a to jak na rodiny, tak celé domácnosti. Společně s dalším demografickým vývojem vedly tyto změny k silným tlakům na sociální stát.²⁰⁰

Velice výrazně se v dnešní době mění situace střední vrstvy obyvatelstva, která je nejen nejpočetnější vrstvou, ale také hlavním sponzorem sociálního státu. Globalizace však toto dlouho zaběhlé pravidlo mění. Tak jak se dále rozvíjí krize na pracovním trhu, zvyšuje se nezaměstnanost, což jsou spolu s finančními úsporami a škrty státu v oblasti sociálních

¹⁹⁸ JAN PAVEL II. *Centesimus annus*, čl. 48.

¹⁹⁹ Srov. tamtéž, čl. 21.

²⁰⁰ Srov. KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*, s. 23-24.

dávek a různých finančních příspěvků občanům největší problémy. Jak atmosféra v České republice tak i jinde ve světě se radikálně mění. Jistoty a celková spokojenost lidí středních vrstev se rychle vytrácí a pomalu, ale jistě nastupuje strach z uzavírání se mocných do svého světa, a tzv. „rozevírání nůžek“, kdy bohatí bohatnou a chudí ještě více chudnou. V současné době jsme v rámci celosvětového dění svědky mnoha menších i masových demonstrací a sociálních nepokojů lidí, kteří přichází o práci, sociální jistoty a příjmy, tím pádem v mnoha případech o rodinu, bydlení atp.²⁰¹

Velký význam a velkou pomocí mají být sociální odbory. Ty mají velkou podporu církevních institucí. Katolická církev prostřednictvím sociální nauky povzbuzuje odborové organizace, aby navzdory nepříznivým podmínkám nadále plnily své úkoly, to znamená, zastupovaly zájmy pracujících. Výzvy sociální nauky církve k zakládání odborových organizací na obranu práv pracujících se objevily již v encyklice *Rerum novarum*.²⁰² V současné době je odborové organizace třeba ještě více ocenit a podpořit. Stejně tak je ale třeba poskytnout pohotovou odpověď na naléhavou potřebu zavedení nových forem jejich součinnosti na místní i mezinárodní úrovni.²⁰³

5.1. Solidarita, subsidiarita, její krize a tříštění z pohledu sociální nauky církve

Pojem „subsidiarita“ znamená podporu, pomoc nebo asistenci. Tento pojem se poprvé v širším měřítku objevil v sociálním učení církve roku 1931, a to v rámci vydání encykliky papeže Pia XI. s názvem *Quadragesimo anno*.²⁰⁴ Lze vyvodit, že obsah a význam slova subsidiarita bude výrazně v gesci a v souladu se sociálním učení církve. Pojem subsidiarita se ale celkem rychle vžil též do slovníků ostatního, nejen křesťanského světa.

Definice subsidiarity v encyklice *Quadragesimo anno* zní v tomto smyslu: „Je sice pravda, a dějiny to jasně dokazují, že za změněných poměrů se nyní může provést mnoho věcí jen s pomocí velkých sdružení, i když v dřívějších dobách na tytéž věci stačily i Společnosti malé. Přece však v sociální filozofii stále platí důležitá zásada, která se nedá vyvrátit ani změnit: To, co mohou jednotlivci provést z vlastní iniciativy a vlastním přičiněním, to se jim nemá brát z rukou a přenášet na společnost. Stejně tak je proti spravedlnosti, když se převádí na větší a vyšší Společenství to, co mohou vykonat a dobře provést Společenství menší a nižší. To má totiž pak za následek těžké poškození a rozvrat

²⁰¹ Srov. KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*, s. 106-109.

²⁰² Srov. LEV XIII. *Rerum novarum*, čl. 41-44.

²⁰³ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 25.

²⁰⁴ Srov. PIUS XI. *Quadragesimo anno*, čl. 80.

sociálního řádu. Neboť každý společenský zásah svým působením a svou přirozenou povahou má přinášet pomoc údům těla společnosti, nikdy je však nemá ničit a pohlcovat. Státní moc má tedy záležitosti a starosti méně důležité - které ji ostatně rozptylují - ponechávat k vyřizování nižším společenstvím. Tak bude moci s větší svobodou, energií a účinností provádět všechno to, co je pouze jejím úkolem, poněvadž jedině ona na něj stačí: řídit, dohlédat, donucovat a trestat, vždy podle povahy a potřeby jednotlivých případů. Proto je třeba, aby ti, kdo řídí státy, měli na paměti, že čím dokonaleji se tato zásada subsidiarity zachovává, čím dokonaleji budou jednotlivá sdružení seskupena do hierarchické soustavy, tím bude společenská autorita a vliv státu silnější a tím lepší a šťastnější budou poměry ve státě.²⁰⁵ Subsidiarita představuje významný, neměnný a stálý princip, kdy státní moc přebírá iniciativu a kompetence. Bohužel, tak jako jiné „neotřesitelné“ principy, tak i princip subsidiarity je v současné době globalizace otřesen.

V odborném článku R. Míčky pod názvem „*Je možné zachránit princip subsidiarity?*“ se autor zabývá stejnojmenným problémem. I když je „věrný obhájce“ subsidiarity, přesto vyjadřuje názor, že v současné době globalizace tento pojem transformuje v tzv. „LASIČČÍ pojem.“ „Lasiččí pojem“ vysvětluje jako slovo, které postupně ztrácí svůj význam, aniž by si to společnost uvědomila. Fridrich Augusta Von Hayeka v díle *Osudná domyšlivost* uvádí: „Lasička je údajně schopna vyprázdnit vejce, aniž by to na něm zanechalo nějakou viditelnou stopu, a podobně jako ona připravují tato slova o obsah jakýkoli výraz, k němuž se připojí, přičemž se ho zdánlivě ani nedotknou.“²⁰⁶

Čím a proč je ale v dnešní době způsobeno vyprazdňování pojmu subsidiarita? R. Míčka míní, ačkoli je definice subsidiarity v kontextu hierarchického pojetí společnosti, trendem a ambicí současné státní moci, je přebírání iniciativy a kompetencí za veškeré články a mezičlánky, které se dosud podílely na naplňování principu subsidiarity. Církev upozornila na zásadní rizika spojená s narůstající mocí států, a to v názorech na současný vzestup totalitních koncepcí společnosti. Spolu s přebíráním rozhodování, iniciativy a kontroly státní moci nad vším, co se ve státě děje, se obsah pojmu subsidiarita pomalu a nenápadně vytrácí.²⁰⁷

Tak jako se většina principů, systémů a mechanismů v dnešní době týká „právě dnes a právě teď“ všech obyvatel země, tak také princip subsidiarity dostává rozměr celoplanetární. V uvedeném článku se autor dále zabývá fungováním subsidiarity na úrovni

²⁰⁵ PIUS XI. *Quadragesimmo anno*, čl. 79.

²⁰⁶ Srov. VON HAYEK, F. A. *Osudná domyšlivost Omyly socialismu*, publikace MÍČKA, R. *Je možné zachránit princip subsidiarity?* *Studia theologica*, s. 99-117.

²⁰⁷ Srov. MÍČKA, R. *Je možné zachránit princip subsidiarity?* *Studia theologica*, s. 99-117.

EU. Zkoumá princip subsidiarity v souvislosti se sociálním učením církve, evropským právem a evropskou integrací. Autor srovnává definici subsidiarity v *Quadragesimmo anno*, kde...“nejsou restriktivně vymezené subsidiaritě kladeny zásadní podmínky (kvality, efektivity, potřeba rozhodnutí či delegace ze strany vyšší moci, požadavek společenského dobra apod.) a důraz je položen na svobodu, autonomii, iniciativu, samosprávu. Definice pouze užívá pojem „co mohou vykonávat a dobře provést společnosti menší a nižší“ – zásada je tedy restriktivní v tom smyslu, že i kdyby vyšší organizační celek byl schopen záležitost provést lépe a efektivněji, má být z principu ponechána na nižší úrovni.“²⁰⁸

V souvislosti s vnímáním subsidiarity na úrovni EU autor dále uvádí: „Restriktivní moment subsidiarity je v unijní definici oslaben dvojitým způsobem. Zde není hlavní důraz na autonomii, iniciativu, samosprávu, ale především na efektivitu řízení a uspokojivost dosahování cílů. Bohužel pojetí subsidiarity EU vede spíše k větší centralizaci, což je ovšem vůči pravému významu subsidiarity v rozporu.“²⁰⁹ Je otázkou, zda tato právě probíhající skutečnost povede k již vyřčené teorii týkající se nastolení nového konceptu globální vlády (*Global Governance*), která byla navržena již papežem Janem XXIII. a v současné době zmiňovaná papežem Benediktem XVI. v encyklice *Caritas in Veritate*.

V této encyklice sděluje Benedikt XVI. postoj katolické církve týkající se zásady subsidiarity coby „zvláštní projev lásky a hlavním kritériem bratrské spolupráce věřících i nevěřících.“ Církev zásady subsidiarity důrazně doporučuje pro zvládnání globalizace a hlavně pro její další směřování, s ohledem na zamezení hrozby, kdy by globalizace směřovala k nebezpečí vytvoření tyranské moci.²¹⁰ Církev také vysvětluje, že princip subsidiarity těsně souvisí se zásadami solidarity. „Subsidiarita bez solidarity totiž upadá do sociálního partikularismu, zatímco solidarita bez subsidiarity sklouzává do paternalistického sociálního systému, který ponižuje toho, kdo je v nouzi.“²¹¹

J. Keller, zaměřený na problematiku sociálního státu, uvádí, že sociální stát dnes svojí povahou solidaritu vylučuje, anebo jí likviduje zprostředkovaně hlavní péčí o společenské vrstvy, které solidaritu neuznávají, a tím pádem roztáčí pomyslnou spirálu sebeustrukce solidarity.²¹²

Trendem doby je fakt, že je solidarita vyžadovaná jedněmi na úkor druhých, kteří se pak ovšem cítí znevýhodněni. V mnoha státech, které takto fungují, nutně dochází

---

²⁰⁸MÍČKA, R. *Je možné zachránit princip subsidiarity?* Studia theologica, s. 99-117.

²⁰⁹Tamtéž, s. 99-117.

²¹⁰Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*. čl. 57, 58, 60.

²¹¹Srov. tamtéž, čl. 58.

²¹²Srov. KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*, s. 94.

k nerovnostem nejen mezi příjemci sociálního zajištění a těmi, kdo toto zajištění hradí, ale také mezi těmi, kdo na toto sociální zajištění „dosáhnou“ a kdo nikoli. Dochází tak k dělení společnosti na určité skupiny, například nezaměstnaní, chudí, sociálně vyloučení, etnicky a jinak odlišní apod. Mezi většinovou společností, (ve které ovšem existují též určité nespécifikované skupiny) a uvedenými skupinami dochází vlivem sociálních a finančních nerovností k určité zášti, netoleranci a nesnášenlivosti.²¹³

Ciril Martinek podotýká, že předpokladem solidarity je svědomí, které představuje etický smysl člověka. Vyjadřuje své obavy ke vztahu solidarity a společnosti v Čechách, když tvrdí, že se u nás nedaří solidaritu uvést do souladu se svobodou. Dále upozorňuje, že se v naší společnosti příliš staráme a prosazujeme sobecké zájmy a cíle, které jsou častokrát ve střetu se vzájemnou pomocí a solidaritou.²¹⁴ Zdá se, že i solidarita je v době globalizace ohrožena a její tříštění může způsobit obrovské nepokoje a ohrožení lidské společnosti.

5.2. Populační politika – urbanizace, migrace, populační růst, stárnutí populace

„Ve 3. tisíciletí před Kristem žilo na Zemi okolo 150 milionů obyvatel. Na přelomu letopočtu Zemi obývalo 250 milionů obyvatel a na počátku 15. století to bylo asi 400 milionů. V 18. století začal populační růst zrychlovat a akceleroval před 20. stoletím, ve kterém pak dosáhl obrovského tempa zrychlení. Jedna miliarda lidí obývala planetu kolem roku 1804, a v roce 1999 už zde žilo asi 6 miliard lidí. Dle predikcí OSN by se měl rostoucí trend (poprvé v historii lidstva v tak velkém měřítku) zastavit a už v roce 2015 začít klesat i absolutní počet dětské populace. Od roku 2025 dle projekcí OSN bude klesat i absolutní počet dětské populace.“ Tolik základní statistické údaje ze zdroje V. Mezřického.²¹⁵ „Co se týká populační situace v rámci EU, zde je tento problém prioritní. *De facto* každá země či společenství zemí, jež chtějí aspirovat na silnou globální roli, by mělo disponovat dostatečným počtem obyvatel jako jednou z podmínek. EU, s výjimkou Francie, která rozvinula silnou populační politiku, trpí stárnutím obyvatelstva a vymíráním.“²¹⁶

Zdá se, že i v rámci populační problematiky jsme na hranici důležitého bodu souvisejícího se samotným účelem planety Země – její obydleností. Na druhou stranu je třeba uvést, pokud by do budoucnosti vzrůstající trend populace neskončil, hrozil by Zemi

²¹³ KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*, s. 95.

²¹⁴ Srov. MARTINEK, C. *Cesta k solidaritě*, s. 152.

²¹⁵ MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 82.

²¹⁶ ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 203-204.

závažný globální problém - „přelidnění.“ S tím by dále souviselo, zda je Země schopná všechny lidi uživit, zda by byl dostatek míst s vhodnými životními podmínkami a dostatkem zdrojů pitné vody, úrodné půdy apod.

Dalším problémem, se kterým se v rámci globalizace operuje je „urbanizace.“ „Urbanizace se vyznačuje vzrůstajícím významem měst a usídlováním se v nich. Také čím dál více vzrůstá zájem lidí žít městským způsobem života. Tento trend probíhá v dnešní době, jak jinak, než celoplanetárně. Nutno říci, že zatímco ve vyspělých zemích proběhla urbanizace v nedávno minulém období celkem pozvolna, v současné době dochází k rychlému a prudkému rozvoji urbanizace v rozvojových zemích. Paradoxně však dochází k jevu, kdy se lidé masově do měst stěhují především kvůli zlepšení životní úrovně, zvýšení sociálních a ekonomických jistot a pracovních příležitostí, avšak v konečném výsledku mnozí zažívají spíše růst městské chudoby, život v chudinských čtvrtích a výskyt patologických jevů.²¹⁷ V roce 2020 bude patrně ve městech žít kolem dvou třetin veškerého obyvatelstva světa. Přičemž nejrychleji rostou města v nejhudších oblastech světa.²¹⁸

Další typickou globalizační problematikou je „Migrace.“²¹⁹ Obecně je migrace prostorový pohyb obyvatelstva, který je spojen se změnou trvalého bydliště, respektive obvyklého místa pobytu. Intenzita migrace je různá podle pohlaví, kulturních zvyklostí, věku apod. Emigranti bývají především mladí lidé, jejich odchodem proto emigrační země ztrácejí nejproduktivnější (nežádka též nejvzdělanější) složku obyvatelstva. Pro přijímající země je naopak příchod migrantů z demografického hlediska přínosný.²²⁰

Celoplanetární pohyb osob ovlivňuje globalizaci natolik, že je pro mnoho států, zejména těch vyspělejších, které jsou většinou pro emigranty cílovou destinací, důležité vytvářet a nastavovat migrační politiku, tzn. příslušná pravidla a opatření, regulace a restrikce. Migrací lidí různých kultur, náboženství a mentality může docházet k tomu, že se tyto lidé sbližují a navzájem obohacují svými odlišnostmi. Mohou tím zároveň pomáhat vzájemnému osobnímu růstu. Bohužel jsme ale také jako obyvatelé planety svědky toho, že jev migrace přináší mnoho konfliktů a problémů.

V. Mezřický v knize *Perspektivy globalizace* uvádí nejčastější příčiny a důvody migrace, které jsou většinou ekonomického charakteru. Sděluje, že v souvislosti se zhoršením životního prostředí v některých zemích a vlivem klimatických změn, začala být

²¹⁷ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 88-89.

²¹⁸ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 40.

²¹⁹ Migrační a azylovou politikou se v ČR zabývá Ministerstvo vnitra ČR. O ministerstvu. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2010 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/azyl-migrace-a-integrace.aspx>.

²²⁰ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 100-105.

diskutována nutnost migrace a přemísťování obyvatel z míst, kde destrukce je tak vysoká, že zde již nejsou podmínky potřebné pro život člověka. Jedná se o tzv. environmentální migraci, jejíž význam do budoucna bude zřejmě stoupat. Jevem migrace je to, že na život migrujícího jedince má především pozitivní dopad v podobě růstu jeho životní úrovně, zatímco pro obyvatele cílových zemí migrantů je tento dopad spíše negativní, neboť ubírá pracovní příležitosti a sociální a finanční výhody vlastním občanům. Imigrační státy však často ekonomicky těží z přítomnosti imigrantů poklesem nákladů na pracovní sílu a růstem konkurenceschopnosti vlastních výrobků.²²¹

Dalším globalizační problematikou je „porodnost.“ V současné době dochází celosvětově, ale hlavně v Evropě a Americe k poklesu porodnosti, který je vyvolán změnou hodnotové orientace lidí. Dochází tak na mnohých místech planety ke „stárnutí populace.“ Světová společnost se tzv. modernizuje, to znamená, odchyluje od vlivu náboženství, které působí na reprodukční chování a myšlení. Toto odchýlení s sebou přináší jevy jako akceptaci společnosti k rození dětí nesezdaných rodičů, vysokou rozvodovost, předmanželský sex, ochranu početí dítěte antikoncepcí, společné žití partnerů bez sňatku atd. Na plození dětí velmi silně působí i mnohem silnější postavení ženy na trhu práce, v zaměstnání, kdy mnoho žen spíše než být ženou v domácnosti a matkou, touží po kariéřním postupu v zaměstnání nebo tráví mnoho času hledáním partnera, který by uměl zajistit spokojený a finančně bohatý život. Význam mateřství bohužel ztrácí ve společnosti význam. Ale i muži dnešní doby již nepreferují smysl a cíl svého života ve finančním, sociálním i citovým zajišťování rodiny.²²²

Tradiční role muže a ženy se dnes prudce a rychle, tak jako doba, mění. Globalizace zahrnuje mnoho výzev a šancí na lepší, pohodlnější a na různá lákadla, vzruchy a pokušení bohatší život. Zároveň si ovšem za to vybírá svou daň v podobě všudypřítomného stresu, napětí a úzkostí z „neselhání“ při plnění všech náročných životních úkolů. U mnoha lidí v produktivním věku přispívá tento životní styl k neschopnosti plození potomků. Mnohdy může být hlavním důvodem jejich úplné neplodnosti.

Autoři knihy *Stárnutí obyvatel České republiky a vývoj zatížení produktivní populace* J. Dufek a B. Minařík uvádí, že současné stárnutí populace je považováno za jeden z nejsložitějších populačních problémů a státy tímto problémem zasažené se musí ekonomicky a mnohdy též společensky vyrovnat s tímto historicky bezprecedentním jevem. Časté jsou obavy ze zpomalení nebo dokonce zvrácení ekonomického růstu a tím

---

²²¹ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 104.

²²² Srov. GIDDENS, A. *Unikající svět*, s. 69-85.

i zpomalení růstu životní úrovně.²²³ A je zde ještě jeden jev stárnutí populace působící ve společnosti, kdy s rostoucí střední délkou života a se zlepšováním úmrtnostních poměrů vyvstává problém „kvality života“ seniorů. Ta je zpravidla chápána jako doba, kterou jsou senioři schopni žít soběstačně a nezávisle. Je však otázka, zdali je růst střední délky života ukazatelem zlepšování zdravotního stavu populace, když ono „prodlužování“ života je prožíváno v nemoci.²²⁴

Shrňme nyní ale postoje a názory na populační problémy očima církve. „Církev, jíž leží na srdci rozvoj člověka, naléhavě doporučuje plnou úctu k lidským hodnotám, což platí i pro oblast sexuality. Sexualitu nelze redukovat na prostý hédonismus a zábavu: obdobně není možno sexuální výchovu redukovat na technický návod, jehož jediným účelem je ochrana dotyčných osob před případnou nákazou či „rizikem“ početí. Znamenalo by to ochuzovat a opomíjet hluboký význam sexuality, význam, který naopak musí uznat a odpovědně přijímat jak jednotlivci, tak komunita.“²²⁵ Církev je propagátorem myšlenky, že morálně odpovědná otevřenost vůči životu, představuje společenské a ekonomické bohatství. Ve svém učení jednoznačně podporuje růst porodnosti, tzn. populace, a to navzdory současné finanční i morální krizi společnosti. Prostřednictvím encykliky *Caritas in Veritate* katolická církev mluví o historickém faktu, že velké národy se byly schopny vymanit z chudoby především díky velkému počtu a schopnostem svých obyvatel.²²⁶ A je tu ještě jedna skutečnost, na kterou církev poukazuje, a která je velmi významná, byť v dnešní době podceňovaná. Je to aktuální snížení porodnosti, tj. počtu narozených dětí pod hranici „prosté reprodukce.“ O tomto jevu církev mluví jako o příznaku slabé důvěry v budoucnost a „znamení morální únavy.“²²⁷ Je s podivem, že vládní a vlivné instituce více nedopřejí sluchu a pozornosti takovému silnému a jasnému volání církve, která je současně schopná předložit i opatření, která by uvedené situace mohla řešit nebo by mohla alespoň navrhnout koncept ke zlepšení těchto negativních jevů.

K problematice migrace se v sociální nauce církev jednoznačně staví na stranu migrantů. Migraci totiž považuje za další aspekt integrálního rozvoje lidstva. Migrace zasahuje obrovský počet lidí a svým charakterem vyvolává v lidském životě problémy společenské, ekonomické, politické, náboženské i kulturní. Benedikt XVI. říká, že je třeba problémům migrace věnovat zvýšenou pozornost a apeluje na potřebu odvážné a prozíravé

---

²²³ Srov. DUFEK, J., MINAŘÍK, B. *Stárnutí obyvatel České republiky a vývoj zatížení produktivní populace.*

²²⁴ Srov. MEŽŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 96.

²²⁵ BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 44.

²²⁶ Srov. tamtéž, čl. 44.

²²⁷ Srov. tamtéž, čl. 44.

politiky mezinárodní spolupráce.²²⁸ „Taková politika se musí odvíjet od těsné spolupráce mezi zeměmi, ze kterých migranti pocházejí, a zeměmi, které je přijímají. Doprovázet by ji měly odpovídající mezinárodní předpisy, schopné harmonizovat různé legislativní systémy, které musí zohledňovat ochranu nároků a práv jak migrujících osob a rodin, tak cílových zemí migrantů. Žádná země nemůže dnešním problémům spojeným s migrací čelit sama.“²²⁹

Je moudré nejen naslouchat, ale i se poučit z názorů a argumentů, které církve společnosti předkládá nejen k této sociální globalizační problematice. Pro „zdravější“ vývoj lidské rodiny je nanejvýše důležité přistupovat ke každému člověku, ať žije kdekoli na světě jako k osobě, která má nezcizitelná základní práva, které musí respektovat všichni a za všech okolností.

5.3. Globalizace v úkolech lidstva pohledem sociální nauky církve

Dnešní svět prodělává v oblastech soukromého života, tj. rodině, manželství, mateřství, společenství apod. globální revoluci. V různých částech planety lidé často projevují odpor proti dosud nevídaným změnám. Více méně je však toto „přeorganizování“ v rámci globalizace celého světa nezvratné.

Snad kvůli žádné jiné instituci, která má tak hluboké kořeny v minulosti, není slyšet tolik stesků jako nad neodvratně mizícím přístavem a útočištěm jakým je rodina. Anthony Giddens v knize *Unikající svět* uvádí, že v celém industrializovaném světě je viditelný tento stejný trend. Na rozdíl od nedávné doby, ve které rodinu tvořili rodiče žijící se svými „manželskými“ dětmi, kde matka v mnoha případech byla v domácnosti a otec byl živitel rodiny, v dnešní době (v některých zemích) pochází více než třetina všech narozených dětí z nemanželského poměru. Navíc tento trend, jako i ten, že mnoho lidí tvoří (i po celý život) jednočlennou rodinu, prudce stoupá. Giddens instituce manželství a rodinu pojmenovává jako tzv. „skořápkové instituce“, což znamená, že se jmenují stále stejně, ale jejich základní charakter se změnil.²³⁰ Vysvětluje, že v tradiční rodině byl manželský pár pouze jednou částí systému rodiny, a to často nikoli tou hlavní. Stejně, ne-li větší důležitosti nabývaly v každodenním společenském životě vazby rodičů k dětem a k dalším příbuzným. Dnes je jádrem toho, co se vydává za rodinu pár, lhostejno zda manželský nebo žijící „volně.“

Podle Giddense se v dnešní době též posunul vztah z roviny „jsem ženatý/vdaná,“ do roviny „mám vztah.“ Vývoj manželství byl od bodu, kdy se po celá staletí ba celou

²²⁸ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 62.

²²⁹ Tamtéž, čl. 62.

²³⁰ Srov. GIDDENS, A. *Unikající svět*, s. 76-77.

lidskou historii, bralo jako přirozený stav. Manželství ztrácí význam a globalizace zřejmě tento trend ještě více posílí. Giddens se vyjadřuje i k dalším sociálním problematikám. Mateřství, smysl plození a potřeba mít děti, se v globalizační době oproti minulosti také výrazně změnila. Po většinu minulých dob znamenaly děti hlavně ekonomický přínos. Dnes vyvěrá rozhodnutí mít děti spíše z psychických a emocionálních potřeb. V západních zemích klade dítě na rodiče naopak velké finanční břemeno. Autor vymezuje tři hlavní oblasti, ve kterých emocionální komunikace (intimita) nahrazuje starší pouta, která vázala osobní životy lidí k sobě navzájem. Oblast sexuálních a milostných vztahů, vztahů mezi rodiči a dětmi, přátelství. Manželské, milenecké, rodičovské a přátelské vztahy přirovnává k demokracii. Tak jako jsou často vztahy více méně neuspořádané, konfliktní a neuspokojivé, ač je celá společnost považuje za ideální, stejně tak demokratické principy jsou rovněž ideální, takže také často zůstávají poněkud vzdáleny realitě. Tak jako jsou si v dobrém vztahu všichni rovni a každá strana má stejná práva a povinnosti, tak jsou stejné vlastnosti hodnotami demokratické politiky. Pro oba modely je důležitá důvěra. Žádná demokracie tak jako mezilidský vztah nemůže fungovat bez důvěry. Giddens analyzuje také postavení dítěte a tvrdí, že se v době globalizace též velmi změnilo. Od jeho pozice v minulosti kdy platilo, „že má být viděno, ale ne slyšeno“, je nyní v „emoční demokracii“ absolutně tolerováno jeho odmítnutí nebo prosazování vlastního názoru, přání, tužeb.²³¹ „V mnoha částech světa je znepokojivější než zánik tradiční rodiny nebo jejich aspektů - její přetrvávání. Vždyť co představuje nejdůležitější síly zavádějící demokracii a ekonomický rozvoj v chudších zemích? Rovnost a vzdělání žen. A co se musí změnit, aby byly tyto věci možné? Na prvním místě tradiční rodina.“²³²

Dle encykliky *Caritas in Veritate* je otevřenost vůči životu středem pravého rozvoje. Pro církve je na prvním místě vždy dobro člověka. Pakliže se však dnešní globalizovaná společnost vydá cestou odmítání, potlačování či manipulací s životem, nebude mít v budoucnu již motivaci a energii k prosazování dobra pro člověka. Bezpodmínečné přijetí nového života je pro katolickou církev nanejvýš důležité. Naprosto bezpodmínečné přijetí - totiž i kdyby tento život měl vzejít ze znásilnění ženy.²³³ Zde je vidět, jak moc si církve váží a chrání lidský život, který jakožto největší dar Boží byl nám - lidem dán.

Zvláště pro chudé a rozvojové země uplatňuje církve právo na život, když říká: „V důsledku chudoby nejenže v mnoha oblastech stále panuje vysoká dětská úmrtnost, ale

---

²³¹ Srov. tamtéž, s. 78-82.

²³² GIDDENS, A. *Unikající svět*, s. 84.

²³³ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 44.

v různých částech světa vlády svými opatřeními uplatňují demografickou kontrolu, propagují antikoncepci a někde jsou i tak daleko, že nutí k potratům. V ekonomicky rozvinutějších zemích je značně rozšířena legislativa odporující životu, která ovlivňuje morální zvyklosti a praxi, a tak se šíří mentalita neochoty přijmout dítě. Vidíme i snahy vyvážit tuto mentalitu do dalších zemí, jako by šlo o nějaký kulturní pokrok.²³⁴

Církev ve své nauce kritizuje vzrůst egoistických tužeb současných lidí, které se velmi často neslučují s cílem a přáním po založení rodiny a rodinném životě, ale touží spíše po materiálním blahu, výdobytku a konzumu, který dnešní společnost značně ovládá a řídí. Navzdory tomu se snaží prosazovat ctnostné jednání s perspektivou morálně zdravé a solidární produkce, která respektuje základní právo každého národa i každé lidské osoby na život.²³⁵ Manželství a rodinu prezentuje církev ve svém učení jako Boží instituci, která je v souladu s nejhlubšími požadavky srdce a důstojnosti lidské osoby. Představuje zvláště její krásu, hluboký smysl a význam, který má nejen v Božích očích, ale i ve společnosti. Připomíná její historický význam a tradici a vládám států jejich povinnosti spojené se zaváděním politiky, prosazující centrální postavení a integritu rodiny, jejíž základy jsou výhradně v manželství mezi mužem a ženou.²³⁶

5.4. Postoj sociální nauky církve ke globalizačním problémům - nezaměstnanost, sociální rozdíly, sociální nejistoty

Jedním ze stále vzrůstajících a nebezpečných problémů, které globalizace přináší, je nezaměstnanost. Zdá se, jakoby svět a zvláště Evropa začínala boj s nezaměstnaností prohrávat. Jednou z nejvíce nezaměstnaností postižených zemí v Evropě je Španělsko, Řecko a poslední dobou i Velká Británie. Také situace v České republice není nijak s průměrnou nezaměstnaností koncem roku 2012 ve výši 9,4 % optimistická.²³⁷ Nebezpečí nezaměstnanosti je především v tom, že postihuje všechny oblasti lidského života a výrazně ovlivňuje jeho kvalitu. V současné době nejen Evropa čelí masivním demonstracím lidí, kteří již svou práci ztratili, nebo jim tato ztráta hrozí. Nezaměstnanost se z velké části podílí na dalším výrazném globalizačním jevu - migraci.

---

²³⁴ Tamtéž, čl. 44.

²³⁵ Srov. tamtéž, čl. 44.

²³⁶ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 44.

²³⁷ Ministerstvo práce a sociálních věcí. Míra nezaměstnanosti – prosinec 2012 [online]. 9.1.2013 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/mira-nezamestnanosti-prosinec-2012-27776.html>.

Církev upozorňuje na to, že dlouhodobá ztráta zaměstnání nebo prodlužování závislosti na veřejné či soukromé podpoře podkopávají svobodu a tvůrčí schopnosti lidské osoby. Mnoho nezaměstnaných, převážně mladých lidí zvláště při dlouhodobé nezaměstnanosti ztrácí životní perspektivu a ohrožuje jejich další vývoj, týkající se například založení rodiny a péče o ni. Ve společnosti tak nezaměstnanost mnohých produktivních lidí způsobuje tlaky, jejich frustraci a nespokojenost.²³⁸ Církev také hlasitě upozorňuje na systematické zvyšování nerovností mezi sociálními skupinami uvnitř jedné země nebo v rámci obyvateli různých zemí. Tyto sociální nerovnosti spolu s prohlubující se nezaměstnaností vytváří značnou míru nejistoty, která je pro dnešní dobu typická. Dá se říci, že jedním ze současných doprovodných jevů globalizace je nejistota a nestabilita, která provází většinu dění.

Církev vidí souvislost mezi nezaměstnaností a ekonomikou. Benedikt XVI. v *Caritas in Veritate* například říká: „Ekonomická věda nám přitom říká, že strukturální nejistota generuje postoje, které brání výrobě a způsobuje plýtvání lidskými zdroji i pracující pak tíhnou spíše k pasivnímu přizpůsobování se automatickým mechanismům než ke svobodné kreativité. I v tomto bodě k sobě ekonomická věda a morální hodnota mají blízko. Náklady spojené se zaměstnáváním lidí jsou vždy i ekonomickým výdajem a ekonomická selhání mají vždy za následek dopady na člověka.“²³⁹

Další souvislost spatřuje církev i mezi nezaměstnaností a chudobou. Poukazuje na porušování důstojnosti lidské práce a práv pracujících. Zastává tak svou odvěkou roli zastávce utlačovaných a vykořisťovaných. Upozorňuje na zlehčování hodnoty práce i práv, jaká z ní vyplývají. V bibli je práce spojována s Božím požehnáním a ve smyslu toho je třeba se k ní i stavět. Bohem je práce a pracovitost velmi ceněna.²⁴⁰ Benedikt XVI. prezentuje důstojnost práce jako nástroj pracujících k rozvoji své komunity. Práci podporuje a říká, že člověku umožňuje požívat respektu, chrání ho před diskriminací, uspokojuje jeho vlastní potřeby i potřeby rodiny, zajišťuje školní výchovu jeho dětí, umožňuje mu svobodně se organizovat a také zaručuje jeho důstojné živobytí i po té, co odejde do důchodu.²⁴¹

---

²³⁸ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 25.

²³⁹ Tamtéž, čl. 32.

²⁴⁰ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Kaz 11;6. „Rozsévej své símě zrána, nedopřej svým rukám klidu do večera, neboť nevíš, zda se zdaří to či ono, či zda obojí je stejně dobré.“

²⁴¹ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 63.

5.5. Význam vzdělávání a vzdělání

Václav Mezřický spatřuje lepší budoucnost států a národů především ve třech pilířích, které by k ní mohly přispět. Uvedené tři pilíře by dle Mezřického, mohly různý stupeň životní úrovně jednotlivých zemí srovnat. Prvním pilířem je „myšlení orientované na budoucnost“, druhým pilířem „veřejný prostor a péče o něj“ a třetím pilířem je „vzdělání“, které samotnou prosperitu nezaručí, ale otevírá motivaci, víze a sílu jednotlivce k uskutečňování kroků, které ho mohou vést k lepší budoucnosti. Především však vzdělání celoplanetárně umožňuje a dává šanci získat lepší práci, obstát ve stále větší konkurenceschopnosti a pozvednout celou komunitu. Autor se zabývá například i otázkou proč zrovna ve „vzdělané Evropě“, kde funguje vzdělávání jak hospodařit s penězi, se lidé a jejich vlády nezodpovědně zadlužují a s důchodovou či zdravotní reformou si neví rady.²⁴²

Podle sociologa Jana Kellera jde v diskuzi o vzdělávání o jakýsi zostřující se „kulturní boj“, který je součástí dnes převládajícího trendu modernizace. Modernizace se dle Kellera nekoná jen proto, aby zvýšila výkonnost produktivní společnosti. Probíhá však také jako součást „narůstající hegemonie instrumentálně racionálního, tedy ekonomizujícího výkladu veškeré reality.“²⁴³

Vzdělávání a vzdělání má pro společnost současného světa velký význam a je na něj kladen vysoký důraz. V dnešní době se tak stává, že se práce a tedy i životní úroveň odvíjí u jednotlivců podle jejich dosaženého vzdělání. V mnoha zemích světa dochází k tomu, že celé rodiny podporují vzdělávání jednoho z dětí, od kterého je pak rodinou očekáváno, že po dosažení vzdělání odejde do vyspělejší země a bude širokou rodinu finančně podporovat. Dnes tak jako nikdy v historii je možné, aby se jednotlivec vymanil ze společenské vrstvy, ve které dosud žil a změnil svojí i rodinnou ekonomickou a sociální pozici, a to jednou provždy.²⁴⁴ Tak jak se v globalizační době děje v různých oblastech života, tak i v oblasti vzdělávání dochází k tomu, že se zejména mladí lidé stěhují do jiných států, kde chtějí dosáhnout svého vzdělání, případně později najít pracovní uplatnění.

Keller se zabývá srovnáním výhod vysokoškolského vzdělání v 50. a 60. letech 20. století a v současnosti. Dospěl k závěru, že úspěšnost vysokoškolských absolventů byla tehdy dána především proto, že po nich byla ze strany veřejné správy na pracovním trhu velká poptávka. V současné době, kdy se státní správa „personálně zeštíhluje“ a škrtání státních výdajů na mzdy je nezbytné, je tím pádem uplatnění vysokoškoláků nejen

²⁴² Srov. MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 125-126.

²⁴³ Srov. KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*, s. 116.

²⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 115-118.

ve veřejném sektoru daleko nižší. Navzdory tomu je význam a důležitost co nejvyššího vzdělání na vzestupu a v rámci současného důrazu na konkurenceschopnost, je pro zajištění lepšího životní dosázení kvalitního vzdělání podmínkou.²⁴⁵

Církev v encyklice *Caritas in Veritate* o vzdělání hovoří jako o nástroji pro vytváření širší solidarity na mezinárodní úrovni, která může být rozvíjena navzdory současné ekonomické krizi. Vzděláním nemíní pouze školní výuku nebo praxi, ale také mravní výchovu a nauku o tom, co je lidská osobnost a jaká je její přirozenost.²⁴⁶

Zvláště v poslední době, kdy se mravní výchova v učebních osnovách téměř nevyskytuje, společnost se stává svědky výskytu vážných problémů, typických pro tzv. „nezdravou společnost.“ Morální výchovu, potažmo etiku je nanejvýše důležité zanechat do školních učebních osnov, a to již pro nejnižší ročníky základních škol ba i do učebních osnov vzdělávacích zařízení pro děti předškolního věku. Domnívám se, že nedojde-li v blízké době k realizaci tohoto opatření, může se společnost brzy stát svědky velké devastace lidskosti a samotné jeho podstaty.

5.6. Rozvojová pomoc, spolupráce lidské rodiny

O rozvojové pomoci mezi státy se začalo poprvé hovořit v době po druhé světové válce po „novém uspořádání“ světa, když bývalé kolonie získaly svou nezávislost a svět se pomyslně rozdělil na „rozvinutý sever“ a „rozvojový jih.“ V minulosti i v současné době existuje snaha bohatších rozvinutějších států pomoci těm méně rozvinutým a chudým. Významným faktorem, který tuto pomoc rozvíjí a podporuje je samotný princip globalizace. Díky tomu, že se svět stává jednotnějším, jeho ekonomický a tržní potenciál zasahuje všechny části světa. Často ekonomicky silnější státy přesouvají svou výrobu, investice, finanční toky a kapitál do chudých zemí, které, jako nikdy v historii, zažívají obrovský rozvoj a rozmach a získávají vyšší životní úroveň. Největším příkladem je Indie, Čína, Jihovýchodní Asie, Jižní Amerika.²⁴⁷

Hlavní důvody proč by rozvinuté země měly poskytovat rozvojovou pomoc, zformuloval do jakéhosi „desatera“ Michal Kaplan, bývalý tajemník pro otázky mezinárodního rozvoje Státní mise ČR při OECD v Paříži:

1. „Důvody náboženské a etické. (Je morálně správné poskytovat rozvojovou pomoc lidem, kteří se ocitnou v nouzi).

²⁴⁵ Srov. KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*, s. 115-118.

²⁴⁶ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 61.

²⁴⁷ Srov. MEZRICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 119.

2. Prevence ozbrojených konfliktů a terorismu.
3. Předcházení nelegální migrace a organizovaného zločinu.
4. Ochrana životního prostředí a globálně významných ekosystémů. (Což má následně vliv například na omezené šíření patogenních organismů a chorob).
5. Stabilizace světové ekonomiky, vznik a rozvoj nových trhů.
6. Uplatňování produktů a technologií poskytovatele pomoci na území a trzích příjemce pomoc.
7. Podpora zaměstnanosti, zejména u mladých lidí. (V případě, že působí v zahraničí, pak také jejich lepší odborná a jazyková vybavenost a zkušenosti s odlišnou kulturou).
8. Lepší diplomatické vztahy se zeměmi přijímajícími pomoc.
9. Větší prestiž a vliv na mezinárodní politické scéně.
10. Šíření našich hodnot a kultur.²⁴⁸

Církev je samozřejmě velkým podporovatelem vzájemné pomoci států, se kterou je principiálně v souladu v celém svém učení. Sama velmi často a hlasitě vyzývá k uskutečňování rozvojové pomoci a neochabování v konání těchto aktivit, a to ani v době finanční tísně mnoha dosud bohatých zemí. Církev tuto pomoc národů souhrnně nazývá „spoluprací lidské rodiny“, která má být, tak jako rodina sama, vždy soudržná a její členové se mají navzájem podporovat a pomáhat si. Zvláštním jevem, který v této souvislosti vzniká, a na který církev upozorňuje je fakt, že ač světové bohatství v absolutních číselných hodnotách roste, nerovnosti se celoplanetárně zvětšují.²⁴⁹ Benedikt XVI. na toto téma v encyklice *Caritas in Veritate* uvádí: „V bohatých zemích upadají do chudoby nové společenské vrstvy a nové formy chudoby tu vznikají. V chudších oblastech se některé skupiny těší z marnotratného a na konzum orientovaného „nadměrného rozvoje“, který nepřipustně kontrastuje s přetrvávající lidskou bídou.“²⁵⁰

Církev ostře upozorňuje na korupci a nezákonnost, která rozvojovou pomoc doprovází. Ekonomické a politické subjekty přizívají tento nešvar, který se, jak v oblasti rozvojové pomoci, tak ekonomické, sociální, politické aj. dnes rozrůstá. Upozorňuje na nerespektování lidských práv zemí přijímajících pomoc a na to, že Mezinárodní pomoc často ani nedojde tomu komu je určena. Tím se stává, že oblasti, kterým je pomáháno, a do kterých se

²⁴⁸ MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 118.

²⁴⁹ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 22.

²⁵⁰ Tamtéž, čl. 22.

investují nemalé finanční prostředky, zůstávají stále zaostalé.²⁵¹ I zde musí zaznít volání po morální výchově, a to na celoplanetární úrovni.

---

²⁵¹ Srov. tamtéž, čl. 22.

6. Oblast životního prostředí a ekologie

Fenomén zvaný globalizace se velmi silně a výrazně odráží i v oblasti životního prostředí. Bohužel i zde není výhled a prognóza do budoucnosti zatím příliš optimistická. Jednu z prvních analýz vztahů mezi hospodářským rozvojem a životním prostředím předložili Donella H. Meadowsová, Dennis L. Meadows, Jorgen Randers a William W. Behrens v roce 1972 v knize *Meze růstu*.²⁵²

Tito autoři dospěli na základě počítačového modelu k závěru, že se celosvětové hospodářství v období 1900 – 1970 vyznačovalo výrazným růstem hospodářství, což se ovšem odrazilo na celosvětové spotřebě veškerých přírodních zdrojů a znečištění životního prostředí. Tento trend bude zřejmě platit i v budoucnu, což by mohlo způsobit dramatickou situaci totálního vyčerpání některého ze zdrojů, popřípadě kritického stavu znečištění životního prostředí.²⁵³

Václav Mezřický rozvádí teorii²⁵⁴ stavu životního prostředí v knize *Perspektivy globalizace*, kde představuje devět významných environmentálních procesů způsobených lidskou činností, které mohou vést k celoplanetárním změnám. Těchto devět procesů se týká změny klimatu, acidifikace oceánu,²⁵⁵ narušení stratosférického ozonu, biochemických cyklů dusíku a fosforu v určitých lokalitách,²⁵⁶ zatížení troposféry atmosférickým aerosolem (nadbytek prachu a zvýšení emisí v ovzduší), omezení zdrojů sladké vody, ztráty biodiverzity a znečištění planety různými chemickými látkami. Pokud tyto a další procesy přesáhnou určitou hranici, důsledkem by mohly být globální změny, měnící a zasahující širokou škálu lidských činností. Vyhnout se těmto hrozivým predikcím, znamená především definovat globální změny, a to na základě identifikace bariér a hranic, které vymezují bezpečný prostor pro hospodářský a společenský rozvoj.²⁵⁷

C. Martinek v knize *Cesta k solidaritě* říká: „Životní prostředí je Bohem chtěný a stvořený svět, nikoli projekt slepé náhody. V současné době je vlivem průmyslové revoluce životní prostředí silně znečištěno (voda, vzduch, půda, skleníkový efekt, ozónová díra, hromady odpadků). Aby lidstvo uchovalo zdravé životní prostředí i pro budoucí generace,

---

²⁵² Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 32.

²⁵³ Srov. tamtéž, s. 33.

²⁵⁴ Teorie autora Johana Rockströma, které byly v 2009 publikovány v časopise „*Nature*“ v článku s názvem „*A Safe Operating Space for Humanity*“, s 472-475.

²⁵⁵ Acidifikace oceánu vzniká v důsledku pohlcování oxidu uhličitého z atmosféry a dalších procesů, kdy se postupně okyseluje mořská voda, což má za následek narušení tvorby korálů a ulit živočichů.

²⁵⁶ Uvolňováním dusíku a fosforu do životního prostředí způsobuje nadbytečný obsah živin, což mimo jiné způsobuje výskyt toxických sinic.

²⁵⁷ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 40-41.

mělo by změnit svůj životní styl a vztah k životnímu prostředí. Pro nás, křesťany to znamená, že bychom měli usilovat o takový životní styl, v němž se uplatňují křesťanská přikázání a křesťanské zásady, a to ve vztahu k Bohu, k sobě samému, k bližnímu, k rodině, lidstvu i k přírodě. Každý křesťan je svým životním stylem překladatelem evangelia pro nevěřící.²⁵⁸

6.1. Společnost ve vztahu k ochraně životního prostředí

Společnost zejména v uplynulém desetiletí směřuje aktivně svou snahu k ochraně životního prostředí, neboť si uvědomuje závažnost jeho současného stavu. Například v ekologické oblasti platí množství mezinárodních dohod, prostřednictvím kterých má být zaručena ochrana životního prostředí. Tyto smlouvy se obecně nazývají mnohostranné enviromentální úmluvy. Některé slouží ochraně živočichů v rámci mezinárodního obchodu, viz úmluva CITES.²⁵⁹ Pro udržitelný rozvoj a globální ochranu životního prostředí jsou velmi důležité fungující instituce, k nimž patří například ekologické nevládní organizace, které ve většině strukturálně vyspělých států představují významnou společenskou sílu. Tyto organizace mají mimo jiné ve svém programu realizaci různých akcí zaměřených na životní prostředí.²⁶⁰ Za všechny zmíním alespoň jednu takovou akci, pod názvem Den Země.²⁶¹ Na mezinárodní úrovni existují hlavně mezivládní orgány Organizace spojených národů, například UNEP – Program OSN pro životní prostředí, Komise OSN pro udržitelný rozvoj, UNDP – Program OSN pro rozvoj, FAO – Organizace OSN pro výživu a zemědělství nebo Světová banka (WB).²⁶²

Benedikt XVI. se v encyklice *Charitas in Veritate* k tématu „ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů“ vyjadřuje a nabádá svět zejména k dodržování příslušných zákonů a solidárního jednání vyspělých částí světa s chudšími oblastmi.²⁶³ Zmiňuje také důležitost výchovy k úctě k přírodě: „Vzájemně se vylučuje, když se po nových generacích žádá úcta k životnímu prostředí, a přitom jim výchova ani zákony nepomáhají k úctě k sobě

²⁵⁸ MARTINEK, C. *Cesta k solidaritě*, s. 158.

²⁵⁹ Stejnomená agentura CITES je součástí agentury Ministerstva životního prostředí. Informace o ochraně živočichů. O CITES. Ministerstvo životního prostředí [online]. 2013 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy.

²⁶⁰ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 63-65.

²⁶¹ První ročník této akce byl již v roce 1970 a stal se jakýmsi mezníkem v historii ochrany životního prostředí v bývalém Československu.

²⁶² Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 66.

²⁶³ Srov. BENEDIKT XVI. Promluva k valnému shromáždění Organizace spojených národů (New York, 18. Dubna 2008): *Insegnamenti* IV, 1 (2008), s. 618-626.

samým. Kniha přírody je jedna a nedělitelná: zahrnuje jak životní prostředí, tak lidský život, sexualitu, manželství, rodinu i sociální vztahy – integrální rozvoj lidstva. Naše povinnosti vůči životnímu prostředí, jsou propojeny s povinnostmi, jež máme k lidské osobě jako takové i ve vztahu k druhým. Zde leží závažný rozpor dnešní mentality a praxe, která ponižuje lidskou osobu, rozvrací životní prostředí a škodí společnosti“²⁶⁴

6.2. Stav a význam enviromentálních zdrojů

Význam komodity zvané půda v globalizační době prudce stoupá, což je způsobeno nejen současným stavem populace na zemi, ale i faktem, že množství půdy na planetě je omezené. Z celkové plochy povrchu země (asi 510 mil. km²) připadá něco přes 45 mil. km² na zemědělskou půdu, z čehož je pouhých 15 mil. km² aktivně obhospodařovaná. Zbytek tvoří louky a pastviny.²⁶⁵

V dnešní době se vlivem nadměrné lidské činnosti kvalita složení půdy výrazně mění a půda ztrácí svou kvalitu a schopnost plodit. Nejrozšířenějším důvodem snižování kvality půdy jsou půdní eroze, které jsou způsobeny nešetrným ošetřováním, odlesňováním, využíváním půd v nepříznivých klimatických podmínkách, pěstováním nevhodných plodin apod. Nešetrným hospodařením s půdou může také docházet k jejímu vysoušení, které může vést dokonce do stavu polopouští a pouští. Na druhé straně může být půda nadměrně zavlažovaná, což vede ke vzniku rozsáhlých močálů, bažin a rašelinišť. Dalším problémem jsou „kyselé deště.“²⁶⁶ Jejich nepřírozenost má na svědomí snižování druhového složení rostlinných společenstev. Působením těžkých mechanismů a používáním nadměrného množství průmyslových hnojiv zase dochází ke změně struktury a propustnosti půdy. Vlivem celosvětového růstu populace velké zemědělské plochy ustupují výstavbě lidských sídel, průmyslovým stavbám, komunikacím apod. A nakonec, zřejmě nejvíce dramatickou situaci zaznamenávají oblasti deštných pralesů, které se staly obětí globalizace a jejích nároků na zisk, a jejíž plochy se kriticky zmenšují.²⁶⁷

Církev se na zacházení lidstva s životním prostředím dívá jako na zacházení lidstva samo se sebou. Toto se dá dobře srovnat se současným životním stylem plným sobectví, konzumu a hédonismu. Současně církev upozorňuje, že je pro zachování životního prostředí, alespoň ve stavu nezbytně nutného pro život, nanejvýše důležitá změna našeho

²⁶⁴ BENEDIKT XVI. *Charitas in Veritate*, čl. 51.

²⁶⁵ Srov. MEŽŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 50.

²⁶⁶ Kyselé deště vznikají při reakci oxidů dusíku a síry při spalovacích procesech (např. v továrnách).

²⁶⁷ Srov. MEŽŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 51-53.

smýšlení. Benedikt XVI. v *Caritas in Veritate* konstatuje, že je zpustošení a vyčerpání půdy v některých zemědělských oblastech příčinou zbláznění a zaostalosti tamního obyvatelstva. Papež navrhuje řešení vrácení půdy do dobrého stavu. Říká, že pokud se podníká ekonomický a kulturní rozvoj těchto obyvatel, zároveň se chrání a pečuje i o přírodu. Další komoditou, o které se Benedikt zmiňuje, je voda. Zmiňuje, že její hromadění, zadržování nebo různé války a konflikty o ní pustoší mnohé národy. Dohody, spolupráce a vzájemné pokojné vyjednávání mohou však ochránit nejen přírodu, ale i obyvatele.²⁶⁸

Sociální nauka církve nás učí, že má člověk zodpovědnost za stvoření, za hospodaření na Zemi a za péči o ní a její ochranu. Je třeba, aby člověk chránil vodu, zemi, vzduch, vždyť se jednou ze všech svých činů bude před svým Stvořitelem zodpovídat. Další povinností člověka je bránit vlastnímu sebezničení. Je nutné, aby existovala „ekologie člověka.“ Zhoršování stavu přírody jde totiž ruku v ruce s kulturou utvářející lidské soužití. To znamená, pokud společnost respektuje ekologii člověka, pak z toho má prospěch nejen ekologie, ale i celé životní prostředí. Musíme si uvědomit obrovskou spojitost mezi stavem lidské morálky a stavem životního prostředí. Katolická církev zaujímá nejviditelněji ze všech kritický postoj, když se nerespektuje právo na život (potraty, antikoncepce, umělá početí, genové inženýrství apod.) a na smrt (eutanázie). Říká ale také, že svědomí současné společnosti ztrácí zároveň i respekt, zájem a úctu k ekologii a životnímu prostředí.²⁶⁹

Člověk je nejen součástí lidské společnosti, ale i životního prostředí. Vše na sebe navazuje a vše je vzájemně propojeno. Zdá se, že v poslední době, přímou úměrou se zhoršováním mezilidských vztahů, se zhoršuje i situace a stav přírodního prostředí. Je zřejmé, že současný trend společnosti není zcela funkční. Dobře, že existují různé organizace a instituce chránící přírodu a upozorňující na hrůzné činy, které se na ní páchají. Důležité je, propojit ovšem tyto snahy s ochotou a zájmem nejen o přírodu, ale především o druhého člověka. **Láska** je vždy dobrým vůdcem, nechme se jí tedy i zde řídit.

6.3. Změny klimatu

Poslední podkapitola v oblasti životního prostředí se bude týkat kontroverzního tématu - změny klimatu. Papež Benedikt XVI. se k tomuto tématu v encyklice *Caritas in Veritate* nevyjadřuje. Přesto bych změně klimatu v krátkosti věnovala pozornost, neboť se domnívám, že se současného globalizačního dění dotýká. Zastávám názor, že se jedná

²⁶⁸ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 51.

²⁶⁹ Srov. tamtéž, čl. 51.

o problém, který svými dopady výrazně ovlivňuje a v budoucnu by mohl ještě více, životy mnoha miliónů lidí na planetě. Někteří klimatologové upozorňují, že postup změny klimatu je ve skutečnosti rychlejší, než se ještě před několika lety zdálo. Nic na tomto faktu nemění ani studené léto nebo zima v některých oblastech a ani jednoletá či dvouletá stagnace průměrné globální teploty. Mezřický tvrdí, že celkově neustále stoupá hladina moře, tání ledovců, sucha nebo naopak záplavy a povodně se vyskytují na mnoha místech na zemi, stejně jako zvýšené extrémy počasí jako například hurikány. Prudce roste výskyt oxidu uhličitého v ovzduší.²⁷⁰

„V mnoha zemích se proto plánují a uskutečňují adaptační opatření, která by měla přizpůsobit podobu různé lidské činnosti změněným klimatickým podmínkám. V České republice se například na novou situaci chystají především vodohospodáři, kteří musejí počítat s tím, že zejména v letním období nebo na sklonku jara, může být citelnější nedostatek vodních zdrojů. Připravují se také zdravotníci na vyšší výskyt chorob, které se až dosud v naší zemi nevyskytovaly. Lesníci, zemědělci zaměřují svou pozornost na plodiny odolávající suchu, stavební inženýři se zase zamýšlí, jak extrémům přizpůsobit dopravní infrastrukturu. Bohaté země mají výhodu v tom, že mají dost finančních prostředků, aby mohly adaptační opatření úspěšně plánovat a uskutečňovat. Některá z nich jsou velmi drahá, jako například posun hranice monzunových dešťů, což však může znamenat sucho pro mnohé oblasti. Dalším vážným ohrožením je postupná ztráta vodních zdrojů, které jsou napájeny z tenčících se zásob v rychle odtávajících ledovcích. Hrozbou sucha je postižena zejména subsaharská Afrika, kde hrozí akutní nedostatek potravin. Dobře známo je také nebezpečí, které přináší zvyšující se hladina oceánů malým ostrovním státům, jež mohou být úplně zatopeny.“²⁷¹ V současné době jsou ve velké míře realizovány akce směřující ke zmírnění změny klimatu. Vlády světa, příslušné světové organizace, odborníci i veřejnost, by se měly i nadále zajímat o řešení situace a promýšlet opatření na zmírnění dopadů plynoucích ze změny klimatu. Vzájemná spolupráce a pomoc národů je i v této oblasti důležitá.

6.4. Životní prostředí v reflexi encykliky *Caritas in Veritate*

Benedikt XVI. se v encyklice *Caritas in Veritate* jasně vyjadřuje problematice lidského rozvoje v souvislosti s důležitostí životního prostředí. Především poukazuje na fakt, že nám

---

²⁷⁰ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 44.

²⁷¹ Tamtéž, s. 45.

všem přírodu dal Bůh s představou, abychom ji zodpovědně užívali s ohledem na chudé lidi planety a na budoucí generace, potažmo celé lidstvo. Benedikt XVI. připomíná, že věřící člověk v přírodě poznává svého Stvořitele a jeho působení a přijímá zodpovědnost za vše, co mu Bůh svěřuje, tedy za to, že bude životní prostředí chránit a moudře užívat k uspokojení svých potřeb. Pokud se tento pohled vytratí, hrozí velké nebezpečí, že bude člověk přírodu pouze hamižně využívat, resp. vykořisťovat a vše co příroda poskytuje, bude považovat za samozřejmost bez jakéhokoli vděku.²⁷²

Sociální nauka církve hovoří o přírodě, jako o vyjádření Boha lidem o plánu lásky a pravdy. Příroda k nám mluví o Stvořiteli i o lásce k lidem,²⁷³ o tom, že bude ve správný čas přivedena k jednotě v Kristu,²⁷⁴ příroda je „povoláním.“²⁷⁵ Zároveň si však lidstvo musí uvědomovat správné postoje vůči přírodě. Benedikt XVI. v encyklice *Caritas in Veritate* varuje, že pokládat přírodu za důležitější než je člověk, je v rozporu s pravým rozvojem lidstva a může vést k novopohanským postojům a novodobému panteismu. Vždy je třeba mít na zřeteli pravdu o tom, že spásu člověka nelze vnímat z přírody chápané v naturalistických souvislostech.²⁷⁶

„Přírodní prostředí je totiž něco víc než jen materie, s níž by bylo možno nakládat podle naší libosti. Je to podivuhodné dílo Stvořitele, které v sobě nese „gramatiku“ ukazující na účely a kritéria jeho moudrého užívání, nikoli jeho svévolného vykořisťování. Redukování přírody jen na soubor nahodilých údajů je zdrojem násilí vůči životnímu prostředí a povzbuzuje i postoje, které nerespektují ani samotnou lidskou přirozenost. Ta sestává nejen z materie, ale i z ducha: jako taková oplývá transcendentními významy a cíli, jichž je třeba dosáhnout, a je normativní rovněž pro kulturu.“²⁷⁷

---

²⁷² Srov. BENEDIKT XVI. *Charitas in Veritate*, čl. 48.

²⁷³ Srov. Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ř 1,20. „Jeho neviditelné znaky - jeho věčnou moc a božství – lze už od stvoření světa rozumem postřehnout v Jeho díle. Nemají tedy výmluvy“.

²⁷⁴ Srov. Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ef 1, 9-10. „Ve své laskavosti nám dal poznat tajemství své vůle – předsevzal si, že až se naplní čas, uskuteční svůj plán a shromáždí všechno na nebi i na zemi do jednoty v Kristu“.

²⁷⁵ Srov. Jan Pavel II. *Mír s Bohem Stvořitelem. Mír s celým stvořením*. Poselství k Světovému dni míru 1. ledna 1990, 6 AAS 82 (1990) 150.

²⁷⁶ Srov. BENEDIKT XVI. *Charitas in veritate*, čl. 48.

²⁷⁷ Tamtéž, čl. 48.

7. Oblast kulturně-náboženská

Pokud zkoumáme fenomén globalizace, nesmíme opomenout její vliv a působení v oblasti kulturní a náboženské. Kultura a náboženství jsou velkou součástí našeho života, kdy s námi tradice, hodnoty, společenské záležitosti, duchovní atributy, víra v transcendentno a vše co nás „povznáší“ nad všední starosti a úkoly sdílí naší cestu životem od začátku do konce, ať si to uvědomujeme nebo ne.

Náboženství hraje, respektive začíná hrát zřejmě daleko větší roli, než se zdá. Tomáš Halík v knize V. Mezřického *Globalizace* hovoří o tom, že se náboženství stalo jedním z nejvýznamnějších „nositelů skupinové identity.“ Tam, kde tyto skupiny cítily unifikující tlak globalizace, prožilo a nadále prožívá náboženství revitalizaci a repolitizaci. Pokud se ptáme, jak je toto možné, vždyť v České republice, potažmo Evropě nemá náboženství „na různých ustláno“ a není zde vidět, že by trendem byl vzrůstající počet a aktivita věřících, pak Halík odpovídá, že se tato situace týká v podstatě celého světa, vyjma Evropy.²⁷⁸ Doufejme tedy, že je pouze otázkou času, kdy tento pozitivní trend „doputuje“ do států Evropského celku. Americký sociolog Nesbit předpokládá, že právě náboženství vyplní jakési vakuum, které zůstává ze selhání modernity, tzn. životní nudy.²⁷⁹

Proces globalizace není pouze o ekonomických, politických a sociologických souvislostech. Zasahuje i sféru způsobu vnímání světa, hodnotovou orientaci nebo životní styl. Tématem náboženství globalizace se zabývá pittsburský sociolog Roland Robertson. Zatímco mnoho sociologů v 70. letech 20. století „rodící“ se globalizace předpokládali, že role náboženství bude ve světě znatelně slábnout, tento muž v té samé době předpověděl, že si nejen v čase šíření globalizace udrží svou významnou roli, ale dokonce může sehrát roli významnou. Navíc nesouhlasil s obecným názorem a daným jevem, že se náboženství v lidském životě „osamostatní“ od ostatních jeho složek.²⁸⁰

Na rozdíl od optimistického pohledu R. Robertsona předkládám i názor ekonoma a ekologa Jana Zemana, který, při pohledu na průběh globalizačního procesu, vidí spíše úpadek a absenci duchovního rozměru v dnešním životě. Výrazně poukazuje, že trendem dnešní doby je bůh s názvem „Zlaté tele“, které vítězí v životech lidí po celém světě, avšak bez ducha a beze smyslu za sebou zanechává jen spoušť. Zdůrazňuje, že se lidé dnešní doby oddávají konzumu a jejich smysly hloupnout. Pesimisticky vnímá také současný stav

²⁷⁸ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 133-134.

²⁷⁹ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 225.

²⁸⁰ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 134.

mezilidských vztahů, kdy dle něj i mnozí neprivilegovaní lidé přestávají myslet a soucítit s druhými.²⁸¹

Z pohledu sociálního učení církve Benedikt XVI. v encyklice *Caritas in Veritate* zmiňuje především to, že je pro integrální rozvoj velmi důležité křesťanské zjevení o jednotě lidského rodu – bratrství. Říká, že i jiné kultury a náboženství učí o bratrství.²⁸² Papež neopomenul připomenout, že šíření jiných náboženských směrů skupin nebo jednotlivců může vést spolu s náboženským synkretismem k náboženskému tříštění a nejednotě. Poukazuje na to, že právě systém globalizace je pro toto příznivý. Lidé se v dnešní době sobě více než kdy předtím spíše odcizují namísto vzájemného sblížování. Benedikt XVI. též zmiňuje stále přítomný fakt kulturního a náboženského dědictví, a to přetrvávání určitých společností v pověrách, které nerespektují lidskou integritu, důstojnost a vlastní vůli a podřizují se okultním silám. Takové prostředí zjevně brzdí rozvoj lidské osoby v lásce a pravdě.²⁸³

„Je-li tedy na jednu stranu pravda, že pro rozvoj je zapotřebí náboženství a kultur různých národů, zůstává na druhou stranu pravdou to, že je nutno náležitě rozlišovat. Náboženská svoboda neznamena náboženský *indiferentismus* ani to, že si jsou všechna náboženství rovna. Rozlišovat mezi přínosy kultur a náboženství musí především ti, kdo vykonávají politickou moc, má-li se společenská komunita utvářet s ohledem ke společnému dobru. Toto rozlišování musí být založeno na kritériu lásky a pravdy. Protože je ve hře rozvoj lidských osob a národů, musí se brát v úvahu možnost emancipace a začleňování z pohledu opravdu univerzální lidské komunity. „Celý člověk a všichni lidé“ je kritériem i pro hodnocení kultur a náboženství. Křesťanství – náboženství „Boha“, který má lidskou tvář – v sobě takové kritérium obsahuje.“²⁸⁴

7.1. Sociální role náboženství

Jednou z nejdůležitějších rolí náboženství bylo po staletí kromě přiblížení transcendentna člověku, sblížování lidí, předávání morálních a etických zásad, vedení lidské rodiny apod. Z toho plyne zásadní role náboženství, a to životní jistoty uskutečňované ve společenství lidí v sociální sféře. Položme si nyní otázku v souvislosti s tématem globalizace, zda

---

²⁸¹ Srov. ZEMAN, J. *Duchovní rozměr globalizace*, Marathon, č. 92/2009, s. 32-33.

²⁸² Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 55.

²⁸³ Srov. tamtéž, čl. 55.

²⁸⁴ Tamtéž, č. 55.

sociální role náboženství po staletí celkem neměnná, v současné době neprochází také dynamickou a viditelnou proměnou.

Velkým tématem v této oblasti je sekularizace, která je především důsledkem modernizace a racionalizace společnosti. Náboženské záležitosti se přibližují světu, neboli „zesvětšují“ a více méně se stírají zásadní náboženské skutečnosti. Projevem sekularizace je například odklon od náboženských představ v daném životním stylu. Ač sekularizace probíhá především v posledních dvou století a v posledních desetiletích její intenzita výrazně stoupá, v současné době se pozornost přesouvá k novému jevu - k „náboženské pluralitě.“

„Náboženská orientace je dnes věcí svobodné individuální volby. Náboženství se ocitla v tržní situaci, vzájemně si konkurují, ale také se v řadě případů jednotlivé denominace více vzájemně chápou a někdy vytvářejí pakty a kartely. Náboženské instituce se byrokratizují, věřící s nimi nebývají už tak pevně spojeni, náboženství se laicizuje.“²⁸⁵ Tak jako v jiných oblastech i v náboženské se vše relativizuje,²⁸⁶ k čemuž dopomáhá i zvýšená tolerance, „svoboda“ vyjadřování vlastního názoru, kdy má v podstatě každý „svou pravdu“, protože „to tak cítí.“²⁸⁷ Sociální role tradičních náboženství oslabuje a jejich místo zabírají média, sport, hudba a jiné prostředky, které utváří a ovlivňují náš svět. Odborníci dnes v tomto ohledu vedou diskuzi, zda se novým náboženským hnutím nestane právě sama globalizace, idea sjednocení lidstva planety Země.²⁸⁸

Nesmíme však zapomenout na aktivity duchovních autorit a laické veřejnosti a její snahy o ekumenismus, tzn. sblížení a komunikaci věřících napříč různými církevními denominacemi. Tyto vedou „mezináboženský dialog“, který přesahuje rámec křesťanství a vztahuje se i k jiným náboženstvím, zejména monoteistickým jako islámu a judaismu. Tento dialog by mohl být v mnohém v souladu s globalizačními tendencemi a charakterem, to znamená, naplňovat a uskutečňovat v obrovské míře setkání a sblížování lidí určitého vyznání v rámci celého světa. Je dobré říci, že křesťané mohou zastoupit roli jakéhosi „mediátora“ a přispět k naplňování bohulibého úkolu a cíle sblížování světa věřících a bezvěrců.²⁸⁹

Zdá se, že globalizace citelně mění role náboženství, které je dnes „suplováno“ různými zájmovými hnutími a směry, nahrazováno imitacemi něčeho, k čemu se lidé mohou

---

²⁸⁵ MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 140.

²⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 140.

²⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 140.

²⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 141.

²⁸⁹ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 142-143.

vztahovat a čemu mohou důvěřovat. Na druhou stranu, náboženství v „odvěkém“ slova smyslu přetrvává, i když získává nové formy a podoby. Sociální role náboženství je však nenahraditelná. Její role se vlivem vyspělých technologií může velmi posílit a neuvěřitelným způsobem rozvíjet. Globalizace je příležitost, kterou bychom si minimálně měli přát využít ku prospěchu celé lidské rodiny.

7.2. Kulturní a náboženské tradice

Sociolog A. Giddens se v knize *Unikající svět* zabývá pojmem a významem slova „tradice.“ Jak už název knihy napovídá, předkládá své úvahy a zkoumání tradic především v souvislosti s dnešní dobou, ve které se nejen mnohé skutečnosti, platící po dlouhou historii, rychle mění, ale častokrát i ztrácí. Podívejme se nyní na to, jak je to v době globalizace s existencí, postavením a fungováním tradic.

A. Giddens píše, že po velkou část historie lidstva představovala tradice určitou životní náplň lidí. Přitom však pojem tradice v dnešním slova smyslu je v Evropě užíván sotva dvě století. Idea tradice je podle autora výtvořem modernity. Žádná tradiční společnost nikdy nebyla zcela tradiční a obyčej se vymýšlely z různých důvodů. Tradice zaujímá v našich životech důležité místo. Představa, že se nemění, je mylná. Některé se však vlivem doby vyměňují a přeměňují, tak jak určuje doba. Náboženské tradice však přetrvávají po staletí.²⁹⁰

Tradice jsou tu proto, aby nás orientovaly v životě a vymezovaly určité hranice našeho myšlení a chování. Důležitým znakem tradice je, že je nositelkou nějaké pravdy, kterou jí přiřkla daná společnost. Bývalo pravidlem, že měly své nositele, kteří je předávali dalším generacím. Byli jimi například mudrcové, kněží, filozofové apod. V době osvícenství však tradice neměly na „růžích ustláno“ a trendem doby se stalo jejich rozbíjení. Naštěstí v každé společnosti existují lidé, kteří se snaží o udržení a ochranu starých tradic. Těmito snahami se zabývají například konzervativní filozofové, kteří věří, že tradice je „nashromážděná moudrost.“ V současné době jsme svědky toho, že tradice ustupují do pozadí, a ve společnostech, kde tento ústup probíhá, jsme nuceni přijmout otevřenější a reflexivnější životní styl. Logickým důsledkem žití mimo tradice je nutnost činit neustálá rozhodnutí. Tradice totiž dává pevné vzorce správného jednání a chování, ovšem bez našeho příklonu k nim jsme více či méně „unášeny proudem událostí.“ Stinnou stránkou samostatného rozhodování je ovšem vzrůst negativních závislostí. V současné době pokročilého ustupování od tradic trpí naše společnost nejen základními závislostmi jako alkoholismem

---

²⁹⁰ Srov. GIDDENS, A. *Unikající svět*, s. 53-56.

nebo narkomanií, ale škála závislostí se neustále rozšiřuje a může se projevit v mnoha dalších formách, například závislosti na jídle, televizi, práci, osobách, cvičení, sexu a dalších aktivitách.²⁹¹ Zdá se, že volba spojená s naší možností rozhodovat se, je bez přítomnosti respektu k tradicím, ničím neomezená a nespoutaná. Je však nasnadě, zda je také schopná řídit zdravý způsob života.

Giddens poukazuje ještě na další důležitý fakt typický pro dnešní dobu. Boj mezi autonomií a závislostí je na jednom pólu globalizace. Na druhém je střed mezi kosmopolitním přístupem a fundamentalismem. Někdo by si myslel, že fundamentalismus existuje odevždy. Giddens tvrdí, že tomu tak není. Konstatuje, že vyrostl jako odpověď na procesy globalizace, které vidíme všude kolem nás. Fundamentalismus není totéž co fanatismus nebo autoritářství. Fundamentalisté volají po návratu k základním posvátným knihám či textům, o nichž se předpokládá, že budou vykládány doslovně, a doktríny odvozené z této četby chtějí aplikovat na společenský, ekonomický nebo politický život.²⁹² Fundamentalismus ovšem Giddens nechápe jako jev obživující tradice, ale naopak jako něco, co je zablokovává, když nedává prostor pro dialog, rozmanitost identity a dvojznačnost. Tvrdí, že fundamentalismus je „dítětem globalizace“, kterou zatím spíše využívá.

Fundamentalismus se snaží být odpovědí na ustupující respekt k tradicím a zvykům v dnešní společnosti. Je sice odpovědí „hořící po pravdě“, avšak jak je pro další dnešní jevy typické, často je jeho přítomnost a snaha po existenci spojena s násilím a netolerancí názorů druhých.

7.3. Soužití a spolupráce lidské rodiny

Lidská společnost je jedinečné, vzájemnými vztahy tvořené seskupení osob, které by mělo být budované na pilířích dobrovolnosti, toleranci a svobodě. Je pouze na rozhodnutí každého z nás, zda svým chováním a jednáním přineseme sobě, svému okolí a společnosti užitek a společenský přínos nebo budeme pro sebe a druhé spíše pohromou. Bůh dal člověku pro život zásadní schopnost svobodné rozhodování a vůli. Prostřednictvím této schopnosti můžeme velkou měrou rozhodovat o tom, jak bude náš pozemský život vypadat. Křesťani mají navíc vědomí, že tímto rozhodováním zároveň určují svůj nejen pozemský život. Družit se, žít ve vzájemné pospolitosti, pomáhat druhým a pracovat na společném

---

²⁹¹ Srov. GIDDENS, A. *Unikající svět*, s. 57-62.

²⁹² Srov. tamtéž, s. 64-65.

dobru a blahu je z Boží přirozenosti a podstaty lidí jako obrazu Boha přirozené.²⁹³ Je otázkou našich rozhodnutí, zda budeme tuto pravdu respektovat a praktikovat nebo budeme chtít směřovat vlastní život podle sobeckých a sebestředných tužeb a zájmů.

„Na ovoci se pozná, kdo pěstoval strom; na slovech se projeví smýšlení lidského srdce.²⁹⁴ Dobrý strom nemůže nést špatné ovoce a špatný strom nemůže nést dobré ovoce.“²⁹⁵ Nebo: „Každý strom se pozná po svém ovoci. Vždyť z trní nesklízejí fíky a z hloží hrozny.“²⁹⁶ To vše jsou biblické pravdy, které nám říkají mnohé o směru rozhodnutí a výsledku našeho životního putování.

Benedikt XVI. v encyklice *Charitas in Veritate* přirovnává princip fungování lidské komunity k zákonitostem fungujícím v rodině. Jde o to, že se zde neničí lidská autonomie, ale naopak zhodnocuje. Tak jako ve společnosti, tak také v rodině existuje vztah jednoho celku k druhému. A dále pokračuje, že se ten samý princip uplatňuje v církvi. Katolická církev zná velmi dobře jednotu Osob Trojice – Otce, Syna a Ducha svatého. Model fungování v rodině lze stejně uplatnit též na církvi a společnosti.²⁹⁷ Benedikt XVI. píše: „Vzájemná transparentnost mezi božskými Osobami je úplná a pouto mezi nimi je naprosté, protože tvoří absolutní jednotu a jedinečnost. Bůh chce zahrnout i nás do skutečnosti tohoto společenství, „aby byli jedno, jako my jsme jedno.“²⁹⁸ Církev je znamením a nástrojem této jednoty. Také vztahy mezi lidmi během dějin mohou být jen obohaceny poukazem na tento božský model. Zejména ve světle zjeveného tajemství Trojice rozumíme tomu, že pravá otevřenost neznamená odstředivé rozptýlení, nýbrž hluboké vzájemné pronikání. Vyplyvá to i z obecně lidské zkušenosti lásky a pravdy.“²⁹⁹ Žijeme v době globalizace. Dobře, kdy máme více než kdy předtím v historii možnost se sdílet, sblížovat a komunikovat. Pomáhají nám v tom vyspělé technologie, ale i znalosti světových dorozumívacích jazyků. Můžeme se v mnohém poučit z minulých generací. Můžeme jako lidstvo takovýchto možností a příležitostí společně mnoho dokázat. V souladu s centrální myšlenkou této kapitoly nezbývá než říci, že je k tomu třeba pouze naše vůle a rozhodnutí.

---

²⁹³ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Gn 1,26. I řekl Bůh: „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby. Ať lidé panují nad mořskými rybami a nad nebeským ptačtvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazícím se po zemi.“

²⁹⁴ Bible, Písmo svaté Starého a Nového zákona. Sír 27,6.

²⁹⁵ Tamtéž, Mt 7,18.

²⁹⁶ Tamtéž, Lk 6,44.

²⁹⁷ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 53, 54.

²⁹⁸ Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. J 17,22.

²⁹⁹ BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 54.

8. Scénáře budoucího vývoje globalizace

Scénářů možného vývoje globalizace, ať optimistických nebo pesimistických existuje mnoho. V souvislosti s charakterem globalizace - překotným, rychlým a prudkým vývojem lze konstatovat, že není lehké globalizační budoucnost predikovat. Zmíním alespoň scénáře, které se zdají být vzhledem k současnému vývoji globalizace realistické a ty, které jsou v „mých očích“ extrémní a poukazují na historickou změnu fungování současné civilizace, která by v rámci jejich naplnění nastala.

V dějinách evropského myšlení, konkrétně od poloviny 19. století se objevují náznaky scénářů budoucnosti, které až s podivem přesně ukazují současný a budoucí vývoj. Tyto predikce vzešly například u tzv. transcendentalistů, jako byli Emerson a Thoreau. Jejich typologii podanou na základě analýzy 19. a 20. století, ovšem platící i pro současnou dobu plnou obav, chaosu, strachu a paniky, vyjádřil Jerzy Jedlicki.³⁰⁰

„Jde o následující argumenty „proti“ civilizaci pozdní doby, tedy proti globalizačním procesům:

1. **Argument náboženský:** Globalizační proces posiluje sekularizační tendence a zejména likviduje zcela totálně dominantní postavení křesťanské civilizace, kterou staví na stejnou úroveň jako civilizace budované na jiných religiózních principech.
2. **Argument morální:** Růst konkurence a soutěživosti, důraz na individualismus a hédonismus (okamžité uspokojování nekonečně rostoucích a uměle stimulovaných potřeb) vede ke vzniku tzv. permissivní společnosti, která přestává rozlišovat mezi Dobrem a Zlem, v níž jsou relativizována všechna nebo většina morálních pravidel.
3. **Argument personalistický:** Globální civilizace likviduje lidskou identitu tím, že ji „globalizuje“, že vytváří model unifikovaného člověka, který je nadto redukován na své funkce výkonné nebo spotřební.
4. **Argument sociologický:** Globální společnost rozkládá „přirozená společenství“, zejména likviduje národní identitu ve jméno nadřazené identity „světoobčana“, která je ovšem jednak iluzorní, jednak nerovnoměrně distribuovaná (jen někteří se stávají „globtrotery“, jiní jsou navždy připoutáni ke svému místu), společnost se ještě více atomizuje a mění v „mrtvý agregát“.
5. **Argument politický:** Na jedné straně globalizace rozšiřuje sféru občanských a lidských práv „na celou planetu“, na druhé straně však zvětšuje sociální nerovnost, kterou nelze žádnými lidskými právy, jakkoli garantovanými kompenzovat, přičemž nebezpečí příliš

³⁰⁰ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 105.

velké sociální nerovnosti („tzv. rozevřených stratifikačních nůžek“) spočívá v tom, že vyvolává sociální napětí a minimálně výrazné emocionální resentimenty (globalizace tak paradoxně zvyšuje vzájemnou nelásku, protože extremizuje závist).

6. Argument národně-kulturní: Globalizace vede k unifikaci, která je výslednicí expanze unifikované městské a industriální kultury, komodifikace kulturních artefaktů, vede tedy stejně nutně ke ztrátě (zániku) národní kulturní identity, která nemůže být kompenzována žádnou „ethnic music“ nebo „world music“, protože tyto kulturní formy jsou průmyslově prefabrikovány a žádnou kulturní specifičnost nevyjadřují.

7. Argument estetický: Ačkoli se postmoderní (globální svět) estetizuje (každá produkt globální civilizace nese svou osobitou estetiku), jde ve svých důsledcích o proces tzv. anestetizace, tedy estetického znecitlivění – čím více „estetických obrazů“, tím větší pravděpodobnost, že zmizí jakákoli možnost (a smysluplnost) rozlišování mezi uměním a kýčem, přičemž tato diference (rozlišení „vysokého umění“ a masové kultury) je programově relativizovaná v tzv. *cultural studies*.

8. Argument ekologický: Globální civilizace bezohledně ničí krajinu – a to nejen z hlediska přírodovědně-ekologického, ale i estetického, a tím umocňuje proces zániku lokální identity a ruší byť relativní, ale přeci jakousi rovnováhu, či dokonce harmonii mezi člověkem a přírodním prostředím.³⁰¹

Amerikocentrický globalizmus předpokládá, že světu hrozí mravní revoluce, kdy budou ohroženy postoje, které souvisí se solidaritou, soucitem a mravním vědomím, sociální spravedlností, rovností, národní hrdostí, hrdostí na kulturní a náboženskou tradice apod. A. S. Panarin je zastáncem spíše pesimistických scénářů vývoje globalizace. Zastává však velice zajímavé tvrzení, že teorie globalizace se stává ideologií určité skupiny obyvatelstva jednotlivých států a národů, duchovní reflexí současného stavu světa. Tvrdí, že „antropologický převrat modernity“, ze které vyklíčila globalizace vytváří obraz člověka, který je předně zaměřen na výkon, úspěch, zaměřený na sto procentní využití času a splnění všech povinností.³⁰² Oliver Bennet uvažuje o globalizaci podobným způsobem a v souvislosti s budoucností globalizace vyjadřuje také jisté obavy, které jsou způsobeny především tím, že je globalizační proces dějinně naprosto bezprecedentní. O. Bennet přirovnává globalizaci k termínu „nový kapitalismus“, kdy se objevují nové elementy, které svými sociálními důsledky vzbuzují obavy, a to obavy ze snahy o maximalizaci zisku, které řídí veškeré ekonomické aktivity, obavy z nerovnoměrného rozdělení bohatství, kdy

³⁰¹ MEŽŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 105-107.

³⁰² Srov. MEŽŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 102-103.

většinou bohatí ještě více bohatnou a chudí chudnou, z růstu sociálního napětí, kdy vlastně nikdo neví „co bude zítra“. Ekonomické hodnoty jako úspěch, bohatství, moc a síla prostupují sociální myšlení a vytlačují z něj tendence k soudržnosti, vzájemné pomoci, altruismus a ve společnosti začínají vzrůstat pocity nespokojenosti, nenaplněnosti a neuspokojenosti v hledání smyslu života.³⁰³

Americký sociolog Robert Nisbet tvrdí, že idea lidského pokroku mizí ze světa a má pro toto tvrzení hned několik důvodů. Jedním z nich je například to co prezentují hlavně intelektuálové, že již společnost dosáhla mezí ekonomického růstu, industrialismus oslabuje sociální a morální hodnoty a cítění, kterým se dnes ekonomický svět skoro neřídí. Shoduje se s názory Maxe Webera, který předpověděl, že étos, kterým se řídil kapitalismus bude čím dál více oslabovat, až nakonec vymizí a kapitalismus se přemění v „superstrukturu“ bez psychologických základů. Zdzislaw Krasnodebski podobně jako John Grey konstatuje, že očekávání Božího království bylo vystřídáno nadějí na vykoupení v budoucím království rozumu.³⁰⁴

Významným analytikem zabývajícím se vývojem budoucnosti je Samuel P. Huntington. Huntingtonova teze o budoucnosti tvrdí, že bude docházet k významným konfliktům, a to jak mezi různými společenskými skupinami, tak také mezi národy náležejícím k různým kulturním entitám. Tuto tezi popsal ve světoznámé knize *The Clash of Civilizations*. Huntington zaměřuje svou pozornost především na globální politiku, ve které jde především o interakci mezi kulturou a mocí Západu a nezápadních civilizací. Dle něj v budoucím vývoji půjde především o konflikty na tomto poli a hlavní „bitvy“ se odehrají mezi různými kulturně a nábožensky orientovanými skupinami, přičemž však základem střetů budou spory o tenčící se přírodní zdroje. Václav Mezřický, který je výrazně orientován na oblast životního prostředí, tvrdí, „že se společnost pohybuje „na okraji srázu“, který by mohl skončit zřícením do všeobecné anarchie.“ Důvodem je podle autora neustálé, nadměrné využívání životního prostředí a jeho zdrojů, jehož devastace je dnes již za „mírou únosnosti“ a zcela vážně hrozí zhroucení celého ekosystému, přírodních zdrojů a nástup přírodních pohrom katastrof v existenčním měřítku.³⁰⁵

Nábožensky orientovaný americký sociolog Nesbit tvrdí, že lze předpokládat, že náboženství vyplní existující vakuum ze selhání modernity, ze zklamání z vědy a životní nudy. Podobné prognózy očekávají například angličtí novináři John Micklethwait a Adrian

---

³⁰³ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*, s. 104.

³⁰⁴ Srov. MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 221-223.

³⁰⁵ Srov. tamtéž, s. 223-224.

Wooldridge, kteří se přiklání k názoru, že od 70. let 20. století dochází, a to v celosvětovém měřítku, k návratu společnosti (kromě té v Evropě) ke křesťanství a jeho hodnotám. Bohužel však Evropa stále žije z hodnot, které přinesla doba osvícenství a ztotožňuje se především s idejí pokroku ve znamení vědy, kultury, národa a socialismu. Dle Micklethwaita a Wooldridge však bude náboženství v budoucnu planety hrát dominantní roli. Budoucí podobu Evropy, vlivem sílícího zde islámu, nazývají zmínění autoři „Eurabia“ a predikují na evropském území střety odehrávající se ve jménu konfliktu mezi křesťanským a islámským vyznáním.³⁰⁶

Autoři Pavel Barša a Ondřej Císař „rýsují“ v knize *Anarchie a řád ve světové politice* scénáře budoucnosti, které se soustřeďují především na bezpečnostně-strategický aspekt světového řádu, jak je kontrolováno a organizováno násilím. V uvedené knize popisují celkem 6 alternativních podob vývoje, a shrnují je pod pojmy: 1. nástup nového středověku, 2. posilování multilateralismu, 3. vítězství amerického impéria, 4. návrat multipolarity, 5. ustavení celosvětové unie a 6. její proměna do světového státu.³⁰⁷ Nyní seznámím čtenáře detailněji s tím, co se skrývá pod jednotlivými uvedenými scénáři.

1. P. Barša a O. Císař míní, že by první alternativa dovedla do důsledků rozklad národně-teritoriální suverenity a moderní politickou dichotomii mezi domácí a zahraniční politikou. Podle Roberta Jervise by mohlo dojít k návratu ke „středověké Evropě“, kdy by se státy vlivem ztráty své suverenity v podstatě „rozpusťily“, a to především proto, že by již nebylo nutné zabývat se bezpečností jednotlivých států a také by již nemohly kontrolovat vlastní ekonomiku. Tento zánik států by však neznamenal konec konfliktů a střetů, ale pouze by již nebyly definovány střetem „národních zájmů“, ale šlo by o konflikty zájmů skupin, například obchodních, sociálních, náboženských, kulturních, etnických apod. Docházelo by vlastně ke střetům a násilnému soupeření různých nestátních organizací a monopolů, jednajících na různých úrovních – lokální, národní, nadnárodní.

2. Tento scénář je propracován realistickými liberály jako Jamesem Rosenauem, Robertem Keohanem, G. J. Ikenberrym a Jürgenem Habermasem a je charakterizován tzv. „vládnutím bez vlády“. Podle tohoto modelu budou mezinárodní vztahy čím dál více podléhat multilaterálním procedurám a mezinárodnímu právu. USA budou hájit především vlastní zájmy, vlastními prostředky. Národní zájmy by do sebe stále více zahrnovaly zájmy univerzální. Pluralistické bezpečnostní společenství vyspělých zemí by se rozšiřovalo dál za své hranice.

³⁰⁶ Srov. MEŽŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*, s. 225.

³⁰⁷ Při vymezení čtyř prvních alternativ autoři volně vychází z Jervis, 2005, s. 32-34.

3. Propagátory třetího scénáře možného vývoje budoucnosti byly po skončení studené války neokonzervativci například Paul Wolfowitz, Robert Kagan nebo Charles Krauthamm. Dle nich by měla Amerika získat totální převahu nad zbytkem světa a jednat nezávisle na omezeních mezinárodního práva a institucí. Zachovala by k nim sice svůj respekt, ale vždy především s vizí vlastního prospěchu. Dále by měla být Amerika schopná potírat své protivníky a zabraňovat vytváření protiváh své moci v podobě koalic ostatních velmocí.
4. V návaznosti na úspěšnou realizaci protiváh třetího scénáře vychází další model, kdy se proti Americké planetární říši vytvoří koalice, kterou bude tvořit Rusko a Čína. Jervis popisuje, že v takovémto multipolárním světě vstoupí do popředí mnoho z toho, co definuje realismus-egoismus národních zájmů, neustálá starost o bezpečnost, slabost mezinárodních institucí, hledání výhod, používání moci a hrozeb, avšak v rámci fungování bezpečnostního společenství by nešlo o použití síly a vojenská rovnováha by hrála pouze nepřímou roli.
5. Další scénář poukazuje na vytvoření jakési celosvětové koalice, která vznikne především na základě společné kontroly států před nukleárním násilím nebo dalších nebezpečí, které by měly ohrožovat lidskou společnost. Podle zástupců z řad pesimistů dojde k takovému spojení buď na základě nějakého budoucího nukleárního podnětu, nebo po ekologické katastrofě, která zasáhne celou planetu. Podle optimistů (například Habermase) dojde k utvoření zmíněné koalice v rámci posilování multilateralismu stávajících mezinárodních organizací a s ní spjatou konstitucionalizací mezinárodního práva.
6. Tento scénář poukazuje na alternativu zřízení světového demokratického státu. Tento scénář zastávají ti, kteří věří, že celosvětová koalice uvedená v pátém scénáři nemusí fungovat nutně jako impérium, ale může se stát jakýmsi politickým vyjádřením demokratické samosprávy lidstva.³⁰⁸

Vyhraněné scénáře budoucnosti popisuje I. Švihlíková v knize *Globalizace a krize*. Její predikce by se mohly zdát extrémní a nepravděpodobné. Švihlíková předkládá tři možné typy pro budoucí globalizační vývoj. První uvádí pod názvem „Tragický scénář: cesta k fašizaci společnosti“, druhý pod názvem „Záchrana v podobě OSN: aneb reforma shora“ a třetí nazývá „Radikální scénář: změna zdola“. Pojďme se nyní blíže s těmito scénáři seznámit.

1. Tragický scénář: cesta k fašizaci společnosti počítá s pokračováním současného vývoje, tzn. především to, že se ekonomický vývoj nijak nezmění, nedojde k jeho oživení a ekonomika nadále zůstane příliš slabá. Důležitým bodem bude nezaměstnanost, která stále

---

³⁰⁸ Srov. BARŠA, P. a CÍSAŘ, O. Anarchie a řád ve světové politice, s. 527-529.

poroste a spolu s ní i sociální nepokoje občanů mnoha zemí. Bude se nejspíše stále častěji hovořit o konfliktu mezi Východem a Západem. Tento konflikt může záviset především na nastoupení „rovného zlomu“, kdy se ještě více posílí vliv a moc zemí OPEC. Tento fakt může předznamenat konflikt mezi západními státy (především USA) a *emerging countries* (především Čínou). Konflikt, který by vyústil do války, by paradoxně mohl pomoci ke snížení nezaměstnanosti, neboť by zbrojní výroba poskytla „pracovní příležitost“ mnoha lidem. Scénář kalkuluje i s variantou, kdy by ropný zlom nenastoupil, respektive by nastoupil později. I v této variantě by ovšem došlo dříve či později ke konfliktu, potažmo válce, ta by byla ovšem vedena náboženskou ideologií, například válkou proti islámu s cílem „udržet západní civilizaci silou a hodnotově, ale také si zajistit levné zdroje v ropných ekonomikách.“³⁰⁹ V tomto scénáři by pokračovala nedůvěra občanů k vedení sociální a ekonomické státní politiky, což by mohlo být dalším stěžejním bodem. V Evropě by pravděpodobně došlo k rozpadu sociálního státu, v USA zase tento jev demonstruje totální selhání „flexibilního“ pracovního trhu. Celosvětově by, vlivem sociální neuspokojivé situace, rostl radikalismus občanů. V kontextu tohoto Švihlíková mluví o důležitosti toho, kdo a jakým způsobem tento stav ve společnosti uchopí. Dle autorky se může stát, že se tímto otevře cesta k jinému systému nebo útěku z něj (například do tzv. „ komunitního života“), ale může se stát i to, že se vládnoucí elitě podaří znesvářit proti sobě jednotlivé národy, etnika, společenské třídy apod. Poukazuje také na problém „bující“ v problematice mezigeneračního soužití. I. Švihlíková pro tento scénář dále predikuje, že se mohou, i v dosud demokratických zemích, objevit tendence potlačování a omezování volebního práva občanů dle majetkových dispozic nebo statusu zaměstnanosti/nezaměstnanosti. Pod záminkou boje proti terorismu, krizi, přistěhovalcům apod. se může očekávat i omezování lidských práv a svobod, omezování přístupu k internetu, informacím, cenzura, kontrola elit nad médii apod. Dramatický scénář doplňuje Švihlíková dále postupným omezováním lidské svobody pomocí používáním množstvím bezpečnostních kamer, povinných čipů u tzv. „nespolehlivých“ osob, posílení kontrol pomocí prokazování otisku prstů atd. Extrémnost pokračuje i v nastínění řešení sociálních otázek, kdy půjde o odsouvání „nepohodlných osob“ kamsi pryč od „slušného občana“, kdy například pracujícího občana již nebude svou přítomností „obtěžovat“ žádný občan bez domova, neboť ty budou odsunuty z dohledu jinak standardně fungující společnosti. Ti co nemají zaměstnání, budou vykonávat nucené práce, po jejichž odmítnutí nebude existovat nárok na jakoukoliv finanční

---

³⁰⁹ ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 252.

pomoc. Tristní situace by byla ve společnosti i v rámci mezigeneračního soužití a vzájemné tolerance mladší generace ke starší, v zaměstnání mezi podřízeným a nadřízeným a stupňovala by se rivalita mezi různými skupinami.³¹⁰

Základem druhého scénáře „Záchrana v podobě OSN“ je Stiglitzova zpráva přijatá OSN. Tato zpráva předkládá nutné požadavky na změny a analyzuje dlouhodobé trendy. Jde o její přijetí, tzn. uvědomění si reality současné situace, současné krize a důležitost obnovení ekonomické suverenity států. Dle Švihlíkové však vlády světa tuto zprávu dostatečně nepřijaly a nezačaly její obsah aplikovat do svého fungování. Promarnily tak šanci na možné „uzdravení stavu světa“. Naopak se ale šance chopily finanční elity a „zaútočily na veřejné zadlužení“, čímž vyjadřovaly neschopnost sebereflexe veřejného systému. Zpráva Stiglitzovy komise spatřuje mnoho důvodů pro současnou krizi. Reflektuje například prosazení tržního fundamentalismu (neoliberalismu) jako teorii, filozofii, etiku praktickou politiku a instituci. Zpráva kritizuje „ponížení“ lidské osoby na *homo economicus*, rozkrývá, že krize začala ve finančním sektoru, ovšem skutečné příčiny spatřuje hlavně v globální nerovnováze a rostoucím nerovnostem. Nosným je ovšem závěr zprávy s konstatováním, že „jedinou institucí, která má legitimitu rozhodovat o globální reformě je OSN.“³¹¹ Za hlavní viníky současné těžké celosvětové situace zpráva označuje instituce MMF, SB a WTO s jejich konceptem washingtonského konsenzu a vyzývá je k uskutečnění jejich vnitřní reformy. Zpráva zároveň předkládá praktická řešení situace, a to od politických změn, finančních, daňových, institucionálních, sociálních apod. Poslední scénář vývoje globalizační doby je označen jako „radikální“, ve kterém jde o změnu zdola. K němu I. Švihlíková uvádí, že se může projevit v reakci na scénář první – fašistický, způsobem jako únik z dosavadního systému, a to pokud se neosvědčí snaha zabránit plnému nástupu konfliktů a represí. Tento scénář je postaven na existenci soběstačných „komunit“ a života v nich. Komunitní život by byl charakterizován zejména energetickou a potravinovou soběstačností, lokální ekonomikou, kde by existovala lokální měna, rozvíjela by se různá řemesla, spoluvlastnictvím veškerého majetku apod. V komunitě by fungovala přímá demokracie, společné rozhodování o kulturních, sociálních, environmentálních aj. skutečnostech. Autorka v závislosti na stupňování současného chaosu, sociálních a ekonomických problémů a špatného fungování veřejného systému očekává dokonce možný zánik národního státu nebo alespoň citelné oslabení jeho vlivu na občana.³¹² Lze si

---

³¹⁰ Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 252-254.

³¹¹ Tamtéž, s. 256.

³¹² Srov. ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*, s. 260-262.

celkem představit, že by komunitní systém mohl funkci státu a život člověka, nikoli v komunitě pouze přežívajícího, celkem dobře nahradit.

Scénářů budoucího vývoje existuje mnoho a je patrné, že se v mnohém značně liší. Jejich rozmanitost poukazuje na množství možností a variant, které může budoucnost obsáhnout. Jednotlivé představené scénáře jsou nejen optimistického rázu, ale mnoho jich poukazuje spíše na složitou a nelehkou dnešní dobu, ze které by se měly odvíjet. Při seznámení spíše s těmi pesimistickými scénáři je dobré si připomenout odkaz sociální nauky církve, která do budoucna vždy pohlíží s nadějí a očekáváním dobrých věcí a neustále nás povzbuzuje na cestě nejen k našemu osobnímu rozvoji, ale naléhavě nám připomíná a vybízí k přispívání k dobru a blahu celé lidské společnosti.

Benedikt XVI. v encyklice *Caritas in Veritate* konstatuje, že „globalizace není ani *a priori* ani dobrá, ani špatná. Bude tím, co z ní lidé učiní. Dobře chápané a řízené procesy globalizace skýtají příležitost k dosud nevídanému přerozdělení obrovského bohatství na celosvětové úrovni; když budou řízeny špatně, mohou naopak vést k růstu chudoby a nerovností a vyvolat i celosvětovou krizi. Globalizace má více dimenzí a zahrnuje celou škálu hodnot: tento proces musí být pochopen v různosti a jednotě všech svých dimenzí, včetně dimenze teologické. Tak bude možno prožívat a usměřňovat globalizaci lidstva v kategoriích vztahovosti, společenství a sdílení dober.“³¹³ Zatímco lidstvo zachází s životním prostředím podobně jako se sebou, což vede v určitých částech světa k životnímu stylu inklinujícímu k hédonismu³¹⁴ a konsumismu,³¹⁵ v mnoha jiných koutech světa upadají lidé do chudoby a rozličných sociálních problémů. Ekonomický rozvoj se ukazuje jako klamný a škodlivý, a zvláště když se svěří „divům“ finančního světa, podporuje právě zmíněný nepřirozený a konzumní růst.³¹⁶ „Tváří v tvář tomuto prométheovskému nároku musíme posílit lásku ke svobodě, která není svévolná, ale tím, že uzná dobro, které ji předchází, stává se skutečně lidskou. K tomu je třeba, aby šel člověk do sebe a uznal základní normy přirozeného mravního zákona, který Bůh vepsal do jeho srdce.“³¹⁷ Nezbyvá než stále společnosti, především však vládám rozvinutých a bohatých států připomínat slova Benedikta XVI.: „Zatímco chudí celého světa stále klepou na brány blahobytu, bohatému

---

³¹³ BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 42.

³¹⁴ Hédonismus je názor, že lidské jednání je motivováno výlučně snahou získat slast a vyhnout se strasti. ANZENBACHER. A. *Úvod do etiky*, s. 23.

³¹⁵ Srov. BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 51.

³¹⁶ Srov. tamtéž, čl. 68.

³¹⁷ Tamtéž, čl. 68.

světu hrozí, že toto klepání na svou bránu už neuslyší, protože jeho svědomí dnes není schopno rozeznat, co je lidské.“³¹⁸

Církvi leží na srdci budoucnost lidstva, kterou bude provázet především rozvoj lidstva. Tento rozvoj předpokládá však odpovědnou svobodu jednotlivců i národů. Podmínkou integrálně lidského rozvoje je zejména svoboda.³¹⁹ Rozvoj byl a jistě zůstává pozitivním činitelem, který miliardy lidí zbavil a který v poslední době dal mnoha zemím příležitost stát se účinnými aktéry mezinárodní politiky.³²⁰ Navzdory tomu bohužel v některých chudých zemích přetrvávají kulturní modely a společenské normy jednání, které rozvoj lidské společnosti zpomalují.³²¹ „Za připomenutí stojí také fakt, že hlavní pomocí pro rozvojové země v ekonomické oblasti je umožnit a usnadnit postupné pronikání jejich výrobků na mezinárodní trhy – to podpoří jejich plnou účast na mezinárodním ekonomickém životě.“³²² Jde například o vysoké celní sazby ukládané ekonomicky rozvinutými zeměmi, které stále brání přísunu výrobků pocházejících z chudých zemí na trh v bohatých zemích.“³²³ To je například další podnět ke zlepšení a příležitost pro budoucí vývoj globalizace, která je v současné době v „plném dění.“ Pojdme se inspirovat nadějí, že Bůh řídí veškeré dění světa a bez Jeho vědomí „nepadne k zemi ani jeden vrabec, natož my lidé - Boží děti.“³²⁴

---

³¹⁸ BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*, čl. 75.

³¹⁹ Srov. tamtéž, čl. 17.

³²⁰ Tamtéž, čl. 21.

³²¹ Srov. tamtéž, čl. 22.

³²² Tamtéž, čl. 58.

³²³ Tamtéž, čl. 33.

³²⁴ Srov. Bible. Překlad 21. století, Mt 10:29-31.

Závěr

Globalizace je fascinující fenomén, který skýtá nevídané možnosti, šance, výzvy a příležitosti celosvětového rozměru, průběhu a významu. Výjimečný je v tom, že nabízí nové ekonomické a sociální uspořádání lidské společnosti. To například znamená, že velikému množství lidí, zejména z chudších oblastí světa, poskytuje možnost vymanit se spolu se svými rodinami z dosavadní chudoby a nízké životní úrovně. Celý svět „jako by si byl blíže“, vzdálenosti již nejsou překážkou, změnilo se vnímání času a jeho hodnota, vzájemná komunikace napříč světem je ve znamení „právě teď“, jazykové bariéry díky sjednocení světového jazyka mizí, stejně tak pevně „osudem“ dané finanční a sociální postavení jednotlivých lidí, jejich rodin a rodů. Globalizace je velkou výzvou zvláště pro současné rozvojové země, kam se ve velkém měřítku přesouvají finanční a ekonomické procesy a kde lidé získávají množství pracovních příležitostí. A tak jsme svědky, že mnohé dosud chudé, rozvojové státy sebevědomě kráčí cestou prosperity a jejich obyvatelům se znatelně zlepšuje životní úroveň. Další početné skupině lidí globalizační procesy umožňují dostupnost pracovních příležitostí mimo jejich zemi a tak můžeme vidět, že je velká část světa „v pohybu“.

Sociální nauka církve usiluje především o rozvoj lidské společnosti na úrovni mezilidských vztahů, soudržnosti, solidarity a vzájemné pomoci. Usiluje a podporuje jakýkoli pozitivní vývoj v tomto smyslu, ať již jde o projevy v politické, ekonomické, sociální, kulturní, náboženské nebo jiné oblasti. Ve vztahu ke globalizaci vystupuje vstřícně, pozitivně hodnotí její potenciál, povzbuzuje k intenzivnější a hlubší spolupráci lidí na sociálním blahobytu, společném dobru a „Božím díle.“ Církev intenzivně vnímá a zasazuje se především o to, aby globální společnost fungovala na základě mezilidských vztahů, které jsou charakterizovány čistou a nezištnou láskou, milosrdenstvím a společenstvím. Povzbuzuje nás, abychom vůči globalizaci neměli předsudky, nebyli pesimističtí a neignorovali události, které s ní souvisí. Správně chápané a řízené globalizační procesy totiž dávají šanci a možnost dosud nevídanému přerozdělení majetku a bohatství na světové úrovni, vyrovnávat sociální a majetkové nerovnosti lidí a přinášet rovnoměrnější příležitosti.

Globalizace bohužel přináší i mnoho závažných problémů, se kterými se musí společnost vypořádat. Mnoho z nich se odvíjí „na ekonomickém poli“, které je centrem globalizační pozornosti. Jak říká Benedikt XVI.: „v této oblasti se lidstvo dopouští asi nejvíce hříchů.“ Ekonomika je motorem globalizace a občas se může zdát, že všechny

ostatní aspekty kolem sebe „pálí.“ Ne náhodou drží ve svých rukou „globalizační otěže“ právě největší finanční, ekonomičtí a političtí představitelé a subjekty světa. V návaznosti na obrovský potenciál možnosti zisku a finančního úspěchu mnozí „vlivní a bohatý tohoto světa“ zapomínají na důstojnost člověka a drancují lidskou existenci, ale i přírodní zdroje a životní prostředí. Vlivem velkých nerovností, které v poslední době spíše narůstají, se lidstvo potýká se závažnými problémy, jako je nezaměstnanost, migrace, chudoba, sociální vyloučení apod. Ve společnosti roste životní nejistota a pocity úzkosti a strachu. Tyto tlaky pak vyvolávají tendence k násilnému chování, kriminalitě a nenávisti, která může přerůst do jevu jakým je například terorismus.

Velké změny se odehrávají také v duši, srdci a mysli člověka samotného. Život nejen mediálně inspirovaný konkurencí, ideálem bohatství, úspěchu, krásy, mládí a prosperitou nenaplní lidskou duši skutečnou spokojeností a tak se ona často dostává do stavu vyprahlosti, prázdnoty, zmatení a zmaru. Místo, které je třeba naplnit pokojem, láskou a radostí je právě lidské srdce, duše a mysl. Církev odedávna doporučela k přijímání těchto atributů od Boha Otce. Po tisíciletí byl Boží lék lásky, milosti a pokoje účinný a jeho užívání posilovalo a uzdravovalo lidstvo.³²⁵ Globalizace ale i v této oblasti přináší dějinné změny a také mnoho medikamentů pro uspokojení lidské bytosti. Materialismus a konzum nás často okrádá o skutečné hodnoty, ovšem na druhou stranu stále platí, „kde se rozhojnil hřích, rozhojnila se i Boží milost.“ A tak jsme svědky celosvětové expanze náboženství a obrody nové a čerstvé víry v transcendentní existenci. Věřím, že Evropa tuto expanzi už vyhlíží a očekává.

Výše ve stručnosti uvedené bylo snahou postřehnout v diplomové práci, která měla čtenáře v osmi kapitolách objektivně seznámit s nejdůležitějšími aspekty fenoménu globalizace s důrazem na popis jejího počátku, obsahu, charakteristiky, jejích předností a záporů. O vzniku a průběhu důležitých globalizačních jevů v nejvýznamnějších oblastech našich životů pojednávalo následujících šest obsáhlých kapitol a závěrečná kapitola byla věnovaná alespoň částečnému nástinu možného globalizačního vývoje v budoucnosti. Diplomová práce předložila reálný pohled na globalizaci, a to nejen očima odborníků z „neteologických“ kruhů, ale i církevních autorit, vyjadřujících se k tématu především v rámci sociální nauky církve. Z myšlenek jednotlivých autorů lze vyčíst i občasnou vzájemnou názorovou větší či menší neshodu, která může naopak přinést mnohý užitek v utváření vlastního názoru a obohatit naše dosud získané poznatky, což bylo sekundárním

---

³²⁵ Srov. LEV XIII. *Rerum novarum*, čl. 22.

cílem práce. Globalizační proces zdaleka nekončí, a tak máme před sebou další výzvy a příležitosti, které stojí za to přijmout a využít - především však k rozvoji, dobru a blahu celé lidské rodiny.

Seznam použitých zdrojů:

ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-200-0917-5.

BARŠA, P., CÍSAŘ, O. *Anarchie a řád ve světové politice*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-094-8.

BENEDIKT XVI. *Caritas in Veritate*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009. ISBN 978-80-7195-414-9.

BIBLE. *Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-009-5.

BIBLE. *Překlad 21. století*. Praha: BIBLION, o. s., 2009. ISBN 978-80-87282-01-4.

CIHELKOVÁ, E. *Světová ekonomika: Regiony a integrace*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0193-6.

CLARK, I. *Globalization and International Relations Theory*. New York: Oxford University, 1999. ISBN 0-19-878210-1.

EHL, M. *Globalizace pro a proti*. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0897-7.

FURGER, F. *Etika seberealizace, osobních vztahů a politiky*. Praha: Zvon, 2003. ISBN 80-200-1061-0.

GIDDENS. A. *Unikající svět*. Praha: Slon, 1995. ISBN 80-85850-91-5.

JAN PAVEL II. *Centesimus annus*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-154-7.

JAN PAVEL II. *Sollicitudo rei socialis*. Praha: Zvon, 1987. ISBN 80-7113-154-7.

JAN XXIII. *Pacem in terris*. Praha: Zvon, 1963. ISBN 80-7113-154-7.

KELLER, J. *Soumrak sociálního státu*. Praha: Slon, 2005. ISBN 80-86429-34-2.

KLEUNOVÁ, N. *Šoková doktrína. Vzestup kalamitního kapitalismu*. Praha: nakladatelství Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-264-9.

LEV XIII. *Rerum novarum*. Praha: Zvon, 1891. ISBN 80-7113-154-7.

MARTINEK, C. *Cesta k solidaritě*. Svitavy: Trinitas, 1998. ISBN 80-86036-07-3.

MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-748-5.

MEZŘICKÝ, V. *Perspektivy globalizace*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-846-3.

MILÉN, O. *Cesta do budouvěku*. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-075-3.

NOVÁČEK, P. *Křižovatky budoucnosti: směřování k udržitelnému rozvoji a globálnímu řízení*. Praha: Nakladatelství G plus G, 1999. ISBN 80-86103-27-7.

PAVEL VI. *Populorum progressio*. Praha: Zvon, 1967. ISBN 80-7113-154-7.

PIUS XI. *Quadragesimo anno*. Praha: Zvon, 1931. ISBN 80-7113-154-7.

ŠVIHLÍKOVÁ, I. *Globalizace a krize*. Všeň: Grimmus, 2010. ISBN 978-80-87461-01-3.

WEBER, H. *Všeobecná morální teologie*. Praha: Zvon, 1998. ISBN 80-7021-292-6.

WOODS, T. E. jr. *Krach*. Praha: Dokořán, 2010. ISBN 978-80-7363-273-1.

Časopisecké statě:

DŽBÁNKOVÁ, Z. *Etický rozměr ekonomické vědy i globální soutěže*. Marathon, č. 92/2009. ISSN 1211-8591, s. 3-5.

MÍČKA, R. *Idea Global Governance ve světle sociálního učení církve*. Revue církevního práva, č. 54-1/2013. ISSN 1211-1635, s. 17-31.

MÍČKA, R. *Je možné zachránit princip subsidiarity?* Studia theologica, léto 2012, č. 2, vol. 48. ISSN 1212-8570, s. 99-117.

MÍČKA, R. *Mír a válka v kontextu globalizace*. Marathon, č. 92/2009. ISSN 1211-8591, s. 13-16.

SIRUČEK, P. *Dimenze a perspektivy soudobé globalizace*. Marathon, č. 92/2009. ISSN 1211-8591, s. 21-22.

ZEMAN, J. „*Duchovní rozměr globalizace*“. Marathon, č. 92/2009. ISSN 1211-8591, s. 32-33.

Elektronické zdroje:

PETRUSEK, Z., SUŠA, O. *Historie globalizace* [online]. Enviwiki, [citováno 1. 4. 2013]. Dostupné z www. http://www.enviwiki.cz/wiki/Historie_globalizace.

Potraty. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR [online]. s. 95 [cit. 2013-04-01]. ISSN ISSN: 1210-8642, (0862-5743). Dostupné z: <http://www.uzis.cz/category/tematicke-rady/zdravotnicka-statistika/potraty>.

LNĚNIČKA, L. Politická struktura a politický systém. *Vybrané texty z politické geografie* [online]. 2011, č. 2 [cit.2013-04-01]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/pdf/ps11/polgeo/web/index.html>.

SIRUČEK, Pavel. Analýza Schumpeterova kapitalismu, socialismu a demokracie. Marathon [online].2/2005.[cit.2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.valencik.cz/marathon/05/mar050206.htm>.

ZBOŘILOVÁ, H., ŽÍDEK, Libor. *Washingtonský konsenzus v české ekonomické praxi 90. let*. Centrum výzkumu konkurenční schopnosti české ekonomiky.[online].[cit.2013-04-01]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/papers/wp2005-06.pdf>.

World Trade Organization. *Understanding the WTO*. [online]. 2013 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/who_we_are_e.htm.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Míra nezaměstnanosti – prosinec 2012* [online]. 9.1.2013 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/mira-nezamestnanosti-prosinec-2012-27776.html>.

Globalizace: přísliby i hrozby [online]. 2003 [cit. 2013-04-04]. ISSN ISSN 1213-1792deník o všem, o čem se v České repub. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/15367.html>.

O CITES. Ministerstvo životního prostředí [online]. 2013 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy.

O ministerstvu. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. 2010 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/azyj-migrace-a-integrace.aspx>.

Co je to terorismus. Policie České republiky [online]. 2010 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/default.aspx>.

Globální řízení. Enviwiki [online]. 2008, 12.10.2008 [cit. 2013-04-04]. Dostupné z: http://www.enviwiki.cz/wiki/Glob%C3%A1ln%C3%AD_%C5%99%C3%ADzen%C3%AD

Abstrakt:

Globalizace ve světle sociální nauky církve

Klíčová slova: globalizace, sociální nauka církve, nadnárodní společnosti, Global Governance, demokracie, rozvoj lidstva, nezaměstnanost, globální mobilita, kapitál, bohatství, chudoba, solidarita, rozvojová pomoc, lidská rodina, scénáře budoucího vývoje.

Práce se zabývá fenoménem globalizace, v návaznosti na aspekty jejího vzniku, obsahu, průběhu a možného dalšího vývoje. Předkládá současnou debatu odborníků, sociálních vědců a teologických autorit, zejména papeže Benedikta XVI., v nejdůležitějších globalizačních tématech různých oblastí života; politické, ekonomické, sociální, životního prostředí a kulturně-náboženské. Dále práce představuje scénáře budoucího vývoje globalizace, které interpretují veřejnosti současní odborníci. Hlavní akcent je kladen na interpretaci globalizačního procesu "pohledem světa a sociální nauky církve."

Abstract:

Globalisation in the Light of the Catholic Social Doctrine

Key words: Globalization, Catholic Social Doctrine, International Corporations, Global Governance, Democracy, human development, Unemployment, Global Mobility, Capital, Wealth, Poverty, Solidarity, Development Aid, Human Family, Scenarios of Future Development.

This thesis deals with the phenomenon of globalization in relation to aspects of its origin, content, course and possible further development. It presents the current debate experts, social scientists and theological authorities, especially Pope Benedikt XVI., in the most important topics of globalization different walks of life: political, economic, social, environmental and religious. The thesis also presents future scenarios of globalization to the public interpreted contemporary experts. The main emphasis is placed on interpretation of the globalization process secular world view and Catholic social doctrine.“